

Jana Palánová

Dějiny evangelického sboru v Huslenkách

Poznámka

V roce 1949 došlo k rozdělení obce Hovězí na dvě samostatné obce - Hovězí a Huslenky. Všechny dokumenty a písemné doklady před tímto rokem tedy jmenují sbor jako Evangelický sbor v Hovězí. Toto rozdělení je zachováno i v této práci

I. Úvod

1. Reformace

Boj o Bibli, o české kázání slova Božího, se stal ústředním motivem celé reformace a byl společně s vysluhováním Večeře Páně pod obojí způsobem hlavním rysem dlouhých bojů, kterými procházeli její stoupenci. Reformace ovšem v očích vládnoucí církve zásadně porušovala universalismus církve, který byl proklamován jejími představiteli jako jistota a tmel západního světa. V českých zemích došlo k nevídanému kompromisu (1485) o vzájemném uznání a měli tu vedle sebe žít v poklidu dvě církve - jedna původně jediná, která se stávala postupně menšinovou (katolická) a druhá církev (spíše církev) utrakvistická, protestantská, evangelická, která rostla¹. To ale bylo pouze přání některých. Neshody v protestantském táboře na straně jedné a pozvolná rekatolizace země na straně druhé - a nakonec osudný střed na Bílé hoře zahnal zemi opět pod nucenou správu pouze jedné církve. Ale co bylo zaseto se nenechalo tak snadno udusit. Po celých 160 let dokázali někteří bojovat za svou víru a vyznání. K významným a rozhodným bojovníkům na tomto poli patřili také Valaši

2. Valašsko

Valašsko bylo osídleno poměrně pozdě. Hory byly pokryty až do 13. století málo prostupnými lesy. Až ze 13. století jsou tedy první zprávy o soustavnějším osídlování. Intenzivněji kolonizace probíhala až v průběhu 14. a 15. století². Ve vnitrozemí vznikají obce a města (z tohoto období pochází i první zmínky o Vsetínu) a dochází k rozšiřování

¹ Kateřina a Pavel Křivohlaví :Dřevěný toleranční kostel ve Velké Lhotě, Občanské sdružení Dům na skále, 2003, str.42

zemědělské půdy. K nejvýraznějšímu přílivu osídlenců ale došlo až v 16.století, kdy se osídlují horská údolí i úbočí hor, kde vznikají nové paseky. V tomto období také dochází k příchodu valachů, pastevců ze Slovenska, kteří vtiskli kraji jeho typický charakter i nářečí a později (17.st.) také jeho jméno. Tito pastevci přišli přes Slovensko pravděpodobně z Ukrajiny a Rumunska³.

3. Vznik obce

Obec Hovězí vzniká také v této době. První dochovaná písemná zmínka o obci Hovězí pochází z roku 1504. Je to zápis v moravských deskách olomouckých - zápis se týká tehdejšího majitele vsetínského panství Jana Kuna z Kunštátu. Vedle obce Hovězí se zde zmiňuje i sousední ves Huslná (Huslenky)⁴. Tato obec se nalézala v údolí dnes pojmenovaném Huslenky a hovoří se o ní jako o pusté. Název obce se údajně váže ke slovu husa (nikoliv housle, jak by napovídala její současný obecní znak). Obec Hovězí se postupně rozšiřovala do okolních pasek a její obyvatelé nově osídlili i údolí Huslenky.⁵

Obec leží asi 10 kilometrů od Vsetína - mezi hřebeny Javorníků a Vsackých vrchů. Životní podmínky zde nebyly jednoduché. Tato oblast s podhorským krajinným rázem, kratší vegetační dobou a drsným podnebím určila obyvatelstvu jako obživu hlavně pěstování píce a chov ovcí. Půda byla ovšem kromě náplavy u řek velmi kamenitá a málo úrodná. Kromě obtíží s oživou čelili obyvatelé také stálým loupeživým vpádům z Uher. Snad tady se zrodila potřeba valachů vlastnit zbraně, tedy výsada příslušející pouze panstvu. Ale tato oblast byla těžko kontrolovatelná a tak se vlastnictví zbraní stalo nedílnou součástí a charakteristikou valašských bojů následujících století⁶

II. Reformace na Valašsku

1. Úvod

Autoři studie Dějiny protestantismu na Vsetínsku upozorňují, že počátky české reformace zasáhly Moravu značně jinak než Čechy. Na Moravě to totiž byla především vysoká šlechta, která si brala za své Husovy myšlenky (například rod pánů z Kravař, který až do r. 1434 vlastnil Vsetín, byl Husovým zastáncem). Lid se tak s nimi setkával prostřednictvím svých

² Bohuslav Burian, Ilja Burian: Dějiny protestantismu na Vsetínsku, Vsetín 1993, str. 2

³ Jan Katsuš a kolektiv: Víťajte na Hovězí, OÚ v Hovězí, Hovězí 2004, str. 15

⁴ Tamtéž, str.15

⁵ Ladislav Baletka a kolektiv: Partyzánská obec Huslenky, MNV Huslenky, Huslenky 1985, str.5

⁶ František Dostál: Valašská povstání 1620-1644, Vsetín 1966, str. 4

pánů a proto se k nim stavěl spíše vlažně. Husitské války až na jeho okrajové oblasti také Valašsko minuly. A tak se myšlenky reformace mezi valašským lidem šíří jen velmi pozvolně až během 16.století, tedy v době, kdy je Morava již drtivě evangelická. První evangeličtí faráři působili na Vsetíně - Martin Petranius (1578) a v Pržně - Jan Postius.

To je období, kdy se začíná v české reformaci také projevovat vliv reformace světové a s ním zápas mezi reformovanými a lutherány. Většina farářů se rozhodně drží Augustany, ale někteří se k tomu nechtějí vzdát ani původních táborských myšlenek, které podporují podobnou teologií Filipa Melanchtona. Ti si říkají ortodoxové. V roce 1591 se tak církev na Moravě dělí na tyto dva proudy - lutherský a ortodoxní. Na Vsetínsku převládá pravděpodobně proud lutherský⁷

2. Nástup protireformace

Protireformaci, tedy potlačování myšlenek reformace a násilné nastolování jediné katolické víry, není možno ohraničit nějakým pevným a jednotným datem, přestože rok 1620 prakticky znamenal konec myšlenky dvou vedle sebe existujících a vzájemně se respektujících vyznání. Neznamenal však ani konec nadějí ani konec bojů - rozhodně ne na Valašsku.

Vsetínské panství patřilo evangelické šlechtě (naposledy rodu Nekešů z Landeka) do roku 1608. Tehdy se dědička panství Lukrecie provdala za Albrechta z Valdštejna. Tento výhodný sňatek zprostředkovali bratrskému šlechtici jezuité. Valdštejn samozřejmě přestoupil ke katolictví a přijal na svém panství jezuitu, které tam obratně vyslal olomoucký biskup Dietrichštejn, známý svou agresivní katolickou politikou⁸. Albrecht vyhnal ze Vsetína evangelického faráře (snad Havla) a dosadil na faru katolického kněze (1612). Podobně i někteří další páni začali ze svých panství vyhánět evangelické faráře. Ale lid už byl drtivou většinou evangelický. Na Vsetíně se evangelíci scházeli ve své modlitebně na „Hůrce“, kde dále působili jejich kazatelé. Katolický kněz pravděpodobně neměl ani komu sloužit⁹.

Pokusy o rekatolizaci a s nimi často spojené ekonomické persekuce dráždily již tak velmi zjitřený lid. Už v nedávné minulosti docházelo k excesům, když panstvo postupovalo vůči poddaným příliš tvrdě (např. roku 1582 vražda nenáviděného majitele brumlovského panství Kavky). Karel Starší ze Žerotína (zemský hejtman) varoval svého švagra před

⁷ B. Burian, I. Burian, str.7

⁸ Jan Rous: Valaši v boji za svobodu, LUBINY, Valašské Meziříčí 1931.str.8

⁹ B.Burian, I.Burian, str.7

přílišnou tvrdostí vůči poddaným. Ten ustoupil a snažil se Vsacany získat různými výhodami (snížení renty atd.) Vsetínští ale nedůvěřovali tomuto obratnému politikovi.

3.Počátky boje

Když vypuklo stavovské povstání (1618) vsetínští, pravděpodobně pod dojmem špatných zkušeností, ho okamžitě podporovali. Jinak byla Morava zpočátku nejednotná. Karel Starší ze Žerotína byl opatrný a váhal povstání podpořit. Nakonec Moravu strhl do povstání zemský hejtman Ladislav Velen ze Žerotína vojenským převratem v Brně v květnu roku 1619. Tento převrat uvolnil poměry v zemi a lze předpokládat, že se i na Valašsku poddaní začali zbavovat svých povinností vůči šlechtě. Katolická panství byla konfiskována, panství vsetínské získal Jan Adam z Víckova, horlivý zastávce protihabsburského povstání. Ten také vydal poddaným zbraně shromážděné na panství Albrechtem z Valdštejna¹⁰. Na evangelické fary se samozřejmě vrací vyhnaní faráři (na Vsetín snad Jan Felín).

Po bitvě na Bílé hoře (účast přímo valašských oddílů není podle F. Dostála doložená - je pravděpodobné, že tam již nedojeli¹¹) Valaši rozhodně neskládají zbraně. „Domyslili důsledky konečného vítězství katolického panovníka pro náboženskou svobodu v zemi, která dosud byla útočištěm všech pro přesvědčení pronásledovaných v tehdejšímu kulturním světě. Za tuto ideu se dali do boje. Byl to boj nerovný, byl však veden s nesmírnou houževnatostí a podivuhodnou statečností. Povstání mělo ráz náboženský. Na svůj prapor napsali valašští evangelíci heslo :*Za slovo Boží a vlast* a ostří jejich zbraní bylo namířeno především proti skutečnému tehdejšímu vládci Moravy, tvrdému a bezohlednému představiteli náboženské reakce, kardinálu Dietrichštejnovi.“¹² Tak začaly boje, které se měly táhnout dlouhá desetiletí a které měly, přestože byly nakonec potlačeny, velký vliv na formování sebeepochopení lidu i na jeho náboženskou identitu.

4.Odpor valašských evangelíků – boje v letech 1620 -1644

Povstání probíhalo v několika vlnách. Každá měla trochu jiný charakter, který souvisel i s vývojem mezinárodní situace.

První vlna vypukla již na počátku roku 1621 vypleněním císařské posádky na hradě Lukov. Jádrem odboje bylo Vsacko (pod vedením hovězského fojta Macháče), ale přidávali se

¹⁰ J.Rous, str.8-9

¹¹ F.Dostál, str.15

zlínští a vizovičtí evangelíci. Na panstvích, kde převládal více proud lutherský (Malenovice, Hošťálková) se k povstání nepřidali. Povstání podpořila i nižší šlechta a často v čele stáli představitelé obcí. Nebyla to tedy jen masa pastevců a rolníků, jak je často označovali jejich odpůrci. Přesto nedostatek vojenské taktiky a také vybavení byl nepřekonatelnou překážkou. Drtivou porážku utrpěli u Valašského Meziříčí. Boje ale neustaly, a za pomoci emigrantského vojska pod vedením moravských šlechticů (Thurn, Ladislav Velen ze Žerotína, Jan Adam z Víckova) a vojska sedmihradského vévody Bethlena se Valaši stali pány východní Moravy¹³. Ale ne na dlouho - Bethlen byl již roku 1622 nucen uzavřít mír s císařem, vojska emigrantů se rozpadla a osud povstalců tím byl zpečetěn. První fáze povstání tak končí pro Valachy hromadnými popravami vůdců, mezi nimi i hovězského Macháče.¹⁴

Odboj ale neustal, probíhal v menších akcích po celém kraji. Neutuchající obtíže snad vedly Valdštejna k tomu, že se nepokojné oblasti vzdal a roku 1623 je prodal Zdeňku Žampachovi z Podštejna. Ten o pomoc žádal samotného kardinála Dietrichštejna, protože obyvatelé panství mu odmítali slíbit poslušnost, kterou se zavázali Janu Adamovi z Víckova. Dietrichštejn vydává patent zakazující činnost všech nekatolíků a vybízeli fojty vesnic k jejich náležitému trestání.¹⁵

To ještě zhoršilo situaci. Během roku 1625 je znovu vytvořena protihabsburská koalice Dánů a sedmihradského Bethlena. Postup vojsk však podporovala pouze armáda asi 4000 obyvatel Vsetína a okolí. Ostatní města zůstala opět pasivní a proti mohutné císařské armádě neměla nepevná koalice šanci. Bethlen opět uzavřel mír s císařem a Dánové se stáhli. Tresty byly opět strašlivé. Vsetín a některé okolní vesnice (a nejhůře snad právě Hovězí) byly vypáleny. Zbídačení oblasti bylo obrovské¹⁶ Císař žádal, aby na obyvatelstvu byla vynucena záruka poslušnosti. Tyto reversy složili fojti jednotlivých obcí výměnou za udělení milosti. Tato milost byla v podstatě nutností z hospodářského důvodu neboť celá Morava byla díky přestálým bojům v hluboké krizi.¹⁷ Lid ale zůstal (soudě podle dalších událostí) nepokořen - a také ozbrojen.

Roku 1628 bylo vydáno Obnovené řízení moravské, které vysloveně zakazovalo jiné náboženství než římskokatolické. Poddaní sužovaní už tak dost po stránce hospodářské se však tohoto svého vyznání vzdát nechtěli. Vsetínsko se stávalo útočištěm pro ty, kdo museli

¹² B.Burian, I. Burian, str.19

¹³ F.Dostál, str.10

¹⁴ B.Burian, I. Burian, str.24

¹⁵ J. Matušů a kol., str 17

¹⁶ B.Burian, I. Burian, str 27

¹⁷ Tamtéž, str.28-31

svůj domov pro víru opustit¹⁸To dokládá Komenský v Historii o těžkých protivenstvích církve české: *Na Moravě obyvatelé panství vsetínského a po těchto horách (Valaši se jmenují) až dosavad tak se zbraněmi hájili, že ani k odpadlictví převedeni, ani zbrojně přemoženi nejsou, ačkoliv se o to několikrát i Němci i Vlaši i polští kozáci, skrze ouzky v těchto horách těsniny, na zhoubu jich vpadajíce, pokoušeli. Odkudž to šlo, že ty moravské hory nejednou za útočiště bývaly*¹⁹ . Rozbouřené panství bylo opět prodáno. Novým majitelem se stal horlivý ostráhomský arcibiskup Petr Pazmány. Ten za spolupráce Dietrichštejnovy povolal na panství jezuity. Ti zde ale velkých úspěchů nezaznamenali. Lid stále podporoval své evangelické kazatele, kteří, přestože byli většinou ze svých farností vypuzeni, stále zůstávali v kraji. Hovoří se o působení nejméně šesti farářů - a to v roce 1634 - také na Vsetíně (Jan Felín) i na Hovězí (Jan Petronius)²⁰

Hospodářská situace je na Vsetínsku kritická a za nového majitele se ještě zhoršuje. K dovršení všeho nastalo v roce 1627 nebyvalé sucho, které vyústilo do hladu. Nepokojní Valaši se opět bouří. Z této doby pochází i soustavnější zmínky o zbojnicích, kteří využívají přírodní i společenské podmínky (husté lesy i chaos a neklid doby) k loupežným nájezdům. S těmito zbojníky byli ztotožněni všichni ti, kdo se stavěli proti vrchnosti. Se zbojníky také souvisí vznik sboru portášů, „věrných Valachů“, tedy místních strážných, kteří sloužili císaři. Tento sbor měl svůj význam i v dobách pozdějších. Obec Hovězí byla v této době v očích vrchnosti hlavním střediskem povstání, údajně tam sídlili hlavní vůdci bouří a nepokojů. Proto byla proti nim vyslána trestná výprava, kterou však povstalci zajali a odzbrojenou pak propustili²¹. To samozřejmě znamenalo značné posílení sebevědomí všech obyvatel. Obyvatelé podle většiny materiálů tyto zbojníky spíše podporovali, protože chápali jejich činnost jako boj proti nenáviděné vrchnosti. Je pravdou, že činnost a motivy různých skupin v této době jsou již dnes trochu nejasné (např. právě hovězské události z roku 1638). Jedno ale vyplývá jasně - Valaši zůstali ve zbrani a byli stále ochotni bojovat.

Příležitost se k tomu naplno naskytla roku 1642 v další fázi třicetileté války. Jakmile se Švédové dostali na Moravu, opět se Valaši hlásili do bojů. Podporovali postupující vojska také materiálně - dodávali jim potraviny a také železo, které se v této oblasti těžilo. Tentokrát již bojovali převážně pouze obyvatelé obcí a horských pasek - ani města ani šlechta (ta byla ostatně většinou již po smrti nebo v emigraci). Ale je pravděpodobné, jak píše Burianové, že

¹⁸ Tamtéž, str.31

¹⁹ Tamtéž str.34

²⁰ Tamtéž, str.35

²¹ J.Matušů a kol., str.18

povstání aktivně podporovali evangeličtí kněží (autoři to dokládají tím, že po přemožení Kroměříže zavál na hradbách prapor s latinským nápisem - *Pro verbo Dei et patria suscipimus haec omnia - Pro slovo Boží a pro vlast podstupujeme toto všechno.*)²². O situaci neúnavně zpravoval Jan Amos Komenský, který si několikrát vyžádal audienci i u švédského kancléře. Ale přes všechna ujišťování se historie opět opakovala Švédové jsou nuceni se stáhnout kvůli vlastní zájmům v severní Evropě a slibovaná pomoc ze Sedmihradska také nedorazí. A majitel panství dostává od císaře plnou moc a podporu na likvidaci povstalců. V zimě 1644 se u Vsetína spojila císařská armáda rozdělená do tří směrů a vzpurné poddané, kteří odmítli příměří, donutili k poslušnosti“ohněm a mečem“ (podle vsetínské kroniky)²³. Po drtivé porážce byli okamžitě popraveni účastníci - nejméně sto lidí (často velmi krutým způsobem). Po horách byli honěni a popravováni další a některé povstalecké obce byly zcela vypáleny. Hlavní vůdci (asi dvacet mužů) byli převezeni do Brna a tam po těžkých výsleších popraveni. Také sousední uherské vesnice byly postiženy, zejména panství lednické, kde se ukryvali další odbojní evangelíci (např. Kovář z Hovězí) a také Komenského druh Mikuláš Drabík. Panství bylo drancováno a zbylí povstalci popraveni.²⁴

Mnoho obyvatel uprchlo ze země. Na Hovězí podle „soupisu Valachů“ z roku 1644 žilo 89 hospodářů - z toho přišlo odevzdat zbraně 68 (dva nepřišli, pět padl, sedm bylo popraveno). Bylo sebráno 63 pušek - nejvíce z celého panství (svoji zbraň musel odevzdat například také Jan Viktorýn - předek rodu Sívků, kteří jsou dodnes členy evangelického sboru)²⁵. Některé usedlosti byly opuštěny, část obce (Hovízky) úplně lehla popelem²⁶.

Krutě byli postiženi i evangeličtí duchovní, kteří se povstání účastnili nebo působili v této oblasti. Přímou v kostele byl snad zabit přženský kněz Martin Konečný. Do Brna je v poutech veden a vyslýchán liptálský Jan Matheides (donucený přijmout katolickou víru - to později v emigraci odvolal). Ostatní faráři po jeho zatčení opouští oblast.²⁷

III. Období rekatolizace

A) 1644 – počátek 18.století (1709)

1. Úvod

²² B.Burian, I.Burian, str.37

²³ Tamtéž, str.38

²⁴ F.Dostál, str.52

²⁵ Kronika rodu Sívků, rukopis, soukromý archiv Jiřího Sívka, nečíslováno

²⁶ J.Matušů, str.18

²⁷ B.Burian, I.Burian, str. 39-41

Do oblasti přichází první katoličtí kněží a misionáři. Poddaní jsou nuceni znovu složit revers o věrnosti katolické církvi a zřeknout se svých kněží. Přesto ještě několik let po těchto událostech probíhají tajné bohoslužby²⁸. Reversy byly porušovány místy i otevřeně - například odmítnutím katolického pohřbu. Ale po míru vestfálském měla vrchnost volné ruce k tvrdším postupům. Moravský soud nařídil, aby ti, kdo se nepodvolí, byli vystěhováni - a to i poddaní. Po jejich protestech bylo asi čtyřicet nejodbojnějších zavřeno do vězení po tři dny bez jídla. Lid byl vyčerpán. Krvavé exekuce, bída způsobená válkou - epidemie, mor, hlad, utlumil na nějaký čas otevřený odboj.

2. Další vývoj – stálá rezistence

Po porážce povstání se zdá, že evangelický živel byl potlačen. Není mnoho zpráv o životě evangelíků. Ale přesto ještě v roce 1657 byl v obci Hošťálková zaznamenán zásah biřiců a snad i vojska proti dvěma evangelickým kazatelům - jeden, kněz Bohuslav byl dokonce zabit - a to při bohoslužbě. Ani potom tajná shromáždění neustala²⁹. Přesto, že poddaní slíbili věrnost katolické vrchnosti, své přesvědčení si zachovávali.

Vsetínské panství patřilo v tomto období rodu Illésházyů (od r.1652 - 1723). Za jejich správy přišli opět jezuité a také noví katoličtí kněží. Jezuité zde neměli velké úspěchy. Katoličtí kněží spoléhali na jejich pomoc, protože věděli, že věřící na Valašsku stále udržují kontakt se svými souvěrci v Uhrách. Vsetínsko také díky své poloze bylo jednou z tajných cest a také místem setkávání kazatelů a věřících z Uher a Čech. Tvořilo totiž spojnici exulantských sborů na Slovensku (Lednice, Púchov) se severní Moravou, Slezskem a východními Čechy. Sborny v exilu se snažily o podporu svých souvěrců v těchto oblastech - posílaly literaturu, udržovaly kontakty.

Sotva se zbídačená země mohla začít vzpamatovávat z útrap války, objevilo se jiné nebezpečí. Postup Turků zasáhl také Vsetínsko. Roku 1663 vpadly oddíly Tatarů v tureckých službách na Valašsko. Mnoho lidí pobili, na tisíce odvěkli do otroctví. Také Hovězí bylo poškozeno - bylo zabito 289 lidí, spáleno nejméně deset domů, byli pobráni koně, dobytek i obilí. Přestože se obyvatelé statečně postavili na odpor, tak velké přesile nemohli odolat. Život se stával natolik krušným, že mnozí odcházeli pryč z oblasti. Ale dochází zároveň i k příchodu nových obyvatel - podle příjmeních i z Polska a Maďarska³⁰

²⁸ Tamtéž, str.45

²⁹ Tamtéž 49

V roce 1671 začalo pronásledování evangelíků i v Uhrách a to až do roku 1681. Následkem těchto povstání opět znovuoživají styky tajných evangelíků. Opět tajní kazatelé vysluhují Večeři Páně (Hošťálková, Růžďka). Protože ordinovaných evangelických kazatelů bylo již málo, bohoslužebná shromáždění vedli většinou vybraní laikové. Sloužilo se podle knih, buďto zděděných anebo tajně propašovaných. Večeře Páně byla ale vysluhována pouze těmi potulnými kazateli, kteří tajně neohroženě přicházeli na naše území³¹

3. Situace na přelomu století - shrnutí

Přestože bylo po třicetileté válce katolické náboženství uzákoněno jako jediné povolené náboženství pro Čechy a Moravu, nepodařilo se evangelictví úplně potlačit. Právě jádro Valašsko zůstává po celé období skrytě resistantní vůči protireformaci. Kromě vnitřní síly a přesvědčení děděné po generace zde spolupůsobila také řada dalších významných faktorů.

Byl tu faktor hospodářský, který bránil natvrdo uplatňovat ty nejpřísnější návrhy na potrestání kacířů (např. Nařízení místodržících z r. 1650, které ukládalo tresty vězení, odebrání majetku i trest smrti)³². Země byly zničené a zpustošené - nejen válkou ale i odlivem části obyvatel před násilnou rekatolizací. Majitelé panství si uvědomují, že tak tvrdý postup by mohl způsobit jen další odliv poddaných z jejich panství a tím úbyt pracovních sil, které nutně potřebovali

Dalším faktorem byl stav katolické církve. Teprve nyní se začínají přebírat evangelické fary, ale není je kým obsazovat. Je nedostatek kněží. Velká část práce tak leží na misionářích. Těch je také málo a navíc často přichází doprovázeni vojskem, což děsí poddané, kteří před nimi prchají. Ani vrchnost je pak nevidí ráda a nijak zvlášť je nepodporuje³³.

Nemalý vliv má také sousedství a živý styk se Slezskem a Slovenskem.

I okolnost, že evangelictví se udrželo v neprostupných valašských horách má význam, i když ne rozhodující, protože i v přístupnějších oblastech Čech a Moravy zůstala tato tradice živá.³⁴ Významnou roli hrál spíše osobitý naturel valašského lidu, jeho vnitřní tvrdohlavost a neústupnost, často maskovaná zdánlivým ústupkem, a také jeho zvyk a rozhodnost k boji s

³⁰ J.Matušů a kol., str.19

³¹ B.Burian, I.Burian, str.52-53

³² Zdeněk Jan Medek: Na slunce a do mrazu, KALICH, Praha 1982, str.20

³³ Tamtéž, str.32

³⁴ Bohuslav Burian: Toleranční kazatelé na Valašsku (1781 – 1861), OSVĚTA,Valašské Meziříčí 1938

tvrdými podmínkami, ve kterých žil. Důležité bylo i vědomí návaznosti na odvážné generace předků - jejich boje za svobodu víry budou určovat vlastní zápas i v budoucnu.

B) Valašsko do roku 1740

1. Úvod – nepotlačené evangelictví

Velký vliv na náboženskou situaci na Valašsku měl vpád švédského krále Karla XII do Polska v roce 1707. Dostal se až do Saska, kde smlouvou Altranstaedtskou a Exekučním recesem (z roku 1709) donutil Habsburky k dodržení ustanovení vestfálského míru pro Slezsko. Tak přibýlo dalších šest „chrámů milosti“ - jeden z nich také v Těšíně. Tam se nacházela i velmi početná část věřících české národnosti, takže čeština tam byla užívána. Již v předchozích dobách evangelíci z Valašska navštěvovali tajně protestantské bohoslužby na Slovensku (Žitavu, Trenčín) - i nyní přecházeli, aby se mohli zúčastnit bohoslužby a hlavně vysluhování Večeře Páně. Tento tok již neustane a vliv luterství, který se zde držel a snad tak i bránil rozmnožení blouznivectví, bude mít velký vliv při zakládání prvních tolerančních sborů³⁵

Tento pohyb samozřejmě nezůstal bez povšimnutí. Zejména misionáři upozorňovali vrchnost na kacíře na jejich panstvích. Také na Vsetínsku dochází k řadě udání. Byl například autory knihy Dějiny protestantismu na Vsetínsku zaznamenán případ bratří Pončíků, pasekářů z Hovězí, kteří pomohli převést přes hranice několik Slováků - mezi nimi také Esetru, dceru evangelického duchovního Mikuláše Buriše. Přestože byli zadrženi, nepodařilo se jim nic dokázat. Další průběh a následky již známy nejsou, ale je to doklad aktivní činnosti a kontaktů evangelíků³⁶

Vsetínsko i nadále patří rodu Illesházyů, kteří jsou nábožensky tolerantní, (až do roku 1766, kdy nastupuje aktivní katolík Jan) k poddaným zřejmě uznalí a tak i oblíbení³⁷. To ale neznamená, že by se tu evangelictví nepotíralo. Stížnosti vyřizoval krajský hejtman, který věc

³⁵ B.Burian, I.Burian, str.54

³⁶ Tamtéž, str.600

³⁷ J.Matušů a kol, str.22 : „...prohlídající My na věrnost a poslušnost našich poddaných dějiny Hovězího, kterou nám oni po všechny časy věrně a poslušně prokazují, tak z té důležité příčiny chtějíc My obzvláště Naši Milost a Lásku k jednomu každému věrnému poddanému prokázati a vděčný býti, tak činíme, jímž hověžským poddaným totižto celé obci Jednu Javořinu jménem Hořansko...“ Tento prodej lesa se stal důležitým zdrojem příjmů pro obec v dalších letech.)

většinou předával guberniu. Ale přestože misionáři i duchovní využívali u zadržených kacířů veškeré „přesvědčovací“ prostředky, stále přicházely nové případy. (Například zpráva z roku 1630 od krajského hejtmana v Uherském Hradišti uvádí, že na Hovězí byla dopadena a usvědčena z kacířství tlupa 30 mužů a žen³⁸

Skutečně tvrdá opatření vydal roku 1725 císař Karel VI.. V šesti paragrafech se tvrdě postavil proti nekatolíkům - ukládal nucené práce, vyhnanství i trest smrti. Těm, kdo by slíbili věrnost katolické církvi a porušili ji, se ukládají galeje na neomezenou dobu, bití a ztráta majetku. Tajní kněží nebo laičtí kazatelé, ale i distributoři tiskovin mají být popraveni - jejich udavači je zajištěna anonymita a připadá mu třetina majetku postiženého. Patenty byly zveřejněny, aby každý znal jejich znění. Vyvolaly pochopitelně strach³⁹.

2. Katolický kostel v Hovězí

Protože Hovězí bylo hlavní cestou na slovenská Lúka pod Makytou i do Trenčína, kudy stále přecházeli tajní evangelíci (i kazatelé - např. Jiří Jičínský), započalo se zde roku 1632 se stavbou kostela. Na Hovězí snad byl již dříve kostelík dřevěný (zmiňován v roce 1500), ale pravděpodobně nevydržel nepřízeň doby (náboženské bouře, časté požáry,...). nový kostel byl dostavěn roku 1733 a sloužil jako kostel i dalším obcím v okolí, přestože to byl pouze sbor lokální spadající pod vsetínský děkanát. Kaplan dojížděl (na koni) nepravidelně (snad jedou do měsíce) - pokud se ovšem nerozvodnila Bečva, to potom nedorazil. Od roku 1777 zde působil horlivý kaplan Březovský, který zřejmě dokázal mnoho lidí získat a který má i zásluhu na tom, že většina obyvatel obce postupně přešla ke katolictví.⁴⁰

3. Obraz tajného evangelíka

Na celém Vsacku byly tedy pouze dva farní kostely - na Vsetíně a v Pržně. Je jisté, že duchovní správa pokulhávala. Horliví jezuité se ji pokoušeli nahradit, ale pochopitelně u evangelíků neuspěli. Pokoušeli se tedy alespoň zabavit kacířské knihy, které byly hlavním pokladem každé domácnosti, neboť podle nich se často sloužily tajné bohoslužby. Knihy se

³⁸František Bednář: Zápas moravských evangelíků o náboženskou svobodu v letech 1777 - 1781, Nákladem královské české společnosti nauk v Praze tiskem dr. Ed. Grégra a syna v Praze, Praha 1931

³⁹ B.Burian, i. Burian, str.62-63

⁴⁰ J.Matušů a kol., str.74 – srv. G.A.Říčan, strojopis o dějinách evangelického sboru na Hovězí, Archiv FS ČCE Huslenky, str. 8: V roce 1784 se stalo Hovězí vlastním sborem a začal zde větší tlak na evangelíky -“Tu teprv začal na tajné evangelíky větší nátlak, lid byl nucen chodit do kostela, když byl blízko, mnohé rodiny tlaku podlehly a daly se evangeliu odcizit. Proto se v dědině samé udrželo jen málo evangelických rodin.

schovávaly před těmito misionáři (varovným pokřikem „husy v pohance“ se lidé upozorňovali na blížící se nebezpečí) ve stromech, chlévech i v pecích. Přestože bylo zabaveno na šest set knih (1731 - 1770), stále mnoho knih zůstalo zachováno - nejvíce právě z poloviny 18. století, z doby temna⁴¹. Evangelíci na Valašsku se cítili velice vázání tradicí svých předků, také liturgicky se většinou drželi tradiční luterské bohoslužby, jak ji znali z tajných návštěv chrámů ve Slezsku a na Slovensku. Neinklinovali k novým proudům, i když výjimky se samozřejmě našly jistě i zde. Jistě i tady došlo ke „zplanění skrytého semene“⁴². Byla to druhá a třetí generace, která splývala do jednotného protikatolického podzemí. Ve vědomí zůstávaly hlavně touha po svobodném kázání slova Božího, vysluhování Večeře Páně a tradice husitská a bratrská vyjádřená ve skrývaných knihách⁴³. Právě tato do jisté míry dvojí tradice - tradice bratrská, zachycená a opatrovaná v skrytých knihách a tradice luterská - bohoslužebná, způsobí po vyhlášení patentu rozpory, vedoucí až k rozpadu některých sborů.

Jak vypadalo myšlení těchto lidí nám může přiblížit záznam výsledků Josefa Seidla z Dolní Jasénky, který byl zatčen 1736 za poničení mariánského obrázku a shození dřevěného kříže u mostu. Byl opakovaně vyslýchán. Jeho výslech zachytili ve své knize Bohuslav a Ilja Burian - jeho odpovědi mohou ilustrovat do jisté míry obraz víry v této době.⁴⁴

Výslech ze dne 8. června 1736 :

2) *Jaké jste víry? - V Pána Boha živého věřím, jak ráčil přikázati skrze Mojžíše služebníka.*

3) *Věříte také podle Církve S.římskej kat. v Trojici S. Boha Otce Syna a Duchu Svatého? - Věřím v samého Boha živého, jak jest přikázání : Kromě mě samého, nebudeš mítí Boha jiného.*

4) *Věříte také, že Krystus Pán, druhá osoba v Trojici S., v život Panny Maryje se vtělil, člověkem se narodil, a za nás na dřevě smrt podstoupil? - To byl sám Bůh, však židy máte, proč jich netrescete.....*

6) *Věřitelíž také, že Krystus Pán při poslední večeři velebnou svátost ustanovil? - To jest pravda, ale chleba a ne platky, ten, který má každý hospodář na stole, tomu má být poklona....*

10) *Věříteli, že Krystus Pán, Syn Boží, na kříži trpěl a za nás umřel? - Já myslím že ti, co za ně umřel, že jsou hned v ráji.*

Byl obviněn z judaismu, to ale podle Buriana neodpovídá skutečnosti. Z odpovědí je patrné, že i když hodně se opírá i o Starý zákon, věří v Ježíše Krista jako svého Spasitele.

⁴¹ J.Rous, str.28

⁴² Z.J.Medek, str.21

⁴³ Tamtéž, str.21

⁴⁴ B.Burian, I Burian, str.69-71

Také uznával Večeři Páně i křest, jak bude ještě patrné z jeho dalších odpovědí. Jeho odpovědi, týkající se obrazů, křížů, soch, postů, mše, očisce, svátků, svatých se shodují s teologií předbělohorskou, ovlivněnou táborským učením. Zde se tedy dokládá význam knih⁴⁵.

Další výslech:

12) *Poněvadž Krystus Pán na kříži trpěl, tak tedy i jeho obraz a ten kříž ctíti máme? - Dřeva ne, také 2 lotři byli na kříži ukřižováni.*

13) *Proč pak ale, když toho dřeva a kříža ctíti nechcete, proč mu pokoj nedáte a proč ste zdejší kříž u mosta poboural? - Proto, že Bohu náleží uctění a poklona.*

16) *Proč pak ste ten obraz Panny Maryje tam zhodil a potrhal? - Proto, že to proti přikázání Božímu.*

17) *Věřitelíž také v třetí osobu nejsvětější Trojice, Ducha Svatého? - Já pravím, že Bůh jest jeden, může se učiniti a proměnití, čím chce.*

18) *Věřiteli, že Panna Maryja byla čistá panna a spolu matka Syna Božího, kterého porodila? - Vedlevá božství byla čistá Panna a vedle človečenství žena, neboť Bohu není nic nemožného.*

21) *Věřitelíž také, že ona jako matka za nás u Boha orodovati může? - Jak bych to já věřil, když to není v přikázání Božím.*

Podobně nevěří ani v přímlyvy svatých

22) *Věřitelíž také, že svatých Božích ctíti máme, neb že oni za nás u boha orodovati můžou? - Pána Boha ctíti máme, již vám dávno pravím, svatí ho ctí na nebi a my ho máme ctít na zemi.*

Další otázky se pak týkaly navštěvování kostela.

24) *Máliž kněz touž moc hříchy odpouštěti? - Jak by měl tou moc, když má modly a jest největší hříšník pod nebem.*

25) *Proč pak jest hříšník největší kněz? - Proto, že přestupuje první přikázání Boží.*

27) *Proč pak tak na pápeža, na děkany a kněze ve vězení velice klnete? - Proto, že se dělají bohové, neb napsal Pán Bůh, budeli ten neb ten bratr neb sestra neb kněz za Boha.*

Dále Saidl odmítá růženec, obrazy i podobu mše jako připomínky Kristovy oběti. O svátosti pokání se vyjádřil: *“To člověk sám sobě ve svém svědomí se znající pokání uložití.”*

Dále padly otázky ohledně křtu:

39) *Kdo má moc dítě okřtíti? - Otec tělesný má pokřtít dítě své, neb Adamových synů ani Noe nekřtil žádn.*

40) *K čemu pak ale ten křest? - Abych ho snad jménem zavolal.*

⁴⁵ B.Burian, I.Burian, str.72

U křtu tedy klade spíše důraz na pojmenování než na potvrzení Boží milosti, jak upozorňuje Burian. (Ostatně křest byl považován za menší svátost ještě dlouho potom - o tom svědčí i spory o křtu ve shromáždění v 50. letech 20. století. Ani přítomnost obou rodičů se nepokládala za nutnou.) Dále odmítá půsty, očistec i modlitby za mrtvé. Z jeho odpovědi také vyplývá, že věří, že se dožije posledního dne - toto vědomí většinou mezi tábory zaniklo⁴⁶

Stojí za povšimnutí ještě jednoho rysu zbožnosti, totiž jisté samospasitelnosti. Saidl se hluboce spoléhá na Boha, hlavní výtky katolické církvi pramení právě z pocitu, že se církev staví na jeho místo a množstvím svátostí, obřadů i tradic porušuje přikázání o jednom Bohu (a pochopitelně také přikázání a o obrazech a modlách). Tím, že nebyl pravděpodobně v pravidelném styku s kazatelem, kterého by respektoval jako duchovního, začíná se v mnoha ohledech spoléhat na své síly - to je vidět u otázky pokání. Sám podle svého svědomí si určí pokání. Tento problematický rys se potom projeví právě také v období zakládání prvních sborů a povolávání prvních kazatelů.

Z výslechových protokolů vyplývá, že Josef Saidl byl při výslechu mučen: *“Prosíce pak pro Boha, aby se mu růčky zdělaly (růčky = mučící pouta na ruce), tehdy jest učiněna otázka: Budeteli se s námi některými růženec modliti, tedy vám hned růčky zděláme. - Toho neučiním.”*⁴⁷

Z protokolů ale také vyplývá, že Josef Saidl byl nejméně dva roky veřejně činný a že proti němu dosud zakročeno nebylo. Ostatně sám Saidl říkal ve vězení: *„Za to mi života vzít nemohou, co já mluvím, než toho se bojím, že mě někde dají do vězení a že mě hlady umoří.”*⁴⁸. Zdá se tedy, že poměry na Vsetínsku té doby nebyly tak přísné, jak by si přály zákony císaře Karla VI. Vsetínský soud musil případ postoupit soudu pražskému. Popsal vězně alespoň jako pomatence a jako polehčující okolnost uváděl opilství. Ovšem poté, co byl Saidl shledán přičetným, se rada města usnesla 20. března, *„aby Josef Saidl jako jiný hrdelný vězeň v oútkách, v kládě a v ručkách bez vatry zaopatřen zůstával, denně po krejcaru míti a kdyby páchal, korbáčem vyčesan býti má.. Což také se dne 21 toho měsíce Marca, když velmi křičel, skutkem se stalo a na to jako moudrý učiněn i utišen jest.”*⁴⁹. Uvádí se dále korespondence, ze které vyplývá, že městská rada se chtěla zbavit výdajů spojených s vězněním Saidla. Těch se zbavila záhy, když přišel z Prahy rozsudek smrti.

⁴⁶ Tamtéž, str.72

⁴⁷ Tamtéž, str.72

⁴⁸ Tamtéž, str.69

⁴⁹ Tamtéž, str.74

Tento obsáhlejší popis kauzy Saidl bylo důležité zmínit nejen z důvodu myšlenkového obrazu tohoto evangelíka. Dobře také ilustruje, jakým způsobem byly vedeny výslechy a jak se s vyslýchanými zacházelo. Saidl byl bezpochyby odvážný muž, kterého útrapy nezlomily natolik, aby odvolal. Ale jeho trest, na Vsetínsku snad jediný trest smrti v této době, vzbudil velký ohlas. Krutost trestu snad také znovu připomněla krvavou minulost kraje. Jisté je, že se projevila na opatrnosti evangelíků. Proto se uchovala řada výslechů z pozdějších let, ze kterých se zdá, že celkem snadno zapřeli své přesvědčení a přihlásili se zpět do katolické církve. Tyto přihlášky musely být veřejné, aby vzbudily náležitý ohlas. Ale často se tyto přihlášky děly opakovaně u stejného člověka, je tedy vidět, že prohlášení se děla pouze naoko, většinou ze strachu před tresty. V polovině 18.století ovšem znovu zasáhly mezinárodní události významně do života evangelíků.

C) Za vlády Marie Terezie

1. Situace na Vsacku

Po nástupu Marie Terezie opět došlo k válkám. Hlavním protivníkem byl pruský král Friedrich II. Ten vpadl do Slezska již v roce 1740 a rozpoutaly se tak boje, které s přestávkami trvaly až do roku 1748. Důležité bylo, že s vojskem často táhli i někdejší evangeličtí emigranti a také obyvatelé pohraničních oblastí vojsku pomáhali. Stejně jako za třicetileté války vzhlíželi evangelíci ke švédskému králi, stejně tak hleděli na pruského krále nyní. Kromě toho, král měl zájem na kolonizaci Slezska a Pruska a proto vyslal do země i své agitátory, aby lid přesvědčovali (darem půdy, a také i Bible - Nového zákona)⁵⁰. Nejsou doklady, že by z okolí Vsetínska došlo k nějakému výraznému odlivu obyvatel, ale bylo znát zvýšené sebevědomí a tím pokles opatrnosti. To se pochopitelně po odchodu vojsk stalo předmětem vyšetřování. Zjistilo se samozřejmě, že přestupy a odvolání jsou pouze na oko a tak opět misionáři (konkrétně pověřený misionář Jan Voves) poslali stížnost olomoucké konsistoři na kacíře (dokonce obvinil několik osob z Kateřinic z adamtství.) Horlivý Voves se pokusil některé zúčastněné donutit k přiznání bičováním. Soud, který se případem zabýval, mu toto jednání vytkl a rozsudek byl nakonec poměrně mírný. Všichni obžalovaní svou vinu popřeli. Bylo ale patrné, že přísné zákony nejsou brány natolik důsledně, soudí Burian⁵¹

2. Reformy Marie Terezie

⁵⁰ Z.J.Medek, str.48

Marie Terezie jakožto hluboce věřící katolička si zároveň uvědomovala neuspokojivý stav církve v zemi. Zákony týkající se podoby katolické církve byly četné a církev hluboce zasáhly. Týkaly se prakticky všech oblastí života církve, ať to byla otázka finanční, otázka správní, otázka svátků, procesí, zásahy do života klášterů a podobně. Postupně a pozvolna docházelo k reorganizaci katolické správy země a zvyšování počtu farností.⁵²

Marie Terezie se soustavněji ve svých reformách zabývala i oblastí správy státu a veřejného života. Nakonec bylo jasné, že nutné jsou i reformy v oblasti, které se dlouho vyhýbala, totiž stav nevolníků. Donutili ji k tomu nejen selské bouře v Čechách, ale i poznání, že hospodářská produkce monarchie stojí na zemědělské výrobě, tedy na práci poddaných. Válka sedmiletá opět zhoršila situaci poddaných, kteří již tak na tom byli bídně. Navíc byli vydáni na milost a nemilost svých vrchností. Marie Terezie se svými poradci (i Josefem II.) začali pracovat na reformě, která byla posléze vydána roku 1775 jako robotní patent, který znamenal pro poddané velký pokrok, protože přesně určovala rozsah roboty.⁵³

S těmito reformami byly pochopitelně spjaty přípravné práce. Byly vyslány komise - jednak komise důstojníků, kteří po sčítání lidu vypracovali zdravotní stav obyvatelstva kvůli odvodům do armády, a komise olomouckého biskupství, které provedlo vizitaci stavu církve⁵⁴. Výsledky obou komisí byly skličující. Již roku 1770 bylo sucho a neúroda. V letech 1771 (kdy došlo k oběma výzkumům) a 1772 došlo k hladomoru a nemocem (hlavně byly postiženy Čechy, tam počet obyvatel klesl o deset procent).⁵⁵ Zdravotní stav obyvatel byl neuspokojivý, často způsobený nečistotou (v zimě totiž v chalupě - tj. v jediné místnosti sdílela s lidmi prostor také domácí zvířata) a také nedostatečnou výživou - zvláště v době hladu lidé mleli nekvalitní obilí, jedli různé kořínky. Na horách byl stav obyvatel lepší díky většímu pohybu venku (i v zimě) a mléčnou stravou.⁵⁶

Obyvatelé vsetínského panství jsou, podle komise, přehnaně utlačováni robotou. Zato vzdělání v katolické víře jim chybí, takže je mezi nimi mnoho bludařů. Důstojníci nedoporučují časté žalářování, ale pastýřskou výuku. Vyzývají k větší pilnosti faráře, zvýšení počtu misionářů a vzdělanějšího učitele. Tento jejich návrh, stejně jako reformy Marie Terezie, nebudou respektovány. Ale že měli tito důstojníci pravdu se ukáže později, za valašských

⁵¹ B.Burian, I.Burian, str.87 – srv.Z.J.Medek, str.52: „Přes ostří nového nařízení proti kacířům z roku 1749 se zdá, že po roce 1750 již nebylo používáno trestu nejvyššího.“

⁵² Z.J.Medek, str.58

⁵³ Kamil Krofta: Dějiny selského lidu, nakladatelství Jana Laichtera v Praze, Praha 1949, str.326

⁵⁴ B.Burian, I.Burian, str.88

⁵⁵ Z.J.Medek, str. 58

⁵⁶ B.Burian,I.Burian, str.89

nepokojů po vydání falešného tolerančního patentu. Působení biskupa Haje bude mít větší vliv než násilné převracování na víru. Zprávu důstojníků o náboženské situaci potvrzuje i visitace far. Poddaní jsou chudí, že sotva platí desátky, návštěvnost kostelů malá a stále jsou nalézány kacířské knihy. Stálým problémem jsou také přechody hranic, stále jsou chytáni ti, kteří tajně navštěvují evangelické bohoslužby. Také sem stále tajně dochází kněží, aby zde vysluhovali Večeři Páně.⁵⁷ O těch více dále.

Marie Terezie byla v podstatě ke svým reformám přinucena vnějšími událostmi. Patent robotní je spjat s bouřemi v Čechách. Ty se ale netýkaly pouze sociálního postavení poddaných, i když to bylo zažehovacím podnětem. Důležitým prvkem bouří byly i projevy evangelíků. Medek upozorňuje, že prvky evangelictví byly velmi výrazné a vyvozuje z toho, že evangelíci, ne snad že by byly nejpočetnější silou během bouří, ale rozhodně patřili nejvýraznějším. Ostatně upozorňuje také na to, že současníci nepokojů nepochybovali o náboženském charakteru povstání - zde cituje milčického rychtáře Vaváka (který byl ovšem proti povstalcům silně zaujatý), který zaznamenává ničení katolických symbolů.⁵⁸ Důležité ale bylo, že postihy se ve svých zdůvodněních přísně vyhnuly motivům náboženským a rozsudky se tak vyměřovali jako vzbouřencům, zločincům - nikoliv jako příslušníkům jiného náboženství. Vláda se totiž chtěla vyhnout do budoucna jakémukoliv náboženskému povstání a tak se tento hrot snažila otupit. Také tu pravděpodobně fungoval strach z pruského krále Friedricha II., aby se mu útlak evangelíků nestal záminkou pro vstup do země a byl zde i záměr zamezit další emigraci obyvatel ze země.⁵⁹ Tyto události se týkaly i Moravy, kde se nepokoje také projeví - ale ne nejobávanějšího a nejvýbušnějšího kraje, totiž Valašska. Tam ale vláda preventivně přesunula část svých vojsk.

Tyto události se na Valašsku sice bezprostředně neodehrály, ale ukazují vývoj v postoji k evangelíkům. Často se uvádí, že Toleranční patent nespadol z nebe. Je důležité vidět, že již na sklonku vlády Marie Terezie dochází k nikoliv nevynucené změně postoje. Císařovna nechala zhotovit zvláštní komisi posudek. Ten zněl...*“kterak nepomohly inkvizice, železa, pouta ani vězení; jest mnoho osob, které velkou část svého života strávily v žaláři nebo při obecní práci v okovech a přece se nestaly katolíky.”* To bylo vysloveno i v patentu z roku 1775.⁶⁰ To nemá nic společného s povolením či uznáním těchto „kacířů“ (ostatně patent nebyl

⁵⁷ Tamtéž, str.89-90

⁵⁸ Z.J.Medek, str.61

⁵⁹ Tamtéž, str.62

⁶⁰ Tamtéž, str.64

veřejný), ale ukazuje na fakt, který je třeba vzít na vědomí a který tehdejší vládnoucí činitelé museli vzít na vědomí.

3. Falešný toleranční patent a jeho důsledky

Valašsko nemohlo nikoho nechat na pochybách, že v tomto kraji rekatolizace neuspěla. Misijní úsilí, které mělo napravit neúspěch řídké správy katolických farností, tu neobstálo. Přestože se lid navenek stavěl katolickým, bylo jasné, že toto jejich vyznání je pouze naoko. Aby odhalili skutečný stav věcí, uchýlili se misionáři k podvodu. Exjezuiti Kořistka a Jiříček a s nimi ještě Sašina na své misijní cestě veřejně prohlásili v poutnickém chrámě na Hostýně (1777), že císařovna zavádí svobodu vyznání, která se má písemně uskutečnit. Ukázali pak domnělý patent s pečeti.⁶¹ To, co vyvolali ale předčilo jejich představu, že se přihlásí několik desítek jedinců se silně zmatenými představami. Místo toho se začaly přihlašovat celé vesnice (i města) se svými fojty (představenými). První se přihlásily Zádveřice z Vizovicka, ohnisko se ale brzy přelilo na Vsetínsko, kde se přihlásilo k evangelictví mnoho obcí (mezi nimi i Hovězí) a také město Vsetín - takřka celé. Na celé východní Moravě, domnívá se Medek, se přihlásilo na 50 tisíc osob k evangelictví.⁶² Misionáři přiznali podvod, ale to situaci jen rozbourilo, pouze málo bylo těch, kdo se zalekli a své vyznání odvolali. Zneklidněná císařovna vyslala do oblasti zvláštní komisi. Hlavními osobnostmi tu byli státní rada Kressel a probošt Hay. Byli to muži, kteří na dvoře zastávali progresivní hledisko v náboženských otázkách. Bednář uvádí, že Kressl byl nakloněn náboženské toleranci „husitům“.⁶³ O Hayovi píše: „Jeho činnost nesla se směrem lidumilným. Osvícenské zásady daly si ruku s vrozenou ušlechtilostí srdce a vzájemně se podporovaly.... Hay se postavil se svými zásadami i proto většině duchovenstva své diecéze a kněžím, kteří s ním nesouhlasili, dovedl být autokratem netrpící odporu, jenž umí s odpůrcem rázně zatočit. Znalec povah byl veliký, s počátku důvěřivější než na sklonku činnosti..... Uhlazenost a určitost vzbudila mu úctu nejvyšších kruhů, přichylnost k moderním

⁶¹ Z.J.Medek, str.67

⁶² Tamtéž, str.68

názorům v otázkách církevních zvláštní důvěru pokrokového císaře.... Byl biskupem státním, jenž dovedl své konfesijní stanovisko přispůsobiti zákonům právě platným.“⁶⁴ Z toho je vidět, že na císařském dvoře převládlo přesvědčení, že situaci nelze již řešit jako doposud. Bylo zapotřebí zjistit příčiny bouří, zlepšit katolickou správu oblasti a farnosti obsadit vzdělanými a schopnými kněží a dále zvýšit důraz na vzdělávání lidu .

Příčiny viděl Hay jednak v nedostatečném duchovním vzdělávání lidu na straně jedné a svádění lidu kacírskými vůdci na straně druhé. Zatímco vůči svedenému lidu se mělo postupovat s laskavým vysvětlováním, proti svůdcům se mělo zakročit s velkou přísností.

Tím, že se vlivem falešného patentu evangelíci veřejně projevují jako evangelíci, se samozřejmě vůdci stali známými. Lid totiž přestal navštěvovat katolické kostely a kazatelé z lidu konají po domech bohoslužby. Situaci vystihuje výslech Pavla Hořanského, jednoho z předních lidových kazatelů (v Růžďce). K evangelictví se již hlásí, ale jinak vypovídá opatrně. To je pochopitelné, protože v srpnu bylo schváleno nařízení, podle kterého mají být nejtvrdošijnější kacíři přesídleni. Jinak ale vyplývá z jeho výslechů i výslechů dalších vůdců, že tu existovala již před falešným tolerančním patentem pevná organizace evangelíků, kteří se vzájemně znali a tajně se scházeli. Z výslechu Rosenzweiga, kazatele z Jablůnky, zaznamenáno : „ *Jak pak ale se to stalo, že na to vyhlasování jejich - tj.misionářů- najednou tak mnoho lidu k tej evangelickej víře se dalo? - Mnoho bylo evangelíků pod rukou, tož ty, když slyšeli, že je to dovoleno, dali se na zjevo; mnoho ale bylo dobrých katolíků, co námi jak živo slyšet nebylo, a dali se taky zapsat mezi evangelíky; kdož to ví proč ty to udělali.*“⁶⁵ Při zatýkání Pavla Hořanského (červen 1777) došlo k nechvalně proslulému krveprolití v Růžďce, který dodnes připomíná pomníček ve vesnici. Když byl zatýkán, byl krutě zbit. Na jeho volání se vzbouřila vesnice a lidé mu běželi na pomoc. Po střelbě do lidí zůstali čtyři mrtví - Štěpán Kapitán, Václav Žamboch, Jura Čaník a také těhotná Kateřina Hořanská (kazatelova neteř).⁶⁶

Tato tragická událost byla ojedinělá. Lidé se poddávali trpně, ale neústupně. Také památka těchto nových mučedníků vzbudila velký ohlas. Vězení se plnila novými a novými provinilci. Stále probíhala shromáždění, lidé se veřejně hlásí k evangelictví. Celá oblast byla ohrožena chaosem. Také úřední správa byla částečně ochromena - vždyť mezi přihlášenými evangelíky bylo i mnoho představených obcí - fojtů a portášů. Hay charakterizuje : „*S otce na syna zděděné zásady, pověrečné snění, báječná prorocství, nevědomost neb pronásledující*

⁶³ F.Bednář, str.32

⁶⁴ Tamtéž, str.34

⁶⁵ B.Burian, i.Burian, str.110

⁶⁶ Tamtéž, str.109

duch učitelů, zanedbané neb vůbec žádné vyučování mládeže, láska k pohodlí, čtení bludných knih, svody štěpované ze sousedních Uher a ze Slezska, výstřednosti, znesvěcování neděle u katolíků, příklad většího houfu a podobné příčiny byly nešťastným doutnákem, který již od reformace doutnal v zdejší hornaté krajině, šílená horlivost misionářů (pozn. Misionářům byla další činnost zapovězena) po obrácení, kterou přímo vynutili na celých obcích vyznání pod falešnými sliby, rozdmýchala oheň a přivedla jej do plamene, jemuž dává nyní fanatism života“ Tak komentuje Hay situaci ve své zprávě z června 1777.⁶⁷

V tomto duchu Hay vypracoval instrukce pro duchovní, jak situaci řešit. Navrhoval především vlastní důkladné vzdělání kněží. Ti mají laskavě přesvědčovat zbloudilé ovečky a laskavě (i s finanční podporou) je zvát zpět do katolické církve. Mají tedy pravidelně konat návštěvy, jejichž předmětem nebude jen katecheze, ale i starostlivá péče o běžný život lidí. Také viděl snahy evangelíků o mravní důraz plynoucí z křesťanské zvěsti, vysoce to oceňoval a požadoval tento mravní důraz v kázání katolických kněží. Důrazně také vysvětloval, že uznání jiného náboženství není možné. Na důkaz slavnostně zničil před představiteli obcí jejich přihlášky (srpen 1777). Někteří vskutku odstoupili a nechali se přesvědčit. Zůstala menšina nezlomených.⁶⁸ A právě vzdorující menšina potvrdila, že Hay se mýlil. Nemohlo jít pouze o svedené, nepoučené a nevědomé stádo, které se poslušně odebere zpět do svého chléva, jen jeho vůdci zůstanou mimo něj. V Uherském Hradišti již bylo zatčeno na 30 takových vůdců, ale stále se objevovali noví. Hay nerozuměl plně lidu, se kterým se střetl. Pochopil mnoho z jeho zápasu, ale hlavní niterná potřeba svobodného vyznání, to mu v intenci jeho racionalistického přístupu muselo uniknout.

Celé obce se opět odmítají navrátit do katolické církve. Státní aparát stojí před otázkou, jak provinilce potrestat. A to otázka vyvolávala ostré diskuze mezi Marií Terezií a Josefem II. Ten si uvědomoval neudržitelnost situace a přesvědčoval Marii Terezií k toleranci neevangelíků. Proti jeho návrhu ale uspěla tvrdá opatření. Náboženské schůzky ani přechody přes hranice se netrpí. Provinilci se mají v misijních domech převracet na víru. Ti, kdo shromáždění organizují budou odvedeni k vojsku nebo přesídleni do Uher (ženy mohou jít se svým i muži, děti mají zůstat a být vyučovány v katolickém náboženství). Josef II proti takovému nařízení ostře protestoval (dokonce vyhrožoval, že se vzdá spoluvlády⁶⁹ V této době je mu totiž také doručena petice evangelíků sepsaná Martinem Blížňákem. Tato petice vzbudila pozornost císařova okolí. (Petici odevzdal císaři v Tuřanech u Brna odvážný Mikuláš

⁶⁷ F. Bednář, str. 67

⁶⁸ Z. J. Medek, str. 76

Vrla z Kudlova, který petici odevzdal v sobotu před svatým Václavem). Tato petice (jejímu odvážnému poslovi přivodila žalář a prameny o něm již dále nehovoří) povzbudila snahu císaře a několika lidí z jeho okolí, hlavně hraběte Kounice, aby byly zmírněny tvrdé postihy.⁷⁰

Na základě Kounicových návrhů pak státní rada vypracuje návrh na toleranci evangelíků, kteří nečiní nic zlého vůči katolické církvi.⁷¹ Tyto zásady jsou pak přijaty v patentu z listopadu 1777. Je zavedena jakási tichá tolerance soukromému vyznávání. Všichni jsou povinni účastnit se katolických obřadů, ale k plnému dodržování mají být duchovní i vrchnost shovívaví.. Pokud se dostaví alespoň někdo z obce, nemá se sahat k násilným opatřením. Pouze když celé obce do kostela nechodí a tak dávají najevo odpor, má se zasáhnout - a to trestem veřejné práce. Přísně se má postupovat proti svůdcům. Tato koncepce vlastně potvrzuje postoje Hayovy. Text, přestože byl neveřejný se přece začal šířit mezi lidem a povzbuzovat je v jejich naději.

Do toho vstoupily další události, které byly pro tajné evangelíky povzbuzením. Propukl spor Rakouska s Pruskem a vojska pruského krále se blížila ke Slezsku. Opět vzplanuly naděje upínané k pruskému králi. Z oblasti byla stažena vojska, což také vedlo k uvolnění poměrů. Do chrámu v Těšíně se konají hromadné poutě, vůči kterým je vláda již bezmocná (jedná se o stovky lidí) - zatčené s napomenutím propouští. Také schůzky evangelíků se konají častěji. Hay situaci hodnotí v lednu 1779 celkem pesimisticky a navrhuje nejpřednější vůdce k přesídlení.⁷² Mezi nimi asi nejproslulejšího kazatele Jana Maniše. Nejmasovějšími se poutě staly v březnu 1779, kdy se v Těšíně jedná o míru. Evangelíci jsou totiž přesvědčeni, že mírový kongres v Těšíně má zjistit, zda je chrám v Těšíně navštěvován evangelíky. Nezůstává pouze u toho. Evangelíci chtějí vzbudit mezinárodní pozornost a pokusí se v petici upozornit na svou situaci ruského vyslance knížete Repnina, jsou však zatčeni dříve než petici doručí.⁷³ Tenkrát byl také zatčen legendární Jan Maniš, po kterém bylo několik let neúspěšně pátráno a kterého valašský lid skrýval na pasekách přes značnou finanční odměnu, která na něj byla vypsána. Maniš byl potrestán tříměsíční prací v okovech a poté byl přesídlen do Uher. Nejvíce mu uškodila jeho veliká, skutečně až legendární obliba u lidu. Tento kazatel z Ratiboře (nar. 1746) dobře vykládal Písmo, měl veliký vliv na své

⁶⁹ F.Bednář, str.98-99

⁷⁰ F.Bednář, str.100 -102

⁷¹ Tamtéž, str.102

⁷² Tamtéž, str.124

⁷³ Tamtéž 127

posluchače a lidé se za ním scházeli po zástupech. Vydání Tolerančního patentu se nedožil, zprávy z roku 1781 o něm již hovoří jako o nebožtíkovi.⁷⁴

Obavy z nuceného přesídlení ale pozvolna mizí. Valaši jsou v kontaktu se svými souvěrníky a ti dobře líčí život v Sedmihradsku. Dojde to tak daleko, že někteří žádají o povolení vystěhovat se do Uher.⁷⁵ Bednář shrnuje: „Vláda byla v nesmírně těžké situaci. Všechny dosavadní cesty k pacifikaci Valašska selhaly. Nepomohly tresty; lid byl jimi zocelen ve svém trpném odporu. Nepomohla však ani laskavost: lid ji použil, aby ještě vytrvaleji stál na svém. Nebouřil se. Byl klidný avšak nábožensky získán nebyl....“⁷⁶

A dále: „Boj evangelíků dospěl stadia, v němž vláda musila provést revizi svých metod.“⁷⁷

O toleranci usiloval i Hay, který poznal poměry na Valašsku a informoval Vídeň a také Kresll, který vypracoval návrh, podle kterého byl schválen další postup. Tento nový postup znamenal počátek nového přístupu státu k nekatolíkům. **8. března 1780 vychází tento reskript: „Oznamuje se zrušení náboženských komisí a upuštění od dosavadní praxe. Nemá se pátrati po lidech, zda chodí do kostela neb posílají děti ke zpovědi a na vyučování. Má se dokonce přehlížeti i občasná návštěva Trenčína nebo Těšína. Pouze houfné návštěvy nemají býti dovoleny. Duchovenstvo se má vynasnažiti, aby získalo evangelíky smírnou cestou k přijetí pravdy. Děti mají být získány dobrotou a odměnami. Schůzky nejsou sice dovoleny, ale mají se trestati jen jako přestupek politický, nikoliv jako zločin. Za hranice nemá nikdo odcházeti bez pasu. Náboženské přestupky se nemají více trestati hrdelními soudy, pro náboženství není nikdo trestán. Náboženská vyšetřující komise se zrušuje a její pravomoc přechází na krajský úřad. Zrušuje se konečně i zvláštní delegovaný soud ve věcech náboženských zasedající v Brně. Obrácení evangelíků má býti starostí duchovenstva.“**⁷⁸

Zrušením brněnského soudu začíná poslední fáze bojů za náboženskou svobodu evangelíků. Je to období horečnaté činnosti, která je jakoby rozdmýchána neúnosností situace, která se čím dál tím více odhaluje. Rok 1780 je rokem dvou velmi významných událostí - podáním petice císaři Josefovi II při jeho průjezdu Vsetínem a návštěvou evangelického duchovního z Uher s hromadným tajným vysluhováním Večeře Páně.

⁷⁴ Ladislav Baletka: Památce Jana Maniše z Ratiboře, bojovníka za svobodu víry, Státní okresní archiv Vsetín, Vsetín 2001, str.13

⁷⁵ F.Bednář, str.130

⁷⁶ Tamtéž, str.133

⁷⁷ Tamtéž, str.135

⁷⁸ Tamtéž 135

4.Události roku 1780

Císař Josef II jel do Ruska přes Moravu a zvolil (díky rozvodněné řece Senici) cestu přes Vsetín, kam dorazil v dubnu 1780. Zpráva o jeho cestě se pochopitelně rozšířila záhy po celém kraji a protože evangelíci skládali v císaře velké naděje, bylo rozhodnuto mu předat petici o situaci. Vrchnost se pochopitelně snažila, aby se k císaři nikdo nedostal, ale přesto byla petice předána. Jakým přesně způsobem a kdo ji předal není zcela jisté (pochopitelně, že ti, kteří pak byli zatčeni, se snažili celou záležitost zamlžit). Bednář (a souhlasně také Burian) podávají situaci takto - předáci hnutí si byli vědomi nutnosti informovat císaře. Jan Bubela ze Vsetína se v Ratiboři (kam jel za ostatními se poradit) setkal s Martinem Blížňákem, který ho informoval o petici, kterou napsal a která je uložena v Hošťálkově. Oddut ji měl císaři předat Bubela společně s Jakubem Olšákem (také ze Vsetína). Tomu bylo autorství petice připisováno, ale oba autoři se shodují v tom, že Olšák ji pouze přepsal.⁷⁹ Blížňák totiž studoval, než ho patrně rodinné poměry přiměly vrátit se zpět do Hošťálkově. Znalost latiny a němčiny pak využil k sepisování důležitých textů - také petic (petice podaná císaři na Vsetíně byla psána česky). Po Tolerančním patentu se výrazně podílel na založení sboru v Hošťálkově.
80

Text petice dobře ukazuje na situaci a rozpoložení, ve kterém se evangelíci nacházeli.

„Nejvyšší monarcho, římský císaři a kníže našich zemí!

Nejponíženeji prosíme, k nohám padáme, ruce, nohy líbáme a pro Kristovu lásku, pro Boží milosrdenství v nejhlubší poníženosti a pokoře poníženě prosíme a žádáme. Poněvadž horní strana Moravy mezi Slezskem a Těšínem z jedne strany a uherským Trenčínem z druhé strany leží a církev apoštolská, evangelická vždy svým učěním z obou stran i jako větříčkem libým prochází, kdežto chudí lidé tej sprostnosti svatého Evangelium nejvíce se přidržejí, obzvláštně z královského přešpurského impresu Písma evangelická si oblibují a za pravdu boží uznávají, své představené kněze katolické opuštějí, poněvadž kněží všechen lid užívající Písma evangelická za Martinem Lutherem na věky do pekla při každém kázání odsuzují, ty Písma proklínají a lidem mocně odebírají, také lid mocí areštem na víru katolickou přehánějí, a poněvadž měsíce aprile 1777 páni páteři missionále, že od Královského dvora skrz komissí vyslaní sú, decrety ukazovali a mluvili na kazatelnicách, pro Boha lid prosili, aby jeden každý pod svým dobrým svědomím se vyznal, že přijde svoboda evangelickej víry, aby se bezevšeho ohledání lidé přiznali; na to ale mnoho tisíc lidu se dobrovolně vyznalo a ješče brzo víc jich

⁷⁹ F.Bednář, str 167 – srv.B.Burian, I.Burian, str.124

⁸⁰ B.Burian, I.Burian, str.133-135

ukrytých jest pod jménem katolickým pod bázeň arestův a od statkův pro vyhnanství očekává, skze to přišla Comiss z vojákama na panství Vsetín, v noci do osady Ruščky na spící lid vpadli, hned tři muský a jednu ženskú obtíženú zamordovali. Na kterýchžto obcách po tři štvrti roku vojáci ležel, a všudy v areštách a nejvícej v Hradišti tej víry lidi přes štyrycet nedělí věznili a taky ze svobodných míst i ze zákupů dvacatero lidí zadali a takovým lidem statky sprodali a zebrale a do cizích zemí zdali, o nejjasnější císaři, k komu se tuto utéci a za pomoc prositi máme, nežli po Pánu Bohu k jejich osvícenej jasnosti císařskej a k otci našemu? Poněvadž i naši předkové od dávných časů pod jménem katolickým všechno contribucí věrně a poslušně sme dávali a na žádnú protivnost nikdy nemyslili a ani mysliti nechceme, nýbrž sme jejich dítky i poddaní jakošto nejvyššímu králi a otci našemu v ruce se klademe.

O nejmilostivější císaři, ráčijú se svých poddaných zaujeti a proti duchovní vrchnosti nás brániti, aby ti, kterýmž my chleba dáváme, do pekla za živa nás neodsuzovali, ale místo nich ne moci naší, ale mocí císařskou Boha bojné učitelé buďto z Těšína aneb z Prešpurku Evangelické církve abychme dostali, poněvadž my od tej Comissí dle jejich záповědi žádnou zpověď nevykonáváme a od velebnej Večeři Páně zadrženi sme. Což my statku aj krví vylítí pro víru nelitujem, vždyť sme k smrti poddaně hotoví, také i vězení hrdelné znášíme, Pánu Bohu se těšíme a na nejmilostivější vůli a mínění císařskokrátovskej osvícenosti očekávajíc umíraje se těšit budem, jejich milosti poddaní, za kterústo nejmilostivější císařskokrátovskou milosti a pomoc, spomožení mynaše skrušenej modlitby za jejich dlúhé a ščasné panování a po smrti s Kriste pánem za věčné kralování, pokudt našeho věku stávati bude, Pána Boha prositi nepřestanem. My všichni dle tejto sprostej a poníženej prosbečky, Jejich nejposlušnější dítky zůstáváme nejmilostivějšího císaře a pána našeho.

Nejvyššímu monarchu, římskému císaři, knížeti našich zemí, pánu, pannu poddaně poddaní dítky až do smrtí naší i našich potomků všichni zůstáváme : panství vsetínského osady Pržno, Jablunka, Ruščka, Ratiboř, Kateřinice, Mikulovka, město Vsetín, Jasenka, Juhanová, Ústí, Rokatnica, Lhota, panství brumlovského osada Leskovec, panství waldorfského osada Hošťálková, panství vizovického Vizovice, , Lutonice, Jasená, Prlov, Pozděchov, Zadveřice, Želichovice, Lipa, Hluškovice, panství bystrické Zrotálovice, Prusenovice, Paceluky, Břest, Sušice, panství kelecké Rajnochovice, Luška, Laze, Liptál, na rožnovském panství Střítež, Lhota a Bystřičky evangelickéj víry pozůstají.

*Na nejjasnější, nejmilostivější římského
císaře a krále, erbovních zemí knížete*

a pánna panna

nejponížejší k nohám padající prosba

od nás,

*od mnohých obcí, pro boha živého o milost a pomoc volající, aby naše do dnes se trápící požádání straněva evangelické víry z Milosti nám nejvyšší a nám k potěšení brské spravedlnost skrz vaše ruce udělena byla.*⁸¹

Jméno obce Hovězí mezi signatáři není. Od navrácení dekretů o přestupu od katolické církve v červnu 1777 se zřejmě představení obce k evangelictví veřejně nehlásili - mezi obcemi, které v průběhu těchto čtyř let podávaly vrchnostem petice za náboženskou svobodu (jako například obce Hošťálková, Růžďka, Ratiboř, aj.) Hovězí rovněž není. Je také možné, že kromě určitého zatažení a možná i strachu některých lidí začal také silně působit vliv nového kostela a aktivního kněze Březovského. Evangelíci zůstávali hlavně na odlehlějších pasekách a ve vzdálenějších údolích.

Petici císař přijal a pověřil Haye, aby stížnosti prošetřil. Hay byl peticí rozezlen, dokazoval, že duchovenstvo postupuje mírně v souladu s nařízeními. Bednář uvádí, že Hay přikázal (resp. na základě jeho zprávy byl dán příkaz zemským guberniím v Uherském Hradišti), aby ti, kdo si bezdůvodně stěžovali císaři byli vzati do vazby - jednalo se o Bubelu, Mačudu, Převalského a Olšáka. Zde Bednář opět připomíná v podstatě neúspěch Hayovy mise na Valašsku.⁸²

Druhou významnou událostí, která se stala roku 1780 na Valašsku byla tajná návštěva protestantského faráře z Uher. Koncem dubna nabídla jakási žena několika valašským obcím, zda by neměly zájem o návštěvu evangelického duchovního, který by jim také vysloužil Večeři Páně. Po poradě představených tajných evangelíků se započalo s přísně tajnými přípravami na tuto návštěvu. Úřady se o ní sice dozvěděly, ale nepodařilo se jim pastora chytit hned na hranicích (počítaly totiž s tím, že přijde z Těšína). Farář po svém příjezdu hned v noci 12.května vedl bohoslužby v Prlově. A další noc u obce Liptál. Tam vysluhoval Večeři Páně, ke které se sešlo několik tisíc lidí.(tak Bednář i Burian⁸³) Tam byli evangelíci zaskočeni skupinou vojáků s rychtářem, kteří přišli faráře zatknout. Lid se jim však násilím postavil a farář opět unikl - tentokrát do Lhoty, kde opět neúnavně vysluhoval Večeři Páně. Opět jej chtěli zatknout, opět se jim lidé postavili . Pak vysluhoval ještě v dalších vesnicích (Růžďka.

⁸¹ Tamtéž, str.124-125

⁸² F.Bednář, str.168

Hošťálková, Kateřinice, Ratiboř). Kromě evangelíků za ním táhl i oddíl portášů, ovšem někteří mezi nimi, včetně jejich velitele desátníka Kuropaty, byli evangelíci. Podle zpráv, jak je líčí Burian, se nezdá, že by někdy zvláště spěchali kazatele zatknout (kromě toho jistě byly i obavy z tak velkého počtu lidí, kteří za ním šli na bohoslužbu). Po pěti dnech své náročné návštěvy (takřka každou noc vysluhoval Večeři Páně a přejížděl do nových úkrytů) byl kazatel přes obci Janová dopraven na Hovězí. Odtud ho přes hranice převedli Jiří Kret a Jiří Bdinka.⁸⁴

Návštěva byla velice dobře připravena. Od počátku byla vypuštěna mylná informace, že kazatel je z Těšína, aby byly úřady zmateny a hranice se Slovenskem nebyla pod velkým dohledem. Také pobyt, časté přejezdy, místa setkání - to vše bylo pečlivě naplánováno. Kazatele také doprovázela skupina ozbrojených mužů, aby ho bránili před zatčením. Jméno tohoto odvážného, snad již šedesátiletého muže, není známo s jistotou. Bednář (ve shodě s Hayem) uvádí jméno faráře Jiřího Trnovského (ze Slovenska - ausburského vyznání)⁸⁵ Burian se naproti tomu domnívá, že kazatelem byl Ondřej Orgoň, který v té době působil v Súlově na Slovensku (poblíž hranice)⁸⁶

Po obou těchto událostech, jejichž vliv na život valašských evangelíků byl ohromný, začalo rozsáhlé zatýkání. Ani to však již aktivity evangelíků nezadrží, a to přes tvrdost následovních opatření. Do oblasti je opět přesunuto vojsko a je vyslána i zvláštní vyšetřovací komise. Ta navrhuje velice přísné tresty - na 19 rodin má být vystěhováno (mezi ni i také Kret a Bdinka a další muži z Hovězí - Petr Mikulenčák, Martin Šopa, Pavel a Jan Suří). Vláda tresty přece jen zmírní, ale i tak je několik rodin vystěhováno, další pak jsou odsouzeni k veřejným pracím nebo pokárání. (září 1780). Po přesídlení rodin ze Vsetínska dochází k utlumení aktivní činnosti evangelíků - kostely katolické ale nadále nenavštěvují.⁸⁷

Za této neutěšené situace opouští Hay Valašsko a za svou činnost zde dostává od císařovny odměnou biskupský stolec v Hradci Králové. V pohledu na jeho činnost se dost odlišují Bednář i Medek. Medek hodnotí jeho činnost na Valašsku pozitivněji, vždyť jeho zásluhou se začala v kraji budovat pevná církevní organizace. Také se mu podařilo přesvědčit řadu méně pevných k návratu do katolické církve, u níž se neúnavně pokoušel o obrodu jejího života - především důrazem na vzdělanost kněží a zniternění bohoslužeb. Medek upozorňuje, že práce Haje byla dlouhodobá a její výsledky se nemohly projevit hned.⁸⁸ Bednář je k Hayovi

⁸³ F.Bednář, str.169 – srv.B.Burian, I.Burian, str.126

⁸⁴ B.Burian, I.Burian, str.126-127

⁸⁵ F.Bednář, str.172

⁸⁶ B.Burian, I.Burian, str.128

⁸⁷ F.Bednář, str.185

⁸⁸ Z.J.Medek, str.79

kritičtější, za jeho laskavým přístupem vidí až pokrytectví, s jakým Hay udával, ty, kterým ukazoval laskavou tvář. Viděl v protestantech v lepším případě hloupý svedený lid, v horším případě svůdce zasluhující tvrdý trest. Uznává, že Hay chtěl být laskavý, ale v dané situaci to nešlo a nepřinášelo to požadovaný efekt.⁸⁹ V tomto se zdá, že Haje dobře vystihl, zvláště srovnáme-li to s jeho dalším působením. Hay se držel zákonů, i když Toleranční patent nastolil jemu bližší situaci (opět Bednář⁹⁰). Je tedy zřejmé, že Hayovo působení nemělo v tak vyostřené situaci naději na nějaký větší okamžitý efekt. Je ale třeba vidět v souhlasu s Medkem, že Hayovi se vskutku podařilo i za pomoci zlepšení církevní správy získat okrajové (ne pevné) evangelíky ke katolické církvi (to je asi i případ mnoha evangelíků z Hovězí) a že mnoho jeho opatření se výrazněji projevilo v pozdější době.

Hay tedy odjel z Valašska a zanechal po sobě seznam nejtěžších kacířů., které navrhuje k přesídlení. Navrhuje také, aby k tomu docházelo postupně - aby se zabránilo nepokojům. Jeho nástupcem se v listopadu 1780 stal děkan Jan Gering z Kroměříže. Ten vlastně naplňoval Hayovy pokyny ohledně transmigrace. V listopadu bylo opět přesídleno několik rodin (asi 32 osob), převážně z Hošťálkové. Přesídlování pokračuje i v prosinci. Ale jeho účinek se neprojevuje v povolnosti evangelíků. Ti naopak stále častěji žádají o možnost navštěvovat své bohoslužby. „Náboženský odboj na Valašsku trval na konci roku 1780 neztenčeně dál. Nepomohly drakonické tresty ani výchovná činnost kněží. Stát stál bezradně před živelným odporem evangelíků, kteří již přestali být živlem tajným. Byla otázka, jak dlouho může tento zápas trvat. Jedno bylo jasné : nepomohly ani laskavost Hayova ani přísnost transmigrace, rozvrat rodinného života a oddálení od rodné půdy. Evangelíci se stali v té chvíli protestanty, jich činnost byla velkým protestem proti doznívající době nesvobody, jež měla na samém dvoře vídeňském mnoho odpůrců a jež byla živena jen tradicí Marie Terezie a jí oddané části nižšího úřednictva.“⁹¹ „Léta 1777 - 1780 byla řetězem důkazů, že na Valašsku jak metody mírné tak metody násilné ztroskotávají o něco vyššího. Byla to v srdci lidu hluboce zakořeněná z domácí tradice vyrůstající a skrytými silami živená myšlenka.“⁹² Toto Bednářovo hodnocení se ještě vrací k problému činnosti Haje a celé komise - nedocení niterného postoje člověka, jeho víry a nejhlubšího přesvědčení. Schéma „svůdce - svedený“ prokázalo svoji pomýlenost. Ovšem postoj jiný se prosazoval ještě hodně obtížně a to i na osvícenském

⁸⁹ F.Bednář, str. 39

⁹⁰ Tamtéž, str. 39

⁹¹ Tamtéž, str.188

⁹² Tamtéž, str.189

dvoře císaře. Rozhodně se nedá říci, že náboženská nesvoboda byla jen pozůstatkem vlády císařovny a nižšího úřednictva.

IV.Toleranční patent

1. Cesta k tolerančnímu patentu.

Již předešlé události byly viditelnou cestou k nutnosti změny postoje. Rozhodně pak zasáhly dvě skutečnosti - stále pokračující boj nekatolíků (kromě Valašska také na jižní Moravě a na Vysočině) a nástup Josefa II na císařský trůn (Marie Terezie zemřela v listopadu 1780).

Nejvíce se hnutí na jižní Moravě projevovalo v obci Nosislav (popud byl opět dán horlivým misionářským kázáním v červenci 1779), kde vypukly první nepokoje. Ty se potom šířily do dalších obcí. Hnutí nebylo tak rozsáhlé a početné jako na Valašsku - Bednář ale upozorňuje, že zde se již jedná o myšlenkově propracovanější a sebevědomější postoje. To přičítá také okolnostem, že zde byl znám průběh odporu evangelíků na Valašsku. Také mírnost, kterou volí úřady vůči nim, jim dodává sebevědomí, že jejich boj bude vítězný.⁹³ Postupně během let 1780 - 1781 vítězí postoj tiché tolerance. To již evangelíkům nestačí a v petici z května 1781 žádají na císaři svobodu vyznání. Petice se jim z nařízení vrací roztržená, jako důkaz, že náboženská tolerance vyhlášena nebude. Císař zároveň ale vybízí k tiché toleranci při kontroverzích s nekatolíky. Bednář toto období na Moravě hodnotí výstižně jako období zmatku. Na jedné straně je moc duchovní vybízena ke smírnému zacházení s nekatolíky a nabádána, aby se je snažila získat zpět, na druhé straně mají být trestáni - a to pro politické prohřešky. Evangelíci ale vystupují zcela veřejně a suverénně, žádají o svobodu vyznání a věří, že se jí dočkají. „Kde byla hranice mezi přestupkem politickým, jenž byl trestný, a náboženským přesvědčením, jež se dnes již netrestalo a ponechávalo duchovenstvu jako úkol výchovný?“⁹⁴ Tato otázka ukazovala jak nereálným a neproveditelným řešením byla tichá tolerance. Na Vysočině došlo také ke konfliktům - centrem byla obec Olešnice (spory propukly naplno v červnu 1781). Obě oblasti byly ve styku - o petici nosislavské se tedy vědělo a evangelíci z Vysočiny ji také považovaly za svou věc. Opět mírný postoj úřadů potvrdil jejich naděje a tak byl také z Olešnice vyslán posel přímo k císaři. Jejich vůdce Jiří

⁹³ Tamtéž, str.195

⁹⁴ Tamtéž, str.208

Jakubec petici osobně předal (září 1781) a s císařem hovořil. Císař prý přislíbil Olešnici kostel. Bednář v tom vidí poslední popud k vyhlášení tolerance.⁹⁵ Jak se ale vůbec prosazovala myšlenka a znění Tolerančního patentu na vídeňském dvoře?

Toleranční patent je úzce spjat s celou reformou katolické církve, jejíž nutnost viděla již císařovna. Josef II. a s ním řada jiných usilovali o novou podobu katolické církve. Byla to snaha oprostit církev od barokní zbožnosti, která se svými přežitými způsoby naprosto neodpovídala církvi moderní, odpovídající potřebám moderního člověka. Církev, která by měla ve svých řadách vzdělané duchovní, kteří by byli schopni vnitřně působit na svůj lid - tedy i zduchovnění a zniternění bohoslužeb, oproti masivním vnějším podobám současné katolické církve, které mohutně působí navenek, ale vzbuzují spíše emoce vedoucí více k pověrečné zbožnosti než duchovním prožitkům (poutě, procesí). Tento směr, nazývaný po císaři josefinismus, dozrával již delší dobu před jeho uskutečňováním. Byl to ale poměrně úzký myšlenkový okruh působící bezprostředně kolem císaře na vídeňském dvoře. Měl velkou řadu odpůrců - kromě papeže, jehož moc na svém území Josef II. záhy omezil, to byli také představitelé mnišských řádů, také většina duchovních z církevní hierarchie; jeho reformy také nepodporovala většina šlechty a úřednictva.⁹⁶ To bylo způsobeno nejen množstvím a podobou reforem, ale i nekompromisním způsobem, kterým se je snažil císař prosadit.

Reformu katolické církve zamýšlel tedy uskutečnit velmi zásadně - a jeden z problémů, který s touto reformou souvisel, byl i problém náboženské tolerance.

První náznaky změny v postoji k nekatolíkům, jak bylo již předesláno, souvisely s nepokoji na Valašsku. Tehdy se projevil postoj císaře k toleranci, tak jak se o něj ve svých listech střetl se svou matkou Marií Terezií : „*Bůh mě chraň před tím, myslet si, že je lhostejné, stanou-li se příslušníci státu protestanty nebo stanou-li se katolíky, a nadto, lnou-li k bohoslužbám, které zdědili po otcích, nebo se jich aspoň účastní. Vše, co mám, bych dal za to, kdyby všichni protestanté států Vašich přistoupili ke katolictví. Slovo tolerance znamená mi jen tolik, že bych ve všech pouze pozemských věcech každému bez rozdílu náboženství svěřil úřad, dovolil mu, aby směl mít majetek, provozoval řemeslo a byl státním občanem, když by k tomu byl způsobilý a státu a jeho hospodářství užitečný.*“⁹⁷

Velký význam v prosazování tolerance měla také činnost knížete Kounice, který již v říjnu 1777 vybízel císařovnu k omezené toleranci, která pak byla uznána v listopadu 1777 v reskriptu o mlčky prováděné toleranci. To podporoval také baron Kressel společně s téměř

⁹⁵ Tamtéž, str.215

⁹⁶ Z.J.Medek.str.94

celou Státní radou. Kounicův návrh o uzákonění soukromého výkonu náboženství ovšem ještě uzákoněn nebyl.⁹⁸ Po smrti Marie Terezie ovšem nastupuje reformní činnost Josefova.

Již v prosinci 1780 zrušil náboženské komise, v květnu 1781 zakazuje násilné odnímání knih, červnu ruší přísné patenty ze srpna 1778 a z let 1752 a 1758. Nutnost zabývat se intenzivně touto oblastí (tedy oblastí náboženské tolerance) způsobily nejen neutuchající tlaky z Valašska, jižní Moravy, Vysočiny a dalších oblastí i v Čechách, ale i stížnosti z dalších zemí - především z Uher. V červenci 1781 je uzákoněna tolerance mlčky - „Pokud se bludně věřící poddaní chovají tiše a pokojně, má se jejich návrat k poznání pravého náboženství ponechat pouze neskonalému milosrdenství Božímu, a skromnému působení povinností dbalého duchovenstva pomocí přesvědčování a vzdělavatelnému obcování (příkladného způsobu života)...“ - dále pak samozřejmě pohružka svůdcům.⁹⁹ Je to ovšem také pouze vnitřní instrukce. A proti tomu se ihned ozvala dvorská kancelář se svými námitkami a také pokusem císařské nařízení co nejvíce okleštit. Na tento pokus zareagoval císař vyjádřením ze září 1781, které Medek označuje jako přímé předznamenání znění Tolerančního patentu.¹⁰⁰

Císař zde povoluje poddaným „jistého“ počtu provozovat soukromě své bohoslužby - panující náboženství má samozřejmě výsadu veřejných bohoslužeb. Mohou si ale postavit kostel, který nebude mít vchod z ulice, ani žádnou věž. Nekatolíkům nesmí být omezována jejich občanská práva (právo vlastnické, právo civilní služby, akademické hodnosti, atd.). Tato nařízení se ale nemá zveřejnit, vláda bude posuzovat případ od případu a řešit je dispensy. Také se musí dohlédnout na to, aby vrchnost opatřila zajištění evangelických pastorů a přispěla na stavbu modliteben i škol.

Konservativní dvorská kancelář se opět pokusila císařská nařízení zkusit a omezit. Zde se císař poměrně přísně a rozhodně vymezuje vůči této snaze - a to ve své odpovědi z 13. října 1781 - které je jasným zpřesnění císařského nařízení. Tento spor císaře utvrdil ve vědomí, jaké nebezpečí skrývá vyhlášení tolerance skrytě. Jeho nařízení budou závislá na těch, kteří je budou aplikovat - s minimální možností kontroly. Kličky dvorské kanceláře mu definitivně ukázalo, jak malou podporu ve státním aparátu mají jeho nařízení v této oblasti. Po poradě se Státní radou se rozhodl toleranci zveřejnit. Zdůvodňoval to mimo jiné i tím, že zvěsti o vyhlášené toleranci kolují mezi lidem zkresleně a to by mohlo vést k chaosu.

⁹⁷ Tamtéž, str.131

⁹⁸ Tamtéž, str.133

⁹⁹ Tamtéž, str.137

¹⁰⁰ Tamtéž, str.141

Nařídil, aby nařízení bylo zveřejněno ve všech oblastech - a to jak na všech úřadech, tak také v novinách a v oběžnících. Konečné znění patentu bylo ukončeno a bylo odesláno k veřejné publikaci všem úřadům 20. října 1781¹⁰¹

2. Toleranční patent

Toleranční patent znamenal legislativní ukončení bojů evangelíků za možnost vyznávat jiné než katolické náboženství. Nastal čas nových zápasů - často stejně obtížných a často také velmi hořkých. Nejprve je ale nutno stručně shrnout hlavní body patentu. Zde vycházím z desáté kapitoly knihy „Na slunce a do mrazu“, kde autor cituje autentický text patentu (přeložený do češtiny)¹⁰². Začátek zněl: „Přesvědčení jednak o škodlivosti všeho nátlaku na svědomí a jednak o velkém užítku, kterýž pro náboženství a stát z pravé křesťanské tolerance pochází, viděli Jsme se pohnuty, vyznavačům augsburského a helvetského náboženství., pak nesjednoceným Řekům, povolil všude soukromé vykonávání jejich náboženství bez ohledu na to, zdali kdy se stávalo, nebo kdy zavedeno bylo čili nic.“¹⁰³ Katolické náboženství tedy samozřejmě zůstává vyznáním, které jediné má právo veřejného výkonu. Z toho tedy plyne, že evangelíci i nadále zůstávají farníky příslušné katolické farnosti - s celou řadou důsledků. Tak také zůstává nevyřešená otázka veřejných obřadů jako jsou křty, pohřby, atd. Že byly povoleny z protestantských vyznání pouze helvetské a augsburské vysvětluje Medek tím, že císař se snažil vyrovnat náboženské poměry s poměry v celé své říši.¹⁰⁴ Dále patent povoloval stavbu modlitebny (bez vchodu do ulice, bez věží a zvonů) i školy - tam, kde je alespoň sto rodin. Povoluje se návštěva nemocných (ale nesmí se bránit ve službě katolickému knězi - často zneužívané) i pohřby s průvodem. Dále se povoluje povolat si vlastní pastory - volí je buďto sbor (jestliže si ho sám platí) nebo vrchnost (v případě, že by ho platila) - volba pak má být potvrzena konsistoří z Těšína nebo Uher (než budou založeny konsistoře místní). To, že si sbor svého pastora nejen volí ale i platí, nemělo obdoby v žádném příkladě z ciziny ani doma. Císař původně (v nařízení z 13. září) navrhoval, aby se o toto starala pouze vrchnost - tím ale by se setřely rozdíly mezi panující a tolerovanou církví.. Štolové poplatky náleží pouze „řádnému knězi“ - míněn kněz katolický. Protestantští faráři měli tedy právně postavení nekatolických kaplanů katolického kněze. Evangeličtí faráři tedy nesměli vést matriky. Jejich farníci museli platit všechny

¹⁰¹ Tamtéž, str.146

¹⁰² Tamtéž, str.148 -170 - kapitola X

¹⁰³ Tamtéž, str.149

¹⁰⁴ Tamtéž, str.151

poplatky faráři katolickému, dále živit svého evangelického faráře a ještě přispět na plat učitele, stavbu kostela a školy. Chudoba provázela rané dějiny sborů a finanční problémy a spory se staly nedílnou součástí dějin asi všech sborů. Soudnictví zůstává v rukou úřadů, mají ale přijmout nějakého evangelického faráře - přece tedy uznaná náboženská odlišnost. Děti ve vyznání následují otce v případě, že je katolík, v případě, že je evangelík ho následují pouze chlupci. (případy, kdy je vyznání rodičů různé). Majetek, tituly, postavení ve státní správě a v armádě - to vše bylo umožněno evangelíkům získat pouze na základě dispensu od státních úřadů. Evangelíci nesmí být nuceni do vykonávání obřadů, které jsou jim cizí nebo nepovolené (přísaha, líbání kříže, účast na procesí,...). Na závěr stojí výzva k obecnému rozšíření znění patentu.

Je vidět, že patent obsahoval pouze rámec nikoliv praktické a konkrétní řešení. Proto na něj v dalších letech navazovala celá řada dalších nařízení, která pak řešila aktuální situace a úkoly. Co se týkalo zveřejnění textu patentu, na Moravě proběhlo poměrně rychle. Byl zveřejněn v němčině i češtině již ke konci října 1781. Na této rychlosti mělo nepochybně zásluhu rozbouřené Valašsko - zveřejněním nového zákona měla být situace uklidněna. Oslavy a nadšení se zároveň zhmotnily v největší touhu - mít vlastního kazatele.

V. Doba potoleranční na Valašsku - vznik prvních sborů

1. Úvod

Potřeba vlastního kazatele souvisela mimo jiné i s problémy běžné praxe - jako byly církevní obřady. V mezidobí, kdy ještě nebyl založen sbor s vlastním farářem, měl tyto obřady vykonávat katolický kněz. Pro evangelíky, kteří konečně směli vyznat svou víru, to bylo již nepřijatelné (ostatně problém zejména pohřbů byl žhavý celou toleranční dobu). Valašsko mělo poměrně výhodu (např. vůči vznikajícím sborům v Čechách). Jednak zde bylo dost evangelíků, a tak (ostatně také po bouřích předchozích let) zde přihlašování proběhlo poměrně v klidu (nejprve se přihlašovaly celé vesnice, pak se podle nařízení museli hlásit jednotlivci). Také časté styky se slovenskou luterskou církví usnadnily značně povolávání kazatelů (vždyť již v polovině roku 1782 byly všechny nově vzniklé sbory, tj. dvanáct sborů, obsazeny!¹⁰⁵ Přesto se však ukázalo, že čelit tlaku zvnějšku je leckdy přijatelnější než tlaky zevnitř. Přihlášených bylo nakonec méně než při falešném patentu roku 1777. Roli zde sehrálo jistě i zjištění o velkých hmotných závazcích, které na sebe bere každý nově přihlášený, to je jisté. Valašsko bylo vždy velice chudé. Ale to jistě nebyl důvod jediný. Podoba odboje, stát proti

nepříteli, je pozice jasnější a vymezenější než se semknout a budovat něco nového. Nadšení a odhodlanost nutně vystřídá střízlivost a opatrnost. Společenství pak získá jiný ráz, do popředí se dostanou lidé noví, často ti, kdo předtím stáli spíše opatrně v pozadí. Denní organizační starosti přináší pak spory a zklamání. Také se ukázal pozvolný vliv Hayovy rekatolizace. Postavení nových kostelů, důraz na vzdělané a schopné kněze - to nyní prokazuje svou sílu. Až na Vsetín a Vizovice se k evangelictví přihlásily pouze vesnice. Také těch bylo méně než v předchozích letech. Příkladem je obec Hovězí, která, ač v letech minulých byla označována za sídlo kacírů, se k evangelictví sama nepřidala. V samotném centru obce, kde byl katolický kostel evangelíci nebyli - spíše patřili k pasekářům sídlícím po svazích hor.

Ti, kteří se přihlásili k evangelictví, přihlásili se do sboru vsetínského. Vývoj v Hovězí byl tak se Vsetínem spjat - prakticky až do založení sboru a povolání vlastního faráře Říčana (1895). K protestantismu se v obci Hovězí hlásilo podle soupisu komise z roku 1782 137 domácností.¹⁰⁶ Podle nařízení patentu by tedy mohli založit vlastní sbor, ale .. „nemohli pro chudobu vlastní sbor založiti, proto se drželi sboru vsetínského..“¹⁰⁷

Na Vsetíně působil první evangelický farář - Jan Hrdlička, který již 21.prosince 1781 zde sloužil bohoslužby (předtím působil v Nitranské Středě na Slovensku). Tyto první bohoslužby se konaly ve stodole za hojné účasti evangelíků.

2.Problémy sborů

První problémy však rychle převládly nad radostí. Byla zde povinnost svého faráře platit - a zde začaly potíže, které musel řešit církevní hospodář (a často i sám farář). Byla tím pochopitelně vina chudoba sborů - i když v době toleranční došlo přece jen k určitému zlepšení životních podmínek selského lidu, který tvořil základ sborů (rozhodně byla situace příznivější než léta následující, která vrcholila státním bankrotem roku 1811 provázeném řadou nemocí a hladem). Burian hodnotí: „O významu josefínských reforem pro toleranční evangelictví vůbec nemůžeme pochybovati. Obětavost jeho prvních počátků nevyrostla jen z náboženské horlivosti. Vedle náboženského základu potřebuje obětavost také určité hospodářské základny těch, kdož chtějí obětovati. Všechny příklady dojemné lásky k nové církvi a jejím potřebám, lásky, která nezakolísala ani před největšími překážkami, lze vysvětliti jen tak, že první desetiletí bylo příznivé pro budování církve i po stránce

¹⁰⁵ B.Burian, str. 28

¹⁰⁶ Soupis evangelíků (1782 -1799) (opis), Archiv FS ČCE, III.S.a.v.9/9,P.č.51

¹⁰⁷ Říčán, str.8

hospodářské.¹⁰⁸ Jistě byla zapotřebí tato obětavost, protože se poměrně rychle začaly stavět nové modlitebny, fary a školy. Problém placení faráře tkvěl i v určitém přesvědčení lidu - „Darmo jste vzali, darmo dejte.“ Zejména v dalších letech se toto úsloví bude častěji objevovat. Přesvědčení, že „kteří pěstují evangelium, aby z evangelia živi byli - kdo pase stádo, ať od stáda svého mléko jí.“¹⁰⁹

Další obtíž související s majetkovou základnou toleranční církve byla stavba budov. Počáteční naděje v pomoc státu se rychle rozplynula, také vrchnost s žádnou pomocí nepočítala (občas pouze přispěla stavebním materiálem - obyčejně dřevem). Samotné sbory by tak velké finanční zatížení neunesly, a tak se konaly i veřejné sbírky (někdy i v zahraničí) a také pomoc od církve ze Slovenska byla značná. Na Vsetíně se položil základní kámen v polovině roku 1782, pro nepřízeň počasí se postavila nejprve škola, kam se přesunuly bohoslužby.

Avšak problémy mladých sborů nebyly jen rázu finančního. Byly tu značné spory také ve sborech samotných, které se nejkřiklavěji projevíly v konfesijním rozdělení, také spory s vrchností i katolickou církví .

Otázka volby kazatelů se zdála být vyřešena na Valašsku velice rychle díky stykům se slovenskou luterskou církví. Ale brzy se projevíly potíže, které souvisely se specifickým vývojem evangelictví na Valašsku a kterým tak kazatelé ani rozumět nemohli. Křesťanské společenství v utajení mělo pochopitelně úplně jinou podobu než církev legálně (i když s potížemi) fungující. Byla to nejen jiná organizace společenství, ale i jiné představy o něm a jiné důrazy . Společenství bylo založeno na silných osobnostech laických vůdců - laikové tu tedy měli silný vliv, který se pochopitelně přenesl i do doby toleranční. Představa silně upřednostněné a vysoce vážené postavy kněze tak byla lidu cizí. Pokud farář nesplňoval představy svého sboru, neostýchali se jeho farníci ozvat (často dost rázně a neomaleně) a pokusit se odkázat ho do vymezeného prostoru. Tradice byla silně ctěná - a právě zde faráři často naráželi na nepřekonatelné překážky. Silný střet znamenal téměř ve všech sborech požadavek farářů, aby Valaši upustili od svých knih. Tyto své poklady , které lutersky vzdělaným farářům teologicky vadily - zvláště Bratrský kancionál, ale i jiné knihy - Valaši ctili velice moc. Burian vyvozuje, že „valašští evangelíci velmi stáli o to, aby měli kazatele a církev, která by odpovídala konfesi jejich starých knih.“¹¹⁰ (Často dokonce požadovali, aby farář místo vlastního kázání četl z těchto knih). Záhy k tomu přistoupily další požadavky stran

¹⁰⁸ B.Burian, str.62

¹⁰⁹ Tamtéž, str.75

bohoslužeb - vysluhování Večeře Páně obyčejným chlebem (ne oplatkami), nechtěli svíce na oltáři ani bílá roucha vysluhujících. Není to příliš povzbudivé zjištění, že sotva pár let poté, co Valaši postupovali riziko tajných cest do těšínského kostela, se najednou přou o tyto vedlejší znaky. Kazatelé byli často velice roztrpčeni touto neúctou - opustili svou vlast, přišli do poměrů nepoměrně chudších a do podmínek nepoměrně nepohodlnějších (vždyť než byly postaveny fary museli často sdílet s rodinou některého svého farníka jedinou místnost!) a najednou jsou lidem často dost nevybíravě poučováni, jakým způsobem mají svou službu vykonávat. Zde svoji neblahou roli často sehráli někdejší lidoví vůdci, kteří se vzdali složitého organizování sboru a stavěli se do role jakýchsi poradců, kteří faráře poučovali.¹¹¹ (Tyto zápasy ovšem postupovali - někdy stále ještě postupují - i faráři následujících generací) Není tedy divu, že první kazatelé nevydrželi v těchto obtížných podmínkách a odcházeli velmi záhy. A zde se osvědčuje Burianova poznámka, neboť po jejich odchodu se řada sborů začala ucházet o reformované faráře - většinou z Moravy. Některé sbory se ještě dlouho nemohly ustálit v konfesi a tato nevyrovnanost je velmi oslabovala. Vsetínský sbor se rozdělil na luterský a reformovaný - tam přišel roku 1785 Štěpán Kalnay. Právě Vsetín se stal ukázkou nešťastných sporů mezi oběma konfesemi - ne nadarmo toto nazývá Burian „trapnou kapitolou...bylo by lépe ji nepsati, kdyby netvořila podstatnou část historie valašské církve vůbec a tolerančních kazatelů zvláště.“¹¹² Vskutku to není povzbudivá historie těchto sporů - které se ostatně děli hlavně o bohoslužebné prostory a ve kterých se ani jedna strana nestyděla se častovat hrubými nadávkami a často se ještě proti sobě odvolávat ke světské vrchnosti. Tyto spory přetrvávaly ještě dlouho, konec jim podstatně učinila až světová válka (i když leckde vývoj nebyl jednoduchý ani po ní - např. v Hovězí, které těmito spory bylo pro svou příslušnost ke vsetínskému sboru samozřejmě ovlivněno)

Také s vrchností měly vznikající sbory velké potíže, třebaže z počátku byla vůči nim vrchnost poměrně blahosklonná. Toleranční patent byl zveřejněn bez průtahů, také přihlášky se děly bez výraznějších potíží. Na Vsetíně vrchní Bayer pomáhal překonat Hrdličkovi počáteční organizační obtíže.¹¹³ Jistě v tom sehrála roli i touha jednotlivých vrchních po uklidnění situace. Ovšem brzy bylo jasné, že silná katolická církev nehodlá okleštěnou trpěnou církev snášet. A stížnostem katolické církve bylo vždy vrchností vyhověno.

¹¹⁰ Tamtéž, str.42

¹¹¹ Tamtéž, str.56

¹¹² Tamtéž, str. 82

¹¹³ Tamtéž, str.110

Katolická církev byla tolerančním patentem uznána jako církev panující a její kněží byli kněží řádní. Tak byl dán vztah, který se až na několik výjimek stal typickým pro celou dobu toleranční i doby následující. Velké spory se samozřejmě vedly o stanovené poplatky, které museli evangelíci katolickým farářům platit - a často docházelo k tomu, že po nich bylo požadováno i to, co podle zákona platit neměli (a velmi málo jim dala vrchnost za pravdu). Další konflikty vznikaly v otázce hřbitovů. Ty byly společné, což často vedlo k velkým sporům - někdy přímo při pohřbu. Proto byla povolena stavba hřbitova tam, kde byla evangelická modlitebna. Velkým problémem se staly také přestupy. Po přestupech v rané toleranční době bylo stanovena šestinedělní náboženské cvičení - a teprve po absolvování těchto cvičení, kdy dostali (ovšem kdy, to záleželo na vůli katolického kněze) vysvědčení a propuštění z katolické církve.¹¹⁴ Do té doby se pochopitelně nesměli zúčastnit žádných evangelických bohoslužeb - pokud se tak stalo, byl za to evangelický farář často přísně potrestán (suspendování prusinovského Šilera 1839)¹¹⁵

3. Organizace toleranční církve

Na počátku toleranční doby nebyla ještě otázka správy církve vyřešena a vyvíjela se až postupně. První kazatelé byli do svých míst uvedeni krajskými úředníky. Roku 1784 byla rozšířena pravomoc těšínské konsistoře i na rakouské země. To se ale neukázalo řešením vhodným, a tak byla konsistoř přeložena do Vídně, kde bylo založeno i konsistorium reformované. V čele tohoto nejvyššího ústředního orgánu stál úředník a katolík (až do roku 1859)¹¹⁶. Na návrh tohoto konsistoria byli pak jmenováni superintendanti a senioři. Burian ve své knize vysoce hodnotí práci všech superintendantů (luterských i reformovaných) - přestože byli většinou vzdáleni od Valašska, dokázali se orientovat v poměrech a zejména při sporech mezi konfesemi se zasazovali o smířčí rozumná řešení.¹¹⁷ Valašské evangelické sbory byly sdruženy v seniorát suchdolský (německý sbor) - jeho centrum bylo na Vsetíně.

Za svou službu dostávali superintendanti plat od sborů (bylo minimální - okolo 200 zlatých ročně) - od roku 1825 byl tento plat hrazen státem. Senioři neměli žádný plat do roku 1829 - potom dostávali od státu cestovné 50 zlatých.¹¹⁸ To bylo nedostačující - senioři v rámci své práce museli hradit veškeré náklady s administrativou, poštovným a podobně. Práce

¹¹⁴ Tamtéž, str.144

¹¹⁵ Tamtéž, str. 152

¹¹⁶ Tamtéž, str.158

¹¹⁷ Tamtéž, str.160

¹¹⁸ Tamtéž, str.168

seniora byla nadto velmi náročná a nevděčná - měli časté obtíže jak se svými nadřízenými tak s kazateli svých seniorátů. Zejména co se týče vedení úředních záznamů zde byla velká obtíž (ta je ostatně ze zachovalých archívů dobře viditelná - a to i v dobách pokročilejších).

VI. Hovězí – počátky

1. Úvod

Evangelíci v Hovězí, přestože jejich počet by to umožňoval, nemohli z finančních důvodů založit vlastní sbor. Tradice evangelictví jimi byla ale udržovaná po celé období nesvobody. Ještě v dobách předtolerančních se tajně scházeli - na malé lučině Daňové, v údolí Losové pod Kyčerou. Loučka byla obrostlá trnám, takže skryté společenství mohlo číst Písmo a zpívat písně, které se evangelíci učili zpaměti z kancionálu (tyto písně předzpíval zpěvák, který uměl číst). Z této doby pochází i řada vzácných knih, které si lidé schovávali (lípa u Kretů, kde se také tyto tiskoviny skrývaly se dokonce stala obecním znakem - je vidět, že tato tradice byla pro většinu stále hodně živá a to i v pozdějších letech, i dnes někteří tyto knihy stále opatrují). V dobách některého většího pronásledování také evangelíci ukryli do malé skalky na Lútském vrchu (údolí Kychová) kalich k vysluhování Večeře Páně. Skalka se pak zborila, takže kalich byl nalezen až v roce 1975 (je uložen ve Vsetínském muzeu)¹¹⁹

2. První evangelický kostel v Hovězí

Hověžtí evangelíci se brzy po vyhlášení rozhodli, že zbudují vlastní kostel, ve kterém se budou konat bohoslužby. Původně jednotný sbor luterský se v roce 1784 (stejně jako na Vsetíně) rozpadl na dvě konfese - většinové luterství (asi 75 rodin) a reformované (35 rodin). Přípravy se nicméně konaly i přes toto rozdělení. Potíže se vyskytly při jednání o poloze nové modlitebny. Původní záměr postavit ji v údolí u Bečvy (kam se začal shromažďovat i materiál) byl katolickým majitelem pozemku překažen a tak se muselo shánět místo nové. Modlitebna byla nakonec postavena na Kneblově gruntu. Materiál si dodali sami evangelíci a také práce ležela pouze na nich. Kostel zbuvovali z hrubě přitesaných kmenů, které byly vyspárovány a zevnitř nahozeny vápennou omítkou. „Byl to rázovitý toleranční

¹¹⁹ Jiří Sívek: „Paměti evangelického sboru v Huslenkách, rukopis, soukromý archiv, nečíslováno

kostelík stavby lidové“, napsal o něm Říčan.¹²⁰ Byl 13,7m dlouhý a 79m široký. Střecha byla šindelová, po stranách zdobená. Na jednoduchém prkenném stropě byla umístěna pamětní destička s daty 1786 a 1818 (druhé datum přidáno dodatečně po stavebních úpravách, první datum snad označuje rok dokončení stavby) Uvnitř byly zbudovány po stranách pavlače, kde snad podle tradice sedávali muži. Vyřezávaná kazatelna a stolec (místo oltáře) stály naproti vchodu. Po obou stranách vchodu jsou lavice, které si podle vzoru vyrobila každá rodina sama. Dveře byly kované, okenní tabule poskládané z osmihranných dílků pomocí olova. Kostelík byl postaven chudým společenstvím velmi jednoduše, „leč tím obdivuhodnějším jest umění jeho, umění totiž, prostinkou a přece vkusnou jednoduchostí docíliti hlubokého dojmu, jímž vnitřek kostela tohoto na každého působí“.¹²¹ V tomto chudém kostele se vysluhovaly bohoslužby přes sto let (s opravou v roce 1818), než byl v roce 1895 kvůli ztrouchnivělému podloží stržen.¹²² Jeho zevrubný popis pořídil mladý architekt Dušan Jurkovič. Díky jeho nákresům mohla být v areál Valašského muzea ve Valašském Meziříčí uskutečněna unikátní rekonstrukce tohoto huslenského kostelíka (Byl slavnostně otevřen v červnu 2009).

Po zbudování tohoto kostelíka se v něm začali scházet k bohoslužbám věřící nejen z Hovězí, ale i z okolních vesnic, kteří původně navštěvovali Vsetín - Ústí, Janová, Zděchov, Halenkov, Hrozenkov, Karlovice. V kostele se konaly bohoslužby, které každou třetí neděli vykonával kazatel ze Vsetína. Tomu členové sboru platili jeho služby. Jinak vedly shromáždění laičtí kazatelé. Jednou či dvakrát do měsíce se zde konaly bohoslužby reformovaných. Ti se jinak scházeli na Žárci u rodiny Žárských. Domácí pobožnosti byly běžnou součástí života věřících - mnoho z nich často bydlelo daleko od kostela a nemohli proto vždy dojet - třeba pro nepřízeň počasí.¹²³ Tato tradice se ostatně udrželo ještě velmi dlouho.

Obec Hovězí byla většinově katolická, soužití bylo nesnadné. Evangelíci museli samozřejmě platit štolu také hovězskému katolickému faráři, což bylo pochopitelně dost zatěžující. Pohřby se konaly u domu zesnulého (podle tradice) a na hřbitově, který byl společný pro evangelíky i katolíky. To samozřejmě vedlo ke sporům. Burian ve své knize Toleranční kazatelé na Valašsku cituje dopis z roku 1823, který napsal hovězský kaplan Alexandr Mácha vsetínskému kazateli Janu Winklerovi. Arogantním způsobem ho upomíná,

¹²⁰ G.A.Říčan, str.8

¹²¹ Dušan Jurkovič: Dřevěný kostel na Huslenkách, Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, Olomouc ,II/1892, číslo 33

¹²² J.Sívek

¹²³ J.Sívek

že na katolickém hřbitově se nesmí zpívat ani kázat při pohřbech – „*Vzpomínám si však, že jste konal, dokonce v mé přítomnosti, před a na katolickém hřbitově v Hovězí pohřební kázání, což jest proti zákonu; napomínám Vám, abyste budoucně od takových kázání přestal, nebudete-li však mého napomenutí dbáti, budu si stěžovati ne u zdejšího úřadu, nýbrž u bezprostřední instance v tolerančních záležitostech. Neboť jestliže my katolíci nesmíme pohřební kázání konati, tím spíše je to zakázáno vám akatolíkům, kteří jste jen trpěnou sektou v katolických zemích. Musím také ještě připomenouti, že Vám také není dovoleno, abyste takové pohřební řeči konal před domem, v němž je mrtvola, neboť to jest výslovně zakázáno dekretem ze 17.května 1784.*“¹²⁴ Z dopisu, kromě prezírávého postoje, který zaujímal tento kaplan k evangelickému kazateli (jistě to byl postoj většinový), vysvítá také náboženská praxe sboru. Pohřby se konaly podle zvyklostí evangelických - i když často s problémy. Také poplatky se musely katolickému knězi odevzdat vždy před obřadem. Hovězský kaplan Mácha proslul neblaze u evangelíků i často přemrštěnými požadavky finančními a hrubostmi vůči jejich smýšlení. Hovězskému sedláku Pavlovi Martincovi nadával do „ztracené psí duše lutheránské“, pasekář Jiří Sívek zase musel dlouho čekat na vystavení ohlašního listu než pan kaplan dohraje karty.¹²⁵ Tyto trapné ústrky dokládají obtížnost života evangelíků v katolickém prostředí.

3.Po roce 1848

„Rok 1848 uplynul bez zapsané stopy písemné i bez tradice v lidu „,konstatuje Říčan.¹²⁶ Ale některé valašské sbory příležitost revolučního roku cítili, většinou narozdíl od trpných kazatelů. Evangelický sbor v Prusinovicích sepsal požadavky svému superintendentovi Nagymu a tyto požadavky rozeslal po ostatních valašských sborech. Tam se setkaly v ohlasem a podporou. Výsledky revoluce nakonec nebyly tak velkolepé, přece jen vzbudily radost. **Byla zrušena tíživá štola katolickým farářům a odstraněno často zneužívané šestinedělní cvičení pro ty, kdo chtěli přestoupit k evangelíkům. Kazatel směl užívat titulu faráře, směl také vést matriky. Byl odstraněn název „akatolíci“, byla uznána církevní samospráva, církve směla mít veřejný charakter - věže a vchody z ulice již mohly evangelické kostely mít.**¹²⁷ Samozřejmě spousta nevýhod stále zůstávala - např. finanční nezajištěnost evangelických farářů - ale pokrok to byl velký. Revoluce sebou přinesla

¹²⁴ B.Burian, str.142

¹²⁵ B.Burian, str.142

¹²⁶ G.A.Říčan, str.8

¹²⁷ B.Burian, str.128

také další důležitý pozitivní prvek. Došlo totiž ke sblížení obou konfesí - luterské a reformované. V materiálech, které jsou v archivech, nejsou záznamy o nějakých konfliktech po tomto období míněny vyostřené konflikty se vzájemným napadáním a soudními dohrami, jak k nim docházelo v době toleranční. Nelze opomenout ještě důležitou změnu - totiž zrušení roboty - „ale robota nebyla zde v horách tak tíživá jako v rovinách Moravy. Panských polí bylo málo, sedláci a pasekáři orali a dováželi dříví domkáři dělali dříví a obstarávali žeh a vymláčení. Také se musely zadarmo zimovat panské ovce.“¹²⁸

Sbor byl tedy nadále filiálkou sboru vsetínského. Z tohoto období se zachovala účetní kniha založená farářem Janem Zvolánkem ze Vsetína. Ačkoliv je ve velmi špatné stavu lze si z ní utvořit obrázek o fungování sboru (je to nejstarší písemný dokument v archivu sboru). Sbor platil faráři služné, osyp (brambory a zrno) a máslo. Také platil bryčku, která faráře dopravovala. V roce 1852 měl sbor asi 104 platících členů.¹²⁹

4.Založení vlastního hřbitova a snahy o osamostatnění sboru

Důležitou událostí se stalo založení vlastního hřbitova roku 1857. Byl založen u evangelického kostela „Na Pletánkách“ Tento hřbitov byl společný pro obě konfese - reformovaní zaplatili třetinu nákladů a i později na jeho provoz pravidelně přispívali.¹³⁰

Již v roce 1858 žádal sbor o osamostatnění svého sboru prostřednictvím vsetínského faráře Gustava Winklera - a to 26..9. 1858. Zachoval se záznam poplatku 87 krejcarů „za štempl na Consistoř, ab ráčila povolit žeby filiálka samostatného duchovního měla, který by také školu zastával.“¹³¹ Sbor tedy již v této době usiloval o osamostatnění a dokonce o postavení školy. Zdá se tedy, že finanční situace se zlepšila natolik, že si sbor troufal toto zatížení podstoupit. Žádost ovšem vyslyšena nebyla. Sbor byl tedy i nadále pod vsetínským sborem, kde působil farář Jurenka (od prosince 1858). Ten vedl pečlivěji a přehledněji pokladní knihu, takže období od šedesátých let se dá již daleko lépe mapovat.

Bohoslužba se tedy konala asi osmnáctkrát do roka a vedl ji příslušný vsetínský farář. V roce 1867 činilo jeho služné od hověžské filiálky 42 zlatých (39 zlatých se vybralo přímo

¹²⁸ G.A.Říčan, str.8

¹²⁹ Účetní kniha 1867-1891,IV.,U 1/1,P.č.81, nečíslováno

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Tamtéž

na salár od farníků, zbytek se platil ze sbírek či darů), dále pak dostával máslo (asi 30 kg) a osyp, který se mu dovážel do Vsetína.¹³² Bohoslužba se sestávala ze čtení Písma, kázání a modlitbou u stolu. Liturgie tu nebyla zpívaná, na rozdíl od vsetínského sboru. Večeře Páně se vysluhovala čtyřikrát do roka. Písň předzpíval zpěvák z Lipského kancionálu. Za své služby dostával 4 zlaté 80 krejcarů. V kostele také pravidelně probíhala sbírka, „do zvonečku“ lidé přispívali poměrně dost (například v roce 1867 se vybralo 19 zlatých).¹³³ Co se týče placení saláru a naturálií, každý měl podle majetku určeno kolik má zaplatit. Často to bylo mnoho a lidé zůstávali dlužní. Nejchudším se někdy poplatky odpouštěli - „církev platiti nemohoucím odpustila 3 zlaté 78 krejcarů“.¹³⁴

Sbor spravovalo sedmičlenné staršovstvo - prvním hospodářem byl Karel Pokorný. Snaha o osamostatnění sboru samozřejmě trvala - o tom svědčí i sbírky - „na naše vystavení školy sebraných 38 zlatých 75 krejcarů“.¹³⁵ Z účtů tak vyplývá, že k povinnému saláru se vybíraly také povinné peníze na výstavbu školy (repartace školní). Říčan ve svých vzpomínkách uvádí, že roku 1869 sbor zakoupil za 481 zlatých chalupu i s pozemky na výstavbu této školy¹³⁶ (v účetních knihách to bohužel zanesené není). Ale poplatky na postavení školy se nevybíraly pravidelně a včas, zůstávalo mnoho dluhů - zdá se, že zájem o vystavení školy nebyl ve sboru tak velký (podobně vysuzuje i Říčan¹³⁷). Sbor se tedy rozhodl pro stavbu kostela (starý kostelík již dosluhoval). Možná si lidé zdaleka neuvědomovali, jak obrovský pracovní a finanční závazek na sebe berou a kolik starostí s touto stavbou je čeká - ale rozhodně se dnes jejich rozhodnutí jeví jako velice odvážné. Každopádně již od roku 1873 se začínají vybírat peníze na kostel (roku 1873 to bylo 167 zlatých¹³⁸). Pak byly poplatky rovněž stanoveny pevně každému - zdá se, že byly poměrně vysoké vzhledem k výši nedoplatků, které za každý rok zůstávaly.

5.Stavba evangelického kostela 1873 - 1892

Rok 1873 je tedy rokem příprav na stavbu kostela. Bylo zapotřebí pozemek nejprve zavést silnou vrstvou zeminy a kamení, neboť podloží bylo silně podmáčené (byla to prakticky mokřina). Základní kámen je pak položen následující rok. Roku 1873 také sbor

¹³² Tamtéž

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ G.A.Říčan, str.9

¹³⁷ Tamtéž, str.9

¹³⁸ Účetní kniha 1867 - 1891

rozeslal výzvy a žádosti o příspěvní na stavbu kostela českým i německým sborům a také spolku Gustavodolfskému, který pak po léta na stavbu přispíval.¹³⁹ Roku následujícího se pak počalo s vlastní stavbou „zedníkům za základování se vydalo 8 zlatých“¹⁴⁰ Postupně se během let 1875 - 1876 postavilo základní zdivo a střecha pokrytá šindeli. Dary a sbírky ale náklady nemohly pokrýt, sbor se tak stále zadlužoval . V roce 1877 se tak stavba musela přerušit a počkat, až se podaří vybrat resty z let minulých na stavbu a až dojdou peníze ze spolku Gustav Adolfského. Do toho také vznikl spor o vedení účtů a za církevního hospodáře byl opět zvolen místo Josefa Hromady Karel Pokorný.¹⁴¹ Další rok 1879 se opět pokračovalo ve stavbě.

Následující rok ovšem došlo k nešťastné události, která způsobila šok, zbrzdila stavbu a zmnožila již tak těžko uhraditelné náklady. V noci 5.srpna 1880 dojde k veliké bouři a následně k povodni (ostatně kostel stál na dosti podmáčeném terénu). To způsobilo, že se věž kostela zřítíla a částečně poničila i střechu kostela. Tak zoufalí farníci museli následující rok likvidovat důsledky této katastrofy. Stavba se tak totiž ocitla v troskách - pouze postranní zdi nebyly poškozeny. Co bylo příčinnou pádu věže? Říčan ve svých vzpomínkách shrnuje všechny důvody potíží při stavbě chrámu, které vrcholí právě zřícením věže : „Stavba začala bez dostatečné přípravy, stavělo se postupně dle hotových peněz a dovezeného materiálu. Plán byl nešťastný, na velký chrám pro 2000 duší, zbytečně vysoký, na pavlače kolem se dvěma řadami oken. K tomu zděné sloupy nesoucí strop zabírají zbytečné místo a kazí akustiku. Plán na chrám z dělal státní inženýr z Nového Jičína, jeho jméno se nezachovalo, také plán původní se nezachoval. Stavbu chrámu vlastně vedl církevní hospodář Josef Hromada a zednický palír Tkadlec z Hovězí. Farář S. Jurenka se vůbec o stavbu nestaral a také jí nerozuměl, jinak by nebyl tak nešťastný plán přijat. Původně nebyla věž v plánu projektována, ale po zakrytí budovy hotové střechou chtěli církevníci mít věž, a tak inženýr přikreslil do plánu vystavené budovy ještě základy věže. Tomu však palír Tkadlec nerozuměl a založil věž na přední zdi budovy, která měla jen 1m hloubky a tedy tíži věže unést nemohla.....Dvojí štěstí bylo při tom neštěstí , že se zřícení stalo v noci; takže nikdo z lidí na stavbě zúčastněných o život nepřišel; pak že se pohroma stala při bouři a povodni; na porušení základů povodní mohla se vina svést; takže se podpory Gust. Ad. Spolku na další stavbu udržely.“¹⁴²

¹³⁹ G.A.Říčan, str.10

¹⁴⁰ Účetní kniha 1867 - 1891

¹⁴¹ G.A.Říčan, str.10

¹⁴² Tamtéž, str.11

Z dnešního pohledu se může jevit jako zanedbání, že nebyly plány řádně vypracovány a že zřejmě nebyl dostatečný odborný dozor na stavbě. Ale prostředků bylo zoufale málo a jejich příjem byl dost nepravidelný. O tom, proč architekt nedohlédl na přesné dodržení plánů nevíme nic (nechtěl dojíždět až z Nového Jičína, měli farníci pocit, že na to stačí sami,...?) Plány pak přepracoval nový architekt, Urbánek ze Vsetína, se kterým pak sbor dlouho spolupracoval. Nová věž se stavěla dva roky do roku 1884.¹⁴³

Potom se začalo s dostavbou interiéru. Pokračovalo se pomalu - sbor byl zadlužený a těžko sháněl prostředky. Pravidelně dostával podporu od Spolku Gustav Adolfského, na jiný zdroj ale spoléhat kromě vlastních sil nemohl. Z účtů z let následujících můžeme vyčíst hlavně narůstající zadlužení - jednak repartiční zadlužení farníků ke sboru, jednak zadlužení sboru záložnám na Vsetíně. Roku 1887 činil například tento dluh 1800 zlatých.¹⁴⁴ Roku 1891 již sbor žádá o prozatímní povolení užívání nového chrámu - „Ve veškeré účtě níže podepsané zastupitelstvo filiální církve E.A.V. na Hovězí dovoluje si co nejpokorněji žádati : by slavné c.k. okresní hejtmanství prozatímní povolení užívání....chrámu Páně na Darebni ku odbývání služeb Božích povoliti ráčilo. Podotýkáme, že.....nově vystavený chrám Páně na Darebni ještě sice úplně zhotoven a upraven není, jest tak již dalece v stavbě a úpravě zhotoven a docela uzavřen, žeby nám docela dobře k prozatímnímu používání na odbývání služeb Božích již sloužiti mohl a vyhověl, zajisté lépe než naše doposavadní dřevěná modlitebnice na Huslenkách, která jest již tak sešlá, že obáváme se při dalším používání jej k účelu jejímu možného vážného nebezpečí, tím více, an se tatáž k žádné opravě více již nehodí.“¹⁴⁵ Tak píše v listopadu 1891 staršovstvo sboru. Bohoslužby se tedy začínají konat v novém kostele.

Ten ale, jak ostatně z žádosti vyplývá, není ještě dokončen - zejména je třeba dokončit interiér kostela. Tento náročný úkol i situaci sboru popisuje staršovstvo v dopise zaslaném na císařský dvůr : „ *Vaše Veličenství! Nejmilostivější Císaři a Králi! V nejhlubší pokoře a oddanosti podepsané Vaší Císařské Milosti nejvěrnější presbyterstvo filiální církve evanjelické Ausg. Vyzn. na Hovězí, politického okresu Valašsko - Meziříčského na Moravě, sklíčeno jsouc velkou starostí o dokončení stavby kostela osměluje se předstoupiti k trůnu vaší Císařské Milosti, prosíc o milostivé vyslyšení. Již roku 1874 započali v nejhlubší pokoře podepsaní chrám svůj stavěti, ale kýženého cíle svého podnes dosáhnouti nemohli, jelikož*

¹⁴³ Tamtéž, str.11

¹⁴⁴ Účetní knihy 1867-1891

¹⁴⁵ Dopis c.k.okres.hejtm.ve Valašském Meziříčí z 29.11.1891 (opis), Archiv FS ČCE Huslenky, III.S.a.v.3/3,P.č.45

dobročinností našich souvěrců rok od roku ubývalo a obyvatelstvo kraje našeho k těm nejchudobnějším v celé Moravě přináležel. Půda jest zde neúrodná, od prudkých přívalů co chvíli ohrožená a i ten nejznačnější podsedeček sotva 1000 zlatých ceny představuje a i na těch obyčejně všeliká jiná břemena věží jako jsou věna výminky a dluhy. Živelná pohroma r.1880 dne 5.srpna zřítla již úplně vystavěnou věž a tím i ostatní stavbu chrámu náramně poškodila. I bylo tedy nám s novými obtížnostmi a břemeny zápasiti a všechny naše síly až do vyčerpání napnouti!

K tomu ke všemu v posledních dvou letech kraj náš postižen byl děsnou živelní pohromou a neúrodou, takže obyvatelstvo nejen že bylo vši výživy na celý rok zbaveno, ale některým vzbouřená voda i obydlí pryč odnesla a všech bez rozdílu do dluhů uvrhla. Lid náš následkem pohrom těch k další stavbě kostela neschopným učiněn, neb mu bylo o každodenní živobytí zápasiti. V této naší zoufalé bídě postavení, odvážili jsme se hledající útěchy a podpory předstoupiti ku svému zeměpánu Vaší Císařské Milosti, ku majestátu a vylíživše naše neštěstí a bídu nejpokorněji prositi : Vaše Císařské a Královské Apoštolské Veličenství, račiž ve Své nezkonale Dobrotě, v uvážení zdejší nevýslovné bídy, naši církev darem na dokončení stavby kostela , kteráž stavba již 18 let trvá nejmilostivěji obmysliti. My pak prosíme pána Boha, by zdaru a štěstí popřál Vaší Císařské Milosti a celému Vašemu domu a ujišťujeme Vaše Veličenství neoblomné věrnosti a oddanosti.“¹⁴⁶

Na tuto prosbu byla uvolněna z Nejvyšší soukromé pokladny částka 100 zlatých (tedy částka ne příliš vysoká, rozhodně nemohla pokrýt náklady při dostavbě kostela) a to až bude oznámeno dostavění kostela ¹⁴⁷ (tato částka je zanesena v účtech roku 1904¹⁴⁸).

Tento dopis, přestože se nedá úplně brát za přesný obraz skutečnosti (o důvodech zřícení věže již byla zmínka, také podpory ze zahraničí byly podle účtů stále dost štědré), přesto ukazuje na nelehkou situaci členů sboru. Rok 1789 i další léta byla velice špatná. Díky nepříznivému a chladnému létu se neurodilo obilí ani brambory (v této době byly již základem jídelníčku chudých zemědělců). Také ovoce bylo málo. Jediný výdělek poskytovala práce na pilách nebo ve sklářské huti - ale nestačilo to zdaleka pro všechny. Mnoho usedlostí se ocitlo v úpadku.¹⁴⁹ Tuto skutečnost dokazuje i časté vystěhovalectví do Ameriky, většinou právě díky předlužení majetku. I sbor toto vystěhovalectví postihovalo - roku 1892 „ubýlo nás z

¹⁴⁶ Dopis 24.6.1892 (opis), Archiv FS ČCE Huslenky, III.S.a.v.3/3,P.č.45

¹⁴⁷ Dopis c.k.okres.hejtm.ve Valašském meziříčí z 20.9.1893, Archiv FS ČCE, tamtéž

¹⁴⁸ Účetní kniha 1891-1932,IV.,U 2/2,P.č.82, nečíslováno

¹⁴⁹ J.Sívek

církve - Rozina Žák a Josef Sklár odjeli do Ameriky“¹⁵⁰ Tyto vystěhovalci se většinou nevrátili, na svůj sbor však nezapomínali (viz. dále) Mnoho lidí také zemřelo hlady a na různé nemoci.

Rok 1892 lze tedy považovat za rok dostavění kostela¹⁵¹, i když různé úpravy a práce stále pokračovaly. Celkově náklady na stavbu kostela do roku 1892 přesáhly 20000 zlatých - z toho zaplatil Spolek Gustav Adolfský 9000 zlatých, z povinných reparticí se zaplatilo 4000 zlatých, z darů a kostelních sbírek 2000 zlatých a 450 zlatých přispěl stát. Dluh zůstal 2000 zlatých (a 3000 zlatých byly náklady s placením úroků atd.)¹⁵² Nepočítá se nádenická práce konaná zdarma ani dovoz materiálu.

Samostatnou a svéráznou kapitolu tvoří získávání peněz sbírkami po okolí. Takto kolečkovali členové sboru, aby přispěli na dostavbu kostela a později i fary. Mezi tyto výběřčí patřil především pasekář Knebl, výmluvný písmák a zpěvák. Byl provázen služebným od Pokorných, který uměl německy. Říčan je vybavoval pověřovací listinou opatřenou razítkem a podpisem. Chodili po okolí, ale i úrodnějších krajích a pohraničí, kde žádali příspěvní finanční nebo materiálové na stavbu. Zažili úspěchy i nezdary, často je považovali za žebráky. Byli chudobně oděni v domácí soukenný šat, soukenné papuče podšité syrovou kůží. Na hlavě nosili beranici nebo valašský širáň. Přes rameno měli vak, ve kterém nosili jídlo a ostatní potřeby. Obětavost těchto mužů, kteří snášeli obtížnost cesty a počasí, a často i nepřízeň a výsměch okolí, je obdivuhodná. Podařilo se jim sebrat ne nevýznamnou sumu, také krytinu na střechu kostela a od podnikatelů ze Vsetína, bratří Thonetů, také 40 krovů.¹⁵³

6. Další snahy o osamostatnění sboru a příchod Gustava Adolfa Říčana roku 1894

Říčan se domnívá, že myšlenkou na zřízení vikariátu v Hovězí nebo snad i založení vlastního farního sboru se farář Jurenka zabýval již v roce 1890.¹⁵⁴ Bylo ovšem jasné, že sbor, již tak finančně vyčerpaný, by si nemohl platit svého faráře. Proto zaslal žádost Gustav Adolfskému spolku o podporu na plat faráře. Spolek žádosti nevyhověl a tak bylo rozhodnuto povolati alespoň vikáře (vikář měl podstatně menší plat). Na podzim roku 1892, kdy byly vyřešeny nějaké potíže se schválením (či znovuschválením, neboť sbor vždy jako filiálka fungoval) filiálky na Hovězí, byly přeneseny do chrámu lavice ze staré modlitebny a konaly se

¹⁵⁰ Účetní kniha 1891-1932

¹⁵¹ G.A.Říčan, str.11

¹⁵² Tamtéž, str.11

¹⁵³ J.Sívek

¹⁵⁴ Říčan, str.12

tam bohoslužby. Následující rok bylo pořízeno také harmonium. Na tom měl velikou zásluhu vsetínský vikář Trojan. Ten se ale nezdál dost vhodný k působení na Hovězí : „Pak k vikáři Trojanovi , který by sem povolán mohl býti, nebylo důvěry ani ze strany zdejších církevníků ani ze strany faráře“¹⁵⁵Více o tom nevíme. Sbor byl tedy bez vikáře a to až do roku 1894, kdy za svého vikáře zvolil Gustava Adolfa Říčana, který se stal i jejich prvním farářem po osamostatnění sboru roku 1897.

Gustav Adolf Říčan

První hovězský farář byl výraznou osobností, která nejen formovala život sboru, ale působila na veřejný život celé obce - „farář, vědec, rádce“ - říká se o něm dodnes.

Narodil se 21.července 1867 v Borové u Přibyslavi jako syn barvíře a rolníka. Po studiu teologie ve Vídni, Rostocku a Erlangenu působil jako vikář v Opatovicích a Hodslavicích. Od roku 1894 byl vikářem a pak (od roku 1897) i farářem v Hovězí. V roce 1897 se oženil s Adélou Bohdankou Lány - měli spolu šest dětí - Gustava Adolfa (1898, zemřel jako chlapec), Rudolfa Karla (1899), Karla Martina (1902), Adélu (1906, provd. Popelářová), Vilmu (1908, provd. Šimurdová), Gustava Adolfa (1912). Říčan zůstal farářem v Hovězí (kromě let 1902 - 1904, kdy působil v Hradci Králové) až do roku 1933. Potom jako důchodce žil na Vsetíně, kde roku 1939 zemřel.¹⁵⁶ Kromě neutuchající práce pro sbor a aktivní činnosti v obci se zabýval horlivě i činnostmi botanickou. Tato svá zkoumání i studie a styky s jinými botaniky a vědci této oblasti (brněnský profesor Formánek, vsetínský botanik Bubela, rajnochovický katolický farář František Gogela) pak shrnul ve svých studiích z pozdějšího období. Jako botanik je také znám i odborné veřejnosti, dodnes jsou vysoce hodnoceny nejen jeho objevy ale i způsob jakým je zpracovával.¹⁵⁷

Sám Říčan o svém příchodu na Valašsko píše : „V roce 1894 v březnu byl jsem jako kandidát theologie požádán od seniora K. z Lány v Černilově, abych šel na nějaký čas vyučovati na evangelické škole v Pržně, kterou hrozila tamní školní rada zavřít z nedostatku učitele. Zde jsem po dva měsíce pobyl a seznámil se s farářem Jurenkou, který mě vybídl, abych se dal zvoliti za vikáře pro Hovězí. Na jeho žádost kázal jsem na Vsetíně a Hovězí, kde hned po službách Božích ve schůzi presbyterstva vyžádal na mě slib, že volbu za vikáře přijmu. Volba byla provedena 15.7. 1894.“¹⁵⁸ O této volbě se zachoval protokol, kde stojí, že „z přítomných 47 (z 87 oprávněných voličů - pozn.) úďů všichni jednomyslně své lístky pro

¹⁵⁵ Tamtéž, str.12

¹⁵⁶ Jana Tkačková: Moravský botanik G.A.Říčan, Naše Valašsko, 1/2009

¹⁵⁷ Osobní rozhovor s paní Tkačkovou a paní Popelářovou, 3.4.2009

¹⁵⁸ G.A.Říčan, str.8

dp. Gustava Říčana odevzdali. Této jednohlasné volbě přítomný dp.farář evangelické filiálce v Hovězí mnoho zdu a požehnání od Pána církve vyžádal.¹⁵⁹ Řičan nastoupil na sbor po potvrzení volby na Velikonoce 1895, třetí neděli velikonoční (5.5.) byl ordinován a instalován - a to seniorem J.Kreitzem, za přítomnosti farářů Jurenky (Vsetín) a Pilečky (Pržno). „Že jsem se mohl odhodlati místo vikáře v Hovězí přijati, bylo mi umožněno zájmem mi známého a velmi přejícího Dra Tehmeho, faráře v Nieder-Losnitz u Drážďan, předsedy Lutherských Božích pokladen, který slíbil na služné vikáře přispívati nejméně 200 MK ročně. Bez pomoci a přízně Dra Zehmeho nebylo by bývalo ani vikariátu ani farního úřadu v Hovězí, leda 10-20 let později.“¹⁶⁰ Tato Řičanova slova dotvrzuje i stav majetku církve v Hovězí ve výročních účtech z roku 1895 - nedostavěný kostel, nedostavěná fara se zahradou, resty mezi lidem činily 330 zlatých 78 krejcarů. Kromě toho tu byly značné dluhy - Občanské záložně na Vsetíně 4000 zlatých a faráři Jurenkovi 250 zlatých.¹⁶¹

7.Počátky působení Říčana

První starostí bylo postavit faru - farář prozatímně bydlel u Františka Pokorného.Přestože prostředky farníků byly skromné, „byla tu i radost církevníků z každonedělních služeb Božích dopoledne i odpoledne a odhodlanost k obětavosti, aby samostatný sbor mohl býti brzy zřízen.“¹⁶² V květnu 1895 na širší schůzi staršovstva bylo schváleno rozhodnutí ihned začít stavět. Farníci se zavázali vybrat na stavbu 200 zlatých a přislíbili zadarmo přivést kamení. Také se zavázali k dobrovolné nádenické práci, která měla být vykonávána podle rozpisu (kdo by se nedostavil, musel by za sebe náhradou zaplatit nádeníka najatého). Tyto poplatky stejně jako pokuty za nedodržení dovážky kamení se dále připomínají na dalších schůzích.¹⁶³ Je zřejmé, že dobrovolná práce musela být občas i připomenuta tvrdšími opatřeními. V létě 1895 se začalo se stavbou podle plánů architekta Urbánka (práci vedl hodslavický mistr Kramoliš, neboť Urbánek byl vytížen v Praze) a již na podzim byla stavba dokončena. Zachovala se i smlouva mezi zednickým mistrem Kramolišem, který za provedenou stavbu musel ručit. Projevila se tedy dobrá a prozíravá schopnost Říčanova, aby nedocházelo ke zmatkům a potížím jako u stavby kostela. Ovšem vnitřní vybavování a úpravy trvaly ještě dva následující roky.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Protokol o volbě 15.7.1894, Archiv FS ČCE Huslenky,III.S.čbr.8/8,P.č.59

¹⁶⁰ G.A.Řičan, str.12

¹⁶¹ Výroční účty1882 -1932, Archiv FS ČCE Huslenky,IV.,U 7/7,P.č.87

¹⁶² G.A.Řičan, str.13

¹⁶³ Schůze staršovstva 1895-1941,Archiv FS ČCE Huslenky,II.,K.st.1/1,P.č.33,

¹⁶⁴ G.A.Řičan, str.13

Dostavba interiéru kostela byla zatím odložena pro nedostatek prostředků. S nedostatkem se musel potýkat i sám Říčan, když pak dostal nabídku místa faráře ve Velké Lhotě i do Černilova, sbor se zaručil mu služné zvýšit o 50 zlatých. Jeho plat se vybíral následovně - „z pomocných spolků evangelických bylo zaručeno na plat faráře 480 zl., 320 zl. má pak obstarat sbor v Hovězí.“ Členové sboru platili podle seznamu částku určenou takto - 100% pozemkové a domácí daně a 30% daně výdělkové. Je vidět, že to nebylo vůbec málo a proto se nelze divit, že mnoho dluhů zůstávalo. K tomu se ještě dávalo dřevo a přírodniny - „18 nůží zboží (?), 12 sáhů dřeva, 20 centů brambor a něco zelí, 50 liber másla.“¹⁶⁵

Kromě hmotných starostí byl také pro mladého kazatele problém soužití s venkovským prostředím - zejména otázka mravů ho velmi tížila. Hned na počátku svého působení ostře a opakovaně kárá opilství při svatbách. Vadilo mu, že se často svatebčané odebrali z kostela přímo do hospody, nebo že muzikanti přišli do kostela již opilí. „Podobně odepřením výkonu nechť zakročí duchovní, v tom případě, kdyby ti, jimž se výkon koná šli z hospody do kostela aneb z kostela do hospody jako se stává pře křtech, vdavkách, ano i při pohřbech.“¹⁶⁶ Takto navrhoval opatření proti těmto nešvarům na schůzích staršovstva. V obci bylo 16 hospod a opilství většinou nejvíce přispívalo k úpadku rodin. Také velký počet nemanželských dětí ho trápil - „narození dětí nemanželských nechť se v chrámu oznamuje za příčinnou většího uvědomění mravního.“¹⁶⁷

VII.Samostatný sbor Hovězí

1. Osamostatnění sboru 1897

Další velkou starostí bylo osamostatnění sboru. „Postavení moje ve sboru mohlo býti do budoucna zajištěno pouze osamostatněním sboru. K tomu jsem se začal připravovati na podzim roku 1896.“¹⁶⁸ Staršovstvo tento postup schválilo a usneslo se požádat o osamostatnění sboru v Hovězí (do něhož příslušely také obce Zděchov, Halenkov, Hrozenkov a Karlovice - poslední tři obce dnes již takřka plně katolické). Aby sbor mohl být samostatný, musel by se vykázat příjmem 800 zlatých. Proto se Říčan účastnil jednání Gustav Adolfského spolku, kde mu byly přislíbeny podpory od spolku i od Božích pokladen. Díky tomu pak sbor mohl požádat o osamostatnění. Tato žádost byla vyřízena 12.února 1897 a v 28. března byl Říčan jednohlasně zvolen za prvního faráře samostatného sboru v Hovězí (volbu řídil

¹⁶⁵ Schůze staršovstva 1895-1941, str.15

¹⁶⁶ Schůze staršovstva 1895-1941, str.5

¹⁶⁷ Tamtéž, str.11

¹⁶⁸ G.A.Říčan, str.14

prženský farář Pilečka). Instalace pak proběhla 27.srpna téhož roku. Farář podle povolávací listiny měl.. „Slovo Boží čistě a věrně ve smyslu symbolických knih naší evangelické církve A.V. kázati, dítky naše ve svatém náboženství vyučovati, konfirmandy připravovati; vůbec všechny církevní úkony věrně vykonávati, ku nám všem pak laskavě ve smyslu napomenutí apoštolova 1 Pet.5, 2 - 3 se chovati.“¹⁶⁹ (1 Pet.5,2-3: „Starejte se jako pastýři o Boží stáde u vás, ne z donucení ale dobrovolně, jak to Bůh žádá, ne z nízké zjištnosti, ale s horlivou ochotou, ne jako páni nad těmi, kdo jsou vám svěřeni, ale buďte jim příkladem.“). Za tyto služby farářů přináležel plat 800 zlatých ročně (na základě slíbených darů), a štolové poplatky - za křest 50 krejcarů, za svatbu 1-4 zlaté podle zámožnosti rodiny - stejně tak i za pohřby.¹⁷⁰

2.Podoba sboru

V době osamostatnění sboru čítal podle seznamů poplatníků saláru asi 120 rodin - salár se platil za jednu domácnost, platících bylo 78 (tj. zhruba okolo 600 lidí). Tento počet se příliš neměnil - přestupy ke katolické církvi a nebo k reformovaným byly minimální a přístupy k evangelické církvi také.

Říčan zapsal za své působení (tedy do spojení roku 1918) 15 přestupů k reformovaným - téměř vždy šlo o sňatek.¹⁷¹ Vztahy s reformovanými nebyly zvlášť přátelské. Již z doby bohoslužeb v dřevěném kostelíku se dochovaly záznamy Jakuba Olšáka, presbytera dolního sboru vsetínského, o stížnostech reformovaných evangelíků. Sepsali petici, aby jim bylo povolováno sloužit bohoslužby v hovězské modlitebně.¹⁷² Reformovaní (jak vyplývá z účetních knih) přispívali pravidelně na provoz hřbitova i stavbu márnice v roce 1895. Na svatby a pohřby byl reformovaným kostel za poplatek propůjčován.¹⁷³ Podle lidového vyprávění přijali reformovaní zřícení věže rozestavěného kostela s vyslovenou radostí a ani slučování po roce 1918 neproběhlo úplně bez potíží. Postupně docházelo pravděpodobně k zlepšování vztahů (např. roku 1908 vyhořel reformovaný Štěpán Hnátek z Huslenek a v evangelickém sboru se pro něj konala sbírka¹⁷⁴). Zdá se, že ke zlepšování vztahů nepřispívali ani kazatelé ze Vsetína. Také ve škole učil Říčan pouze děti augsburského vyznání, reformované učil katecheta.

¹⁶⁹ Schůze staršovstva 1891-1941, str.58

¹⁷⁰ Tamtéž, str.60

¹⁷¹ Schůze staršovstva 1895-1941, str.229

¹⁷² Jana Tichá: Příběh huslenských na cestě k toleranční modlitebně, Naše Valašsko, 5/2009, str.5

¹⁷³ Účetní kniha 1891-1932

¹⁷⁴ Účetní kniha 1891-1932

Horší vztahy byly ovšem s katolíky. Zhruba za to samé období tj. do roku 1918) zaznamenal Říčan 33 přestupů - v případě sňatků s katolíky byl přestup ke katolické církvi téměř vždy pravidlem (to byl ostatně jeden z hlavních důvodů averze vůči katolíkům). Ke smíšeným manželstvím zase tak často nedocházelo, většinou spíše z majetkových důvodů (spojení gruntů, atd.) Ovšem u některých přestupů se naleznou takové poznámky jako „lump“, „úplný darebák“, atd.¹⁷⁵ Není to zcela jasné, ale je dost pravděpodobné, že se to týká těch, kteří církve opustili s nějakými dluhy (či právě i kvůli těmto dluhům).

Otázka finanční je celkem smutnou kapitolou. Je jisté, že kdyby nebylo sebráno tolik prostředků, sbor by nemohl postavit kostel, faru ani povolat faráře. Jistěže značnou část těchto nákladů hradily dotace. Ale i částka, kterou farníci odváděli byla pro ně velká - a to kromě již tak vysokých povinných repartic platili i vysoké dobrovolné dary. Sbor vybíral na faráře roku 1897 358 zlatých na služné a na dobrovolných sbírkách (do zvonku) 116 zlatých. Když se pak schválily ve staršovstvu zvláštní poplatky na dostavění kostela (r.1900), upozorňovali přece někteří ze staršovstva, že si farníci stěžují na vysoké požadavky finanční. Někdy docházelo i k pocitům nedůvěry a křivdy - o to svědčí i dopis člena sboru z roku 1893 (byl adresován faráři Jurenkovi a požadoval vyúčtování svých peněz) : *„Účtovatí ted' je dosti věc nesnadná, spory zaváděti nemilá. Jsem starý. Má po mě rodina říkati, že byla ošizena a tak ochladnouti v lásce ku církvi své?... Neukončí-li se věc po dobrém, dávám tímto výpověď na obligaci pro 569 zl.79.kr. a zároveň oznamuji, že budu tuto částku soudně vymáhat.“*¹⁷⁶ Dokumentů o problémech se zadlužením církvi je poměrně dost. Dlužilo se často mnoho let, některé resty byly staré přes dvacet let. Zachovalo se z let 1900 - 1913 asi dvacet dlužních úpisů se závazkem rodiny zastavit svůj majetek církvi (u přestoupilých do katolické církve se pak dokonce žádalo o exekuční vymáhání majetku u c.k.okresního hejtmanství).¹⁷⁷ Tato opatření jsou dost tvrdá, ale tehdy patřila do běžné praxe - mnoho movitějších sedláků takto zbohatlo, když poskytovali půjčky oproti zastavěnému pozemku.¹⁷⁸ Jestli lidé opravdu neměli prostředky na placení, nebo jestli některé poplatky nepovažovali za důležité nebo oprávněné nelze nějak paušálně zhodnotit - musel by se znát konkrétní osud toho kterého člověka.

Drtivou většinu členů sboru tvořili ovšem zemědělci, často pasekáři z horských hřebenů. Půda byla nepříliš úrodná, a také zastaralé metody osevu působily umenšení úrody (v

¹⁷⁵ Schůze staršovstva 1895-1941, str.229

¹⁷⁶ Dopis z roku 1893 (blíže nedatován, nepodepsán), Archiv FS ČCE Huslenky, III., S.Čbr. 8/8,P.č.59

¹⁷⁷ Dlužní úpisy 1897-1901, Archiv FS ČCE Huslenky, nezařazeno

¹⁷⁸ Osobní rozhovor s paní Marií Blahovou, 5.4.2009

této oblasti často faráři působili osvětu, Říčana pochopitelně nebyl výjimkou). Nejčastější potravou byly brambory (zemáky), dále obilné kaše a zelenina (nejčastěji zelí). Žilo se v nízkých chalupách, většinou v jedné místnosti celá rodina (často - zejména v zimě - tu přebývala i domácí zvířata). Hospodářství dědil nejstarší syn, ostatní museli většinou hledat obživu jinde - mohli pracovat jako nádeníci či dělníci. V obci byly dvě filiálky továrny na nábytek firmy Kohn a bratří Thonetů. Také zde byla cihelna, dva mlýny s pilami, valcha. Sel se len, který se pak spřádá na plátno, nebo se šily rukavice (palčáky) - také tím si lidé přivydělávali. Výděvky ale nebyly nijak vysoké. Kromě toho, jak postřehl již dvacet let před působením Říčana Jan Karafiát (působící v letech 1874 - 1895 ve Velké Lhotě) - částečně i sami sedláci svou bídu zmnožují: „*Také jsem viděl tři prameny, kterými blahobyt z domů odtékal, velice mnozí kouřili, pili nápoje opojné a rádi se soudili*“.¹⁷⁹ Toto platilo i v dobách působení Říčana. Také ho to jistě velice trápilo a možná to bylo i důvodem tvrdšího přístupu vůči některým farníkům.

Děti byly posílány do škol, i když ne tak moc důsledně. Na Hovězí byly celkem tři školy. U katolického kostela stála škola trojtřídní (založena r.1877, rozšiřována pak dále na pětitřídku r. 1907), navštěvovalo ji asi 400 dětí. Dále tu byla škola na Bařinách, ta byla dvojtřídní (zal. R.1887 jako jednotřídku později rozšiřována až na pětitřídní r. 1923) a navštěvovalo ji 211 dětí. Škola v údolí Huslenky byla postavena roku 1897 (jednotřídku, dvojtřídku r. 1910) a navštěvovalo ji 49 dětí.¹⁸⁰ (údaje o počtu dětí z roku 1899). Již před příchodem Říčana se zde vyučovalo náboženství evangelické, většina dětí byla ovšem z katolických rodin - a školy rovněž patřily pod katolickou církev. Z toho někdy vznikaly konflikty. Z roku 1892 se zachovala stížnost, že děti evangelické jsou nuceny se modlit katolickým způsobem Otčenáš a také Zdrávas Maria - „Na škole na Hovězí „u kostela“ nebylo žádných modliteb opřed vyučováním a byl klid. Teprve před nedávnem bez vědomí učitelova a faráře bylo zavedeno modlení různých modliteb.....účastí při modlení je víra dítěte (evangelického) podlamována a jeho vyznání zlehčováno...Rodiče nic nenamítají proti společné modlitbě Otče náš neboť jí není znásilňována ani jedno ani druhá vyznání, vede děti k jednotě, neboť jí není pěstována nesnášenlivost náboženská.“¹⁸¹ Zdá se, že to byla iniciativa ředitele školy, kterého rodiče na sdružení obvinili, že chce dokázat, že škola „musí být katolická“.¹⁸² Tato stížnost se řešila s pramalým výsledkem, bylo znovu vidět jak obtížné je

¹⁷⁹ K.a P.Křivohlaví, str.99

¹⁸⁰ J.Matušů a kol., str.93

¹⁸¹ Dopis okr.škol.výboru na Vsetíně, nedat.,Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.a.v. 8/8,P.č.50

¹⁸² Tamtéž

soužití s výrazně katolickou většinou. Okresní školní rada sice nejprve katolické modlitby zakázala a doporučila modlit se společné modlitby, ale na protest místní školní rady svůj zákaz raději odvolala.

Říčan na těchto školách vyučoval náboženství, také učil v Janové (Johanové), Ústí a v Leskovci. Jako učitel byl přísný, chodil prý s „čaganem“ a neposlušné děti tahal za vlasy- říkával prý - „za ucho ne , to by se mohlo utrhnout (tak vzpomíná pan Mikulenčák, bývalý Říčanův žák ¹⁸³). Učil také konfirmandy, cyklus byl jednoletý. Venkovské děti , které často nenavštěvovaly ani pravidelně školu, bylo asi celkem dost obtížné umravnit a přimět něco se naučit, přísnost tedy byla namístě. V hodnoceních žáků nalezneme i tato slova -„sotva umí číst, nenaučil se nic vychování nemá dobré, nedbale chodil“ ,nebo analfabet, nenaučil se nic, vychování žádné!!učiněný hlupák“. O jiných dětech zase píše „přihlouplá, nechápavá“ atd. ¹⁸⁴Dokázal ale i mnohé ocenit - třeba dobrý humor - často kladně hodnotí vtipnost, jeho žáci na něho vzpomínají jako na „opravdového“ člověka. ¹⁸⁵

3.Stavební činnost

Po dostavění fary roku 1896 pokračovaly práce na dokončení kostela. Začaly se shánět zvony do věže. Sbor jednal s německou firmou Ulrych ze Saska (Laucha), která nabízela příznivější cenu. Sbor vykonal sbírku po domech, která vynesla 790 zlatých, zbytek si půjčil ve vsetínské záložně - zvony i s dopravou stály 1620 zlatých. Říčan uvádí, že cena těchto zvonů byla o čtvrtinu menší než cena kterou nabízely jiné firmy. ¹⁸⁶ Slavnostní pověšení a posvěcení zvonů bylo vykonáno 15.8. 1896. Farář Říčan kázal na text - „I vzal Samuel kámen a položil jej mezi Mispu a Šén. Dal mu jméno Eben - Ezer (to je Kámen pomoci) a prohlásil „Až dotud nám Hospodin pomáhal“ (1Sam 7, 12). ¹⁸⁷ Byly to dva zvony bronzové - menší 300kg a větší 500kg, s vytepanými zobrazeními kalicha (menší zvon) a kříže (větší zvon). Při slavnostní zavěšení si prý členka sboru, stařenka Hrbáčková, povzdechla: „Bože, komu ty zvony budou asi prvním zvonit ?“ A bylo to právě při jejím pohřbu, kdy se poprvé rozezněly.

¹⁸³ Osobní rozhovor s panem Mikulenčákem, 3.7.2009

¹⁸⁴ Schůze staršovstva 1895-1941, str.220

¹⁸⁵ Osobní rozhovor s panem Mikulenčákem

¹⁸⁶ G.A.Říčan, str.13

¹⁸⁷ Tamtéž, str.13

Zvonilo se ručně - a bylo to umění, které obstarávalo několik rodin, jak šel čas - Dobešovi, Pisklákovi, Šimčíkovi, Sívkovi.¹⁸⁸

Další práce byly jen drobné, nebyly peníze. Říčan navrhuje sbírku na opravu střechy kostela, ta je ale zamítnuta a odložena. Píše tedy žádost církevní radě ve Vídni, aby byla povolena sbírka v rakouských sborech na dokončení kostela (žádosti je vyhověno až roku 1903)¹⁸⁹. Dovybavuje se postupně fara, je pořízen kotel, další kamna a vsazena pumpa.¹⁹⁰ Větší stavební práce na kostele pokračovaly po roce 1900 -v únoru 1901 na schůzi staršovstva Říčan zdůrazňuje, že „nutno bude v tento rok pokrýt kostel a odporoučelo by se i dostavěti vnitřek jeho...“ to je „oltář kazatelna, nové lavice, dlažba, vybílení a jiné maličkosti, pak oprava omítky na věži, obílení kostela zvenku a nátěr střechy věže. Na pomoc při dostavbě kostela se v seniorátu uskuteční sbírka. Následující rok jsou ze vsetínského sboru převezeny na Hovězí staré varhany. Na jejich instalaci přispěla vsetínská církev 100 korun, zbylých potřebných 200 se vybralo mezi lidmi. Na varhany stále hraje učitel Janata za 80 korun ročně (staré harmonium odkoupil pan učitel za 30 korun).¹⁹¹ Varhany také obsluhuje „dýmáč“, šlapač měchů. Za jeho službu mu každá rodina nasypala něco obilí.¹⁹²

4. Odchod Říčana, sbor za jeho nepřítomnosti (1902-1904)

7.července 1901 sděluje farář Říčan staršovstvu, že byl zvolen do sboru v Hradci Králové, „následkem čehož míní sbor opustit a v září se odstěhovati. Za příčinu odchodu udává malé služné a opilství, trávení neděle naproti v hospodě (pozn.- to byl častý fenomén, mnozí tam zůstávali i několik dní¹⁹³). Na to zavádí kurátor Pokorný rozhovor, jak by se poměry sboru zlepšiti mohly, aby dosavadní farář v Hovězí zachovati se mohl. Navrhuje týž 1) aby se presbyterstvo zasadilo zamezení chození církevníků v neděli do hospody 2) aby se plat faráři zlepšil tím, že se mu přidá k dosavadnímu služnému jeho sto zlatých z došlých podpor spolku Gustav Adolfského, ponechá se mu užívání farního fondu a církev se zaváže pro farní fond nejméně 10 měřic pozemků zakoupiti.“¹⁹⁴

¹⁸⁸ J.Sívek

¹⁸⁹ Účetní knihy 1891-1932

¹⁹⁰ G.A.Říčan, str.13

¹⁹¹ Schůze staršovstva 1895-1941, str.24-28

¹⁹² J.Sívek

¹⁹³ Osobní rozhovor s panem Jiří Sívkem, 2.2.2009

¹⁹⁴ Schůze staršovstva 1895-1941, str.28

Říčan ale volbu za 2. Faráře v Hradci Králové přijímá ¹⁹⁵ a tak sbor musí hledat faráře nového.

Do vokační listiny sbor napsal, že fixní plat faráři od sboru bude 640 korun, dále pak budou odevzdávány přírodniny jako doposud, tj. v ceně 160 korun, pokud si to pan farář bude přát - jinak je možno místo nich vyplácet hotovost.¹⁹⁶ Sbor pak byl administrován Gustavem Winklerem ze Vsetína a to do února 1903, kdy byl povolán Jan Goláš.

Jan Goláš

Ve sboru působil krátce - od února 1903 do května 1904. Přišel na Hovězí jako kandidát teologie z Roketnice. Nebyl povolán jako farář, ale jako zástupce administrátora. Měl vypomáhat s duchovní správou, konat bohoslužby a vypomáhat v administrativě. Také měl učit na školách v Ústí, Janové a Leskovci. Jeho plat byl 100 korun měsíčně, měl možnost zadarmo bydlet na faře (a v zimě zdarma topení), využívat zahradu.¹⁹⁷ O jeho působení se nezachovaly žádné památky písemné, ani žádné vzpomínky či vyprávění. Sbor zřejmě velmi uvítal, když farář Říčan znovukandidoval ve volbě faráře na Hovězí 23.května 1904 a takřka jednohlasně ho zvolili za svého faráře (Z 55 odevzdaných hlasů byly pouze 2 pro Jana Goláše).¹⁹⁸

O Říčanově nepřítomnosti ve sboru se nezachovala žádná vzpomínka ani ve vyprávění pamětníků - pouze tedy dobové dokumenty. Říčan ve svých pamětech shrnuje : „Po dokončení dostavby chrámu a zajištění sboru odešel jsem v srpnu 1902 na 2 roky do Hradce Králové za správce alumnea Lutherova ústavu, maje tu zároveň organisovati tamní část sboru černilovského ve farní sbor. Obmýšlel jsem úkol ten provésti dle příkladu organisování farního sboru v Hovězí. Ale narazil jsem na neobětavost církevníků, na neochotnost Gust.Ad. spolku k podporám, a tak jsem záhy poznal, že úkol převzatý bych v dohledné době, jak jsem předpokládal, neprovedl. Proto jsem se v září 1904 vrátil na faru v Hovězí, která nebyla obsazena, a za mé nepřítomnosti byl tu kandidát theologie J.Goláš.¹⁹⁹

5. Sbor do začátku 1.světové války

¹⁹⁵ Tamtéž, str.34

¹⁹⁶ Tamtéž, str.35-36

¹⁹⁷ Tamtéž, str.39-40

¹⁹⁸ Tamtéž, str.76

¹⁹⁹ G.A.Říčan, str.14

Po návratu Říččan navázal na svou předešlou činnost. Byla zde stále úmorná činnost organizační při stavebních dostavbách kostela i fary. Pracovalo se stále na vybavení vnitřním. V květnu roku 1905 daroval Gustav Adolfský spolek v Saské Kamenici sboru oltářní obraz „žehnajícího Krista „²⁰⁰ Začalo se také uvažovat o koupi nových varhan, protože staré již dosluhovaly. Koupě se ovšem uskutečnila až roku 1912. Sbor se rozhodl uvolnit na stavbu osmirejstříkových varhan 2400 korun. Původně jednal s varhanářem Neuserem z Nového Jičína, jeho odhad však tuto částku převyšoval (asi 2990 korun.)²⁰¹ Proto na doporučení sboru z Moravské Olešnice oslovil sbor Urbana z Prahy, jehož odhad byl asi 2500 korun (za devítirejstříkové varhany. Volba tak byla celkem jasná a varhany byly instalovány. Asi polovinu obnosu (resp. 1033 korun) se vybralo ve sborových sbírkách. Tyto sbírky probíhaly na podzim,, protože..“v této době podzimní jest nejvhodnější doba na vybírání té repartice, usnesla se schůze ta (staršovstvo), aby se vybírala nyní v měsíci listopadu....Je potřebí, abyste ochotně repartici odvedli a bylo by žádané, aby ti hospodáři, kterým to majetek dovoluje i více přispěli než povinnou reparticí. Také se žádá dospělá mládež, zvláště ta ,která pro sebe vydělává, aby příspěvky na varhany darovala. Každý sebemenší dar bude vítán. Obětavost na této sbírce máte také proto ukázati, že jsme již od spolku Gustav Adolfského obdrželi na varhany podporu 400 korun... Když takový zájem o nás a takovou bratrskou lásku k nám mají evangeličtí bratři v Německu, jak by jste sami neměli dokázati ochotu k domu Božímu, a to je váš chrám Páně. Proto si připomeňte zaslíbení z ap. Pavla: *Ochotného dárce miluje Bůh a napomenutí :Na účinnost a sdílnost nezapomínejte, vědouce, že v takových obětech libost svou má Hospodin.* Takto vyhlášoval sbírku farář Říččan a bylo vidět, že nezůstal bez odezvy.

²⁰²Probíhaly také podpůrné sbírky v ostatních sborech.

Po okolí „kolektovali“ stále členové sboru. Také ti, kteří museli za obživou do ciziny - Ameriky-nezapomínali na těžkosti svého sboru. To popisuje Josef Hrbáček ve svých dopisech faráři Říččanovi : 28.1.1907-*Veledůstojný p.farář! Spomocí Boží, kolektoval jsem opět po našich známých krajanech na dostavění chrámu Páně v Hovězí. Hospodin vyslyšel prosbu mou a já jsem našel opět dobré lidi, kteří nějaký peníz na dům Páně obětovali. Jak je Vám asi známo, státi se kolektorem není žádná lahůdka, a protože jsem nemohl najít žádného přítele, který by se mnou chodil, měl sem mnoho úzkostí, že nebudu uznán a někde i s haňbů budu muset odejít. Přeci však já děkuji Bohu, že mně aspoň tolik nechal vykolektovat'.Kolektoval sem ve třech městech, v Korelesi, v Racině a v Kervili od Slováků a od Maďarů-*. Následuje

²⁰⁰ Schůze staršovstva 1895-1941, str.150

²⁰¹ Tamtéž, str.150

jmenný seznam přispěvatelů - asi 80 jmen. *Celkem jsem sebral 18 dolarů... Poslal jsem sto korun..., které vám moje žena odevzdá. .. Moji útratu, co jsem musel utratit nepočítám. Doufám, že za ty peníze koupíte visací lampu, aby byla památka na Ameriku, kdyby snad chybilo peněz, nech církevníci něco na ni obětují. ...Ze srdečným pozdravem zůstávám váš věrný Josef Hrbáček. Jestli budete mít čas, napište mě nějaké zprávy ze staré vlasti .*²⁰³ Z dopisu je dobře čitelné, jak nesnadné a obětavé bylo vybírání peněz po krajanech, ani nemluvě o překonávání dlouhých vzdáleností mezi jednotlivými městy, kde krajané žili. Mezi dárce je mnoho jmen, která dodnes jsou ve sboru - Hrbáček, Kovář, Mikulenčák, Surala, Blaha, Pončík, Surý, Krett aj. V roce 1911 bylo z Ameriky takto posláno dalších 149 korun *..od svých známých pár korun na chrám Páně, kolyk mně bylo možný....sem se chtěl postarat o náš starý kraj..*²⁰⁴ Josef Hrbáček, jako většina pracujících v Americe je zaměstnán v Cuhady (navštěvoval s dalšími evangelíky i bohoslužby). Hodně se stýkal také se Slováky a vytvářel tak podpůrný fond na kostel. Tito pracovníci se jen málokdy vrátili domů, ale jak je vidět, na svou rodnou vlast nezapomínali. Peníze z Ameriky měli velkou cenu, protože dolar měl vysokou hodnotu. Za tyto peníze se nakonec koupili sborové pozemky.²⁰⁵

Kromě zajištění finančních prostředků pro běžné fungování sboru bylo nutné zajistit faráři náležitý plat. S tím byly (jako ostatně již v minulosti) větší problémy. Farní fond, ze kterého měl být farář v budoucnu hlavně placen, jak bylo plánováno, byl většinou využíván sborem na hrazení různých výdajů, takže na plat z něho se faráři již nedostávalo (například v roce 1906 byl dluh fondu 3000 korun).²⁰⁶ Do farního fondu byly také zakoupeny polnosti, aby se výdělek zvýšil (na zakoupení polí byly také použity peníze z Ameriky). Někteří členové sboru pak faráři vyčítali, že by neměl požadovat úroky ze dluhů vzniklé farnímu fondu. Na to .. „sděluje týž, že mu role posud užitek nenesou a že úroků z farního fondu se zřící nemůže. Záležitost tato ponechala se dále nevyřízena.“²⁰⁷ Také podpory z Božích pokladen byly často čerpány k jiným účelům než na jeho služné. Často se o to vedly spory, farář měl již několik dětí a živobytí pro něho nebylo jednoduché.

Sbor měl stále dost podobnou podobu jako za Říčanova nástupu. Čítal asi 600 lidí - to je 90 platících salárníků. Počet se neměnil - to bylo zaviněno častými odchody do ciziny za prací, půda mohla uživit jen omezený počet lidí. Také přístupy a odstupy od církve nebyly

²⁰² Ohlašní kniha I – 11/1912, Archiv FS ČCE Huslenky, II, Ko 1/1, P.č.3, nečíslováno

²⁰³ Dopis Josefa Hrbáčka z 28.1.1907 – Cuhady, Archiv FS ČCE Huslenky, III., S.čbr. 8/8, P.č.59

²⁰⁴ Dopis Josefa Hrbáčka z r.1911(nedatováno), Archiv FS ČCE Huslenky, III., S.čbr. 8/8, P.č.59

²⁰⁵ J.Sívek

²⁰⁶ Výroční účty 1882 -1932

²⁰⁷ Schůze staršovstva 1895-1941, str.52

časté, stejně jako smíšené sňatky. Návštěvnost kostela v neděli (probíhaly raní bohoslužby i odpolední nešpory) byla asi 25%, často totiž musel někdo z rodiny zůstat v hospodářství. Také ti, kteří měli cestu příliš dlouhou, si často vedli bohoslužby doma sami. Účast na Večeři Páně byla ale takřka stoprocentní. Smýšlení sboru jako celku bylo konzervativní, moderní proudy do této oblasti nepronikaly, stejně jako náboženská hnutí.

Sbor spravuje 31 presbyterstvo širší, které schvaluje účty a spravuje církevní jmění. Z něho se volí 12 presbyterů ke správě sboru (většinou se volbou potvrzovali dosavadní členové, případně se zvolili synové či příbuzní, funkce ve staršovstvu se dědila).

Říčan vyučoval náboženství (7 hodin), také nedělní školu (ta byla před bohoslužbou) a konfirmaci. Sdružení mládeže nebylo.

6. 1. světová válka

Válka začalo pro obyvatele odvody - z Hovězí bylo odvedeno asi 600 mužů (nejčastěji byli nasazováni na ruské a italské frontě) Válka samozřejmě život sboru ovlivnila a byly to právě odvody na frontu, které sbor záhy pocítil. Na Nový rok 1916 ohlašoval farář Říčan smutnou zprávu, že u Haliče padl Martin Sívek. A hned další neděli ohlašoval dalšího padlého, a to devatenáctiletého Josefa Mikulencáka. Zemřelý zaslíbil do péče Boží.²⁰⁸ Další obětí byl v březnu 1916 byl presbyter Josef Machalec, který byl na italské hranici zasypán lavinou. Říčan v ohláškách řekl „*To jsou ti, kdo přišli z velikého soužení a vyprali svá roucha a vybilili je v krvi Beránkově. Proto jsou před trůnem Božím a slouží mu v chrámě jeho dnem i nocí; a ten, kdo sedí na trůnu, bude jim záštitou. Již nebudou hladovět ani žíznit, ani slunce nebo jiný žár jim neublíží, neboť Beránek, který je před trůnem, je bude pást a povede je k pramenům vod života. A Bůh jim setře každou slzu z očí.*“ (ZJ 7, 15-17) . K upokojení ještě dodává, že pozůstalým bude po válce vyplácena 60 korun penze a na každé dítě do šestnácti let roční příspěvek 24 korun.²⁰⁹ Celkem z obce padlo na sto mužů (počítání i nezvěstní).²¹⁰

Kromě toho samozřejmě přichází i útrapy materiální. Konají se různé sbírky na válečné potřeby, a to jak peněžní tak naturální.²¹¹ Také jsou zavedeny potravinové lístky a dochází k častému rekvírování nejrůznějších potravin. Přesto právě nyní vyzývá Říčan farníky k zaplacením dlouholetých restů - upozorňuje, že v době válečné se hospodářské výnosy lépe

²⁰⁸ Ohlašovací kniha I – Nový Rok 1916, Archiv FS ČCE Huslenky, II, Ko 1/1,P.č.3, nečíslováno

²⁰⁹ Tamtéž, Nový rok 1917

²¹⁰ J.Matušů a kol., str.143

²¹¹ J.Matušů a kol., str.140

zpeněžují a že po válce bude o peníze nouze.²¹² (To by ukazovalo na možnost výtěžku směňováním a prodáváním potravin, které zde mohlo probíhat - Říčan měl jistě přehled o svém sboru). Také v obecní kronice se píše - „Zajímavým zjevem v této době válečné, zvláště ke konci jejímu bylo, že po obcích denně chodilo spousta lidí městských, nakupujíc potraviny u rolníků za ceny až báječné, a přidávajíc ještě jim věci, kterých na venkově nebylo tak snadno dostat, jako petrolej, tabák, cukr, mýdlo....Bohužel - u některých rolníků zvítězila hamižnost nad křesťanskou láskou a takoví raději prodali cizinci než svému spoluobčanovi jen když hodně stržili.“ (!!)²¹³

Jinak se i v ohláškách z této doby zachovaly záznamy o sbírkách na vojenské potřeby, sběr nejrůznějších produktů a bylin, který probíhal zpravidla na obecním úřadě v Hovězí. Také materiál (hlavně kovy) je zabavován. Evangelický sbor o své zvony nepřišel, narozdíl od kostela katolického, kde byly vymontovány i některé mosazné píšťaly od varhan.²¹⁴ Sbor si totiž opatřil zvonařské potvrzení, že v obou zvonech je příměs skelné vaty - ta se do zvonů přidávala kvůli zvuku, ale materiál tím byl pro vojenské účely nehodnotný. Toto potvrzení bylo falešné a zachránilo zvony, které „vyzváněly ke spokojenosti evangelíků a k závisti lidí od Hovězí k Halenkovu.“²¹⁵

Již v této době se začíná v církvi hovořit o sjednocení obou vyznání. Ve Vsetíně se konaly přednášky v obou evangelických kostelech, kde se tato otázka osvětlovala. Jak ji chápal Říčan a vysvětloval ji svým farníkům - „*Jednota ta by se projevila předně jen na venek vůči Římu, úřadům a celé veřejnosti, uvnitř církevního pořádku by však vše zůstalo při starém, že by v kostele zůstal týž řád, týž kancionál, týž katechismus. K uskutečnění splynutí došlo by později po válce,..(nečitelné) se podařilo vytvořit samostatný stát československý*“ - hlásil v kostele v červnu 1917.²¹⁶ Podoba sjednocení měla později jiný charakter a přinesla své problémy. Je vidět, že Říčan byl seznámen s ideou československé státnosti a neobával se takto odvážně hovořit ještě za války. Ostatně celé staršovstvo projevilo neústupnost, když odmítlo odsoudit české legionáře na schůzi 29.9.1918 - „Předseda sděluje přípis Božích pokladen, ve kterém žádají, aby české sbory od nich podporované prohlásili, a podepsali předložený formulář : že české legie bojující na straně dohody proti Rakousku a Německu páchají zločin proti Bohu a císaři porušením přísahy a že čeští vojáci k dohodovému vojsku a

²¹² Ohlašni kniha I., Nový rok 1917

²¹³ J.Matušů a kol., str.140

²¹⁴ Tamtéž, str.76

²¹⁵ J.Sívek

²¹⁶ Ohlašni kniha I., 1.7.1917

k legiím přináležící jednají vlastizrádně.. Schůze se usnáší všemi hlasy, že český evangelický sbor takové prohlášení podepsati nemůže a přijímá klidně výhrůžku předsednictva Božích pokladen, že sbory žádaný dokument nepodepsavší jsou z podpory ihned vyloučeny.“²¹⁷ V legiích sloužilo i 65 mužů z Hovězí (nejvíce v Rusku a Itálii, několik také ve Francii)²¹⁸

VIII.Sbor v letech 1918-1933 (odchod faráře Říčana)

1.Poválečné změny

Vznik samostatné republiky ohlašuje Říčán jako slavnou událost, kdy byla „získána svoboda českého národa i evangelického lidu, osvobození od panství Habsburga, odčiněna potupa a porážka Bílé Hory po 289 letech.“ O první postní neděli 1919 se také koná bohoslužby za padlé ve válce. Říčán v ohláškách upozornil, že tato doba je právě k takové vzpomínce vhodná, a kdyby se mělo čekat, zda se vrátí někdo z pohřešovaných, uplynula by již moc dlouhá doba.²¹⁹

Dále je ohlášen plánovaný sjezd církve evangelické v Praze, kde se bude projednávat nová podoba církve; sbor tam ovšem svého zástupce neposílá (zdůvodňuje to nedostatkem peněz)²²⁰ Hned na následující schůzi 26.1.1919 informuje Říčán o tomto sněmu v Praze. Uvádí, že bylo odsouhlaseno splynutí obou vyznání pod jednotnou církev. K tomu se schůze usnesla, že „**v této otázce sloučení obou vyznání bude se postupovati ve smyslu starého usnesení z 28.října 1917. Dále se usnáší, že církevníkům h.v. se poskytně k případným funkcím chrám P. na jejich požádání bezplatně.**“²²¹ To je ovšem jiná podoba sloučení, než jaká měla nastat podle usnesení církve. Reformovaní ve většině dál docházeli do horního sboru vsetínského a kostel mohli využívat bezplatně (k pohřbům a svatbám) Ostatně v korespondenci se často sbor stále podepisuje jako evangelický sbor augurského vyznání. Zdá se tedy, (i v souladu s ostatními prameny²²²) že sloučení proběhlo až za pana faráře Matoulka (ani tehdy to nebylo plně a bez potíží). Jinak se ale ve složení sboru nic neměnilo, přestupkové hnutí sbor nepoznamenalo.

²¹⁷ Schůze staršovstva 1895-1941, str.84

²¹⁸ J.Matušů a kol., str.141-142

²¹⁹ Ohlašní kniha I., 2.3.1919

²²⁰ Schůze staršovstva 1895-1941, str.84

²²¹ Schůze staršovstva 1895-1941, str.85

²²² Církev v proměnách času 1918-1968, KALICH, Praha 1969, str.127 : .. „K vlastnímu spojení těchto dvou vyznání došlo až za druhého hovězského faráře václava Matoulka, který přišel do sboru v roce 1934 a s veškerou energií se o spojení zasadil. Do té doby platilo ujednání, že na Valašsku i po sloučení mají evangelíci a.v. i h.v. patřit nadále ke svým mateřským sborům.“ – srv - .Sto let sboru Huslenky, FS ČCE Huslenky, Huslenky 1997, str. 6 :.. „na Vsetínsku a tedy i v Hovězí se unie prosazovala pomalu a postupně. Teprve za druhého faráře byla dovršena.“

Sbor čekaly ovšem další změny stejně jako celou církev. Byly tu opět otázky finanční, které bylo zapotřebí vyřešit. Církev evangelická si mimo jiné vytkla vyjasnění hospodářství. Bylo zapotřebí oddlužit sbory, stanovit jasně výši povinných poplatků, které mají být odváděny a tu dodržovat. Jako zajištění dostatečného služného faráři a dalším pracovníkům se měla zřídit společná pokladna, ze které budou tyto platy vypláceny. Na sjezdu zazněla poměrně ostrá slova o výši poplatků, které věřící odevzdávají, není to totiž ani desátek, ani jedno procento ale přibližně půl procenta průměrně, což je nedostačující.²²³ V tomto smyslu rozeslal synodní výbor v lednu 1920 oběžník sborům. Vyzývá staršovstva k odpovědnosti za hmotné zajištění svých duchovních, upozorňuje, že mnoho kazatelů již kvůli špatným podmínkám finančním tuto službu opustila. Upomíná na výši platu státních úředníků, aby staršovstva vzala v potaz rozdíl mezi jejich platy a platy svých farářů.²²⁴ Staršovstvo tento dopis projednávalo na schůzi z dubna 1920. Říčan shrnul hlavní body v otázku, zda je sbor schopen zvýšit poplatky nad 200% přímé daně. Staršovstvo konstatuje, že toto navýšení nebude možné. Celkově výdělky z přímé daně tvoří sumu 840 korun. Farář dosud dostával služné 1600 korun - a to 800 korun z pokladny a 800 korun z Gustav Adolfského spolku. Kdyby byl farář státním úředníkem jeho plat by činil 15 908 korun. Staršovstvo se shodlo, že více příspěvky zvyšovat nebude, že se i nadále bude platit 200% daně (od posledního zvýšení roku 1919).²²⁵ Státní příspěvek činil 340 korun a sbor také faráři poskytuje drahotný příspěvek 700 korun.²²⁶ Platy farářů jsou ale stále hluboce podhodnocené, jak zdůrazňuje obsáhlá výzva synodního výboru z listopadu 1921: *a tak zůstává smutným faktem, že naši faráři i učitelé z převážné většiny mají příjmy, zvláště pokud je sborové platí, jež nedostačují naprosto i k nejskrovnějšímu životu, a že příjmy mnohých nevyrovnají se příjmům ke příkladu cestářů nebo hospodářských dělníků deputátních. Dokud farářské rodiny měly ještě prádlo a šatstvo z dřívějších let a nemusely kupovati nové, mohly jakž takž - ač s velikou šetrností a sebezapřením - vyjít, ale nyní, když už si musí opatřovati nové věci, stává se situace mnohé rodiny zoufalá.*²²⁷ Synodní výbor upozorňuje, že oproti roku 1914 se životní náklady zvedly na 14-ti násobek, a proto je nutné zvýšit i plat faráře. A to tak, .. *aby předválečné služné, které sbory platily, pokud jest to služné peněžité, drahotnými příspěvky bylo zvýšeno sedmero až desateronásobně, a to dle zámožnosti a velikosti sborů. Sbory*

²²³ Církev v proměnách času 1918-1968, str.59-60

²²⁴ Dopis Seniorátního výboru ČCE z 15.2.1920, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

²²⁵ Schůze staršovstva 1895-1941, str.87

²²⁶ Výroční účty 1922 IV.,U 1/1,P.č.81, nečíslováno

²²⁷ Dopis Synodního výboru ČCE z 15.11.1921, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

nejchudší, jelikož údové jejich platily vyšší příspěvky, resp. vyšší procento daní, ať zvýší aspoň sedmeronásobně, zámožnější více a to až desateronásobně (Tyto věty si farář Říččan zatrhl).²²⁸

Dopis pak klade důraz na lásku k církvi a slib sborů, že svého faráře budou živit. *A vy také musíte viděti, že by nedostatkem a nouzí farářů sbory naše hynuly, jednak tím, že by faráři nebyli schopni konati své dílo, tím méně konati je s radostí, a jednak, že by sbory brzy byly bez farářů vůbec.*²²⁹ A ještě synodní výbor upozorňuje, *že státní dotace se také od vyplácení platu faráři odvíjí a sbor, který by toho nedbal, svého faráře poškozuj.*²³⁰ Hovězský sbor zvýšil své služné na 350% daně - na služné přispíval za rok 1922 2239 korun (a v roce 1923 2400, včetně započítané ceny dodaného dřeva, bez osypu - k tomu stát přispěl 996 korun a Jeronýmova Jednota 1100 korun) . Platový plán na rok 1924 určoval sboru v Hovězí platit služné nejméně 5000 korun - sbor platil asi 2600 korun.²³¹ Stále se tedy plat faráře dosti vzdaloval platu, který by zajišťoval faráře s rodinou.

Kromě toho se sbor opět zadlužil při opravách kostela a fary. Celkově se investovalo asi 5000 korun - za opravy omítky kostela, opravu oken a také opravu oltáře, výmalbu dvou farních pokojů, přestavby kamen a pece, nátěr oken, aj. Dluh činil 2000 korun. Navíc vždy když nějaké opravy probíhaly, čerpalo se na ně z peněz, které často měly přijít faráři (např. po dobu oprav roku 1927 - 1928 si farář sám musel platit otop, který se měl hradit z církevní pokladny²³²).

Život po válce přinesl velké zdražování a znehodnocení peněz. Za války byly zrušeny obě filiálky v Hovězí, což zvýšilo nezaměstnanost dělníků. Těch bylo v obci asi 200. Museli pak cestovat za prací - na Hanou na velkostatky, do Ostravy.. Dalších 350 obyvatel pracovalo v továrnách na Vsetíně, dále tu bylo asi 42 živnostníků - ostatní obyvatelé se živili zemědělstvím (asi 2000 lidí). V zemědělství se dosáhlo velkého pokroku regulací Bečvy a zalesňováním pasek. Povodně sice stále zasahovaly do života obyvatel, ale nebyly tak ničivé a díky zalesnění se neodplavovala úrodná půda z úbočí hor. Poklesl tím ale chov ovcí, který byl na Valašsku tradiční. Rozvíjí se splavování dřeva na vorech po řece, kterým si přivydělávají drobní rolníci. Také se obchoduje s dobytkem, ovocem a pálenkami. Na odbyt jdou také tradiční výrobky jako papuče z ovčí kůže, palčáky, kroucené dýmky.

²²⁸ Tamtéž

²²⁹ Tamtéž

²³⁰ Tamtéž

²³¹ Výroční účty 1922

²³² Schůze staršovstva 1895-1941, str.105

2. 20.léta ve sboru

Hospodářská krize obec samozřejmě zasáhla, nejprve námezdní dělníky, kteří ztratili práci - bylo jich asi 500. Obec jim vydávala potravinové lístky, aby dopady zmírnila. Na počátku třicátých let začala dopadat krize i na zemědělce, mnoho usedlostí bylo zadluženo natolik, že u nich proběhla exekuce, některá stavení lehla popelem - majitelé je pravděpodobně sami zapálili. (!!)

Teprve ke konci třicátých let se situace zlepšila.

Život sboru se příliš nezměnil. Nejčastější zaměstnání členů bylo i nadále zemědělství (pasekáři, domkáři, chovatelé ovcí a krav), nebo sezónní nájemníci (ti většinou odcházeli na práci buď na sousední Hanou nebo i do jižních zemí) - často to byli mladí lidé, i velmi mladé dívky odcházely sloužit.

Sbor nepoznamenalo ani sloučení obou vyznání (prakticky zde k němu nedošlo) ani přestupkové hnutí. (Za rok 1923 bylo 5 přestupů a 5 přístupů). Ve sboru se konaly pravidelné bohoslužby s průměrnou účastí 150 účastníků - Večeře Páně se účastnilo přes 650 členů sboru.²³³

Kromě těchto bohoslužeb se konaly také domácí pobožnosti, a to asi ve 40 rodinách. Zvláštní kapitolou těchto domácích bohoslužeb byly tradiční evangelické pohřby. Když někdo zemřel, šli pozůstalí nejprve za truhlářem, aby zhotovil rakev. Potom šli smrt ohlásit faráři a nechali zvonit. Bylo také potřeba dohodnout se se zpěvákem na večerním zpívání. Pohřeb se konal třetí nebo čtvrtý den po smrti. Večer před pohřbem se v domě pozůstalých sešla rodina, přátelé a sousedé (i katolíci!). Sedělo se na lavicích kolem stolu, u kamen - kam se kdo vešel. Zpěvák pronesl krátkou modlitbu a potěšení pozůstalých. Pak se zpívalo ze zpěvníku, kancionálu nebo i z paměti - zpívalo se do půlnoci, někdy i déle. K tomu se pil čaj a kořalka, „aby šla lépe nota“. Ráno v den pohřbu se opět lidé scházeli u domu smutku ke zpěvu a doprovodu mrtvého. U domu se sešlo i na sto lidí. Při písních a modlitbách vyšel průvod s márami, ke kterým se přidávali postupně další lidé. Průvod šel buďto do kostela nebo rovnou na hřbitov (záleželo na vzdálenosti). V čele šel zpěvák, který organizoval doprovodný zpěv. Tato tradice začala v padesátých letech upadat, zpěv byl postupně nahrazován hudbou - ale pohřby od domu se konaly až do let osmdesátých. Zpěváci tuto službu vykonávali s láskou a

²³³ Dotazník Jeronýmovy Jednoty o stavu sboru za rok 1923, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

ochotou. Patřili k nim - Jan Knebl (Martinec), Josef Sívek (u Šulů), Josef Hajda (Martinců), Karel Sívek (u Dolinků), Antonín Mikulenčák (u Zemanů).²³⁴

Biblické hodiny se konaly - s účastí asi 30 lidí (konaly se asi dvacetkrát ročně, tedy v zimním období, kdy nebylo tolik práce). Nedělní školu vyučoval pouze farář, učilo se před nedělní bohoslužbou - průměrně chodilo asi 40 dětí. Farář také i nadále učil náboženství ve čtyřech školách (Hovězí, škola na Bařínách, Janová, Ústí) - docházelo asi 152 žáků. (Údaje jsou za rok 1923²³⁵). Sdružení mládeže zde nebylo. Říčan na schůzi staršovstva ze dne 26. 10. 1924 přednesl výzvu okresního výboru Sdružení mládeže (ten byl na Vsetíně velice aktivní - již v roce 1913 zde například pořádal sjezd mládeže obou vyznání), aby bylo sdružení v Hovězí založeno, ale domníval se, že to není proveditelné - „Není vhodná místnost, není osobnost, která by schůze řídila a zvláště, která by byla schopna zpěv pěstovati“.²³⁶ Zdá se ostatně, že nikdo nebyl příliš nakloněn zavádět ve sboru nové shromáždění.

Sbor byl tradiční. Podle vzpomínek nedávno zesnulého faráře Josefa Kováře, místního rodáka, mu chyběl „misijní náboj“. Konfese se dědila tradicí, „někdy i bez hlubšího citěného prožitku.“²³⁷ Vzpomínky pana faráře Kováře nám umožňují nahlédnout do života sboru, jak si ho z dětství pamatoval: „Do kostela jsem chodil rád od malička. Živě si pamatuji na své vůbec první dojmy ze shromáždění, i když už je nemohu jasně určit. Bylo to velmi záhy, když mi byly asi čtyři roky. Fascinoval mě sborový zpěv. Zpívali jsme také občas doma, dokonce i z Cithary sanctorum, ale společný chrámový zpěv, to byl tenkrát pro mě objev. Na obsah kázání si nepamatuji. Zdá se, že starý pan farář se rád vracel k některým textům. Utkvělo mi v paměti otcovo slovo, když jednou před novoročními službami Božími prohlásil :-Dnes je nový rok a pan farář bude kázat na text - *Odstraňte tedy starý kvas, abyste byly nově zaděláni* (1Kor 5, 7) - A bylo skutečně tak. Do bohoslužeb patřila odjakživa i sborová ohlášení. Konával je sám pan farář a také z kazatelny, aby je bylo dobře slyšet. Byly ohlašování ti, „kdož do stavu manželského vstoupit míní „, a pak ostatní běžná oznámení. Já si pamatuji jedno zvlášť kuriózní : „přišel čas, abyste na faru dodali povinné máslo - trojnásobnou repartici“. Lidé si to pak zklamaně předávali dál.Kostel byl pro nás děti místem posvátným. Zvlášť ta naše huslenská katedrála s mohutnými sloupy nám imponovala, jak by také ne, obyvatelům těch skromných a chudě vybavených valašských chalup. Za deštivého počasí, kdy cesty bývaly plné bláta, naše cesta do kostela vedla nejdřív do Bečvy trochu se očistit, abychom náš svatostánek

²³⁴ J. Sívek

²³⁵ Dotazník Jeronýmovy Jednoty o stavu sboru za rok 1923, Archiv FS ČCE Huslenky, III., S. čbr. 8/8, P. č. 59

²³⁶ Chůze staršovstva 1895-1941, str. 95

²³⁷ Josef Kovář : Vzpomínky, rukopis, Archiv FS ČCE Huslenky, nezařazeno, str. 2

tolik nezablátili a ušetřili aspoň trochu práci kostelníkovi. Přicházeli jsme zásadně včas a postávali před kostelem než začalo zvonění. Při prvním úderu zvonu všichni muži uctivě smekli své klobouky - vždyť začínala služba Páně. Pak už bylo slyšet preludium na varhany bratra Piskláka, dlouholetého varhaníka, a pomalu se začalo vcházet dovnitř. Zpočátku separované ženy na levou stranu, muži na pravou. To dělení brzy přestalo....Účast na bohoslužbách byla dost velká. Toho také využíval obecní úřad, který vysílal pravidelně každou neděli svého zřízence, aby vyhubnoval obecní oznámení“.²³⁸ Rodiny vzdálenějších pasekářů, jako byla rodina pana Kováře, nechodily do kostela celé. Někdo musel zůstat u zvířat a obstarávat hospodářství, proto se členové rodiny střídali (tento zvyk - nutnost- u zemědělců stále trvá)... „někdy však nastaly okolnosti mimořádné. To když třeba bylo výjimečně nevlídné počasí. Zůstali jsme doma a čítali jsme z postily. Ta kázání byla pro nás ,mladé - byli jsme tři hoši - nepřiměřeně dlouhá, ale podřizovali jsme se trpělivě rodičovské kázni. To se přece neslušelo reptat, vždyť šlo o den Páně a jeho obsah. Avšak něco v mysli uvázlo. Dosud mi zní v uších : *Z toho všeho, milá duše křesťanská, zachovej sobě: Spasitelné zasvěcení, horlivé napomenutí a pronikavé potěšení.*“²³⁹

3. Činnost faráře Říčana ve sboru i obci

Řičan se snažil posilovat vzdělanost a seznamovat členy sboru se současným děním. Založil sborovou knihovnu, kde si lidé mohli půjčovat knihy (měla 90 knih a za rok 1923 bylo 40 výpůjček²⁴⁰). Ještě před válkou založil časopis „pro lepší církevní uvědomění našeho evangelického sboru na Valašsku.. Jest třeba, aby se i u nás více četlo, sice bychom zůstali pozadu za katolíky, mezi nimiž se v této době mnoho časopisů náboženských vyskytuje.“²⁴¹ Zdá se ale, že s touto činností moc úspěchu neměl, protože odběratelů v hovězkém sboru nebylo dost, a časopis se patrně během války přestal vydávat (dále pak o něm již zmínky nejsou a bohužel se nedochoval). Často se zabýval nejrůznějšími aktuálními problémy přímo v ohláškách v kostele. Když se například vyskytla v roce 1911 v několika údolích nemoc hlavnička, poučoval farníky jak se mají chránit. Podobně poučoval , jak ošetřovat dobytek postižený kulhavkou.²⁴² „Věděl, že kraj potřebuje duchovní podporu i hospodářskou pomoc“²⁴³. Ve škole v Huslenkách za podpory osvětleného řídícího Gustava Janoty pořádal

²³⁸ Tamtéž, str.2-6

²³⁹ Tamtéž, str.6

²⁴⁰ Dotazník Jeronýmovy Jednoty o stavu sboru za rok 1923, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

²⁴¹ Ohlašni kniha I., 4.adventní neděle 1912

²⁴² Tamtéž, 11/1911

²⁴³ J.Sívek

přednášky, takže škola se stala jedním ze středisek pokroku. Přednášel o správném osívání polí, doporučoval nová osiva a střídání setby, aby se půda nevyčerpávala a plodiny nebyly již zdegenerované. Poučoval, jak správně štěpovat a prořezávat ovocné stromy. Zbudoval také první moderní úly namísto úlů klátových. V těchto původních „žeržonech“ byl chov nepraktický a neposkytoval tolik užitku. Hospodáři z okolí se chodili dívat na tyto novinky a často se podle nich řídili.²⁴⁴ Na toto Říčánovo hospodářství vzpomíná paní Michalíková, jejíž teta u Říčanů jako čtrnáctiletá dívka sloužila. Protože Říčánovi měli pět dětí, docházela tam za stravu na výpomoc. Pomáhala v domácnosti i v hospodářství - a také se včelami, kterých se prý velice bála.²⁴⁵ Také dlouholetý kostelník František Sklár vzpomínal, jak se svou maminkou chodili pomáhat na faru. Pomáhal hlavně se dřevem, protože fara měla veliké místnosti s vysokými stropy a v každé kamna, ve kterých bylo třeba topit. Za tuto práci jim Říčanovi posílali po služebných jídlo. Za farní zahradou a malým sadem byla vodní nádrž „Bara“ (ta již není). Paní Říčánová tam prý ráda s dětmi jezdívala na lodičce.²⁴⁶

Říčan začal také sepsovat obsáhlé botanické studie. Jeho hlavní zájem byl věnován rostlinám Valašska - zejména vzácným vstavačům, které se mu podařilo zmapovat (například na dnes chráněných Galovských lukách i jinde). V lidovém vyprávění se vzpomíná, jak celou oblast prochodil, někdy na loukách přespával, aby mohl květy přesně popsat. Vytvořil mnoho herbářů, lidé mu prý často nosili neznámé rostliny. Své bádání publikoval v mnoha odborných časopisech a později shrnul v publikaci *Květena okresu vsetínského a valašsko – meziříčského* (1936).

Říčan byl osobností, ve které sbor na počátku svého nelehkého vzniku získal nepostradatelnou pevnou vůdčí ruku, bez které by nemohl v té době vůbec vzniknout. Díky svým kontaktům a organizačním schopnostem se mu podařilo získat i materiální základ pro vznikající sbor. Dokázal zajistit dostavbu kostela i stavbu fary. I v tak odříznutém a chudém kraji se mu podařilo udržet sbor v kontaktu s celou církví. Jako velice vzdělaný muž se snažil pozdvihnout i veřejný život v obci a jeho úroveň. „Srostl se zdejšími lidem a zamiloval si jej tak, že ač rodem z Čech, zůstal zde i když odešel na odpočinek“, zapsal o něm neznámý pisatel.²⁴⁷ V roce 1933 odchází Říčan do důchodu - v 66 letech „Zemřel 6.7.1939 a byl

²⁴⁴ Tamtéž

²⁴⁵ Osobní rozhovor s paní Michalíkovou, 2.3.2009

²⁴⁶ J.Sívek

²⁴⁷ Vzpomínka, nedatováno, nepodepsáno, Archiv FS ČCE Huslenky, nezařazeno

převezen ze Vsetína na hřbitov, kde byl pochován uprostřed lidu, který ho doprovodil na poslední odpočinek.²⁴⁸

IX. Sbor za působení faráře Václava Matoulka (1934-1950)

1. Příchod Václava Matoulka

Během léta 1933 odchází Řičan ze svého dlouholetého působiště. Sbor tak zůstává bez faráře. Administrátorem se stává farář Porubják ze Vsetína (a to od září 1933). Bohoslužby se konají každou první neděli v měsíci, jinak jsou čtená kázání. Sbor platí administrátorovi (podle církevního zřízení polovinu platu faráře - tedy 5000 korun).²⁴⁹ Mezitím sbor shání nového faráře. Rozhodne se oslovit Václava Matoulka, kandidáta v Brně. Po kandidátském kázání se staršovstvo rozhodne Matoulka povolát do Hovězí - a to již od dubna. Matoulek nastupuje jako vikář, po zkoušce je pak 26. prosince 1935 potvrzen sborem jako druhý farář sboru. Sbor se zaváže mu podle ustanovení synodu platit 4000 základního platu a 1000 příplatku.²⁵⁰

Václav Matoulek se narodil 17.11.1903 v Šonově u Náchoda. Zemřel ve Vizovicích 19.5.1973.

Nastoupil do sboru v poměrně náročné situaci. Přišel po velmi výrazné a dominantní osobnosti Řičanově, který byl ve sboru dlouhých 38 let. Lidé na něho byli zvyklí a byl velmi oblíbený. Mladý kazatel musel ale zároveň řešit otázky, které již starý farář po sobě zanechal nedořešené. Byl to především problém konfesijního spojení sboru. Také schůze mládeže stále ještě nebyly. I prostředí, do kterého nastoupil, bylo do jisté míry velmi specifické a jistě se lišilo od jeho dosavadních zkušeností i představ. Matoulek podle dochovaných dokladů byl člověk velmi přímý, měl jasné představy o určitých věcech, ze kterých nemínil slevit. I proto měl ve sboru později problémy.

Období, ve kterém ve sboru působil také bylo velmi složité. Byla to doba, kdy vrcholily důsledky hospodářské krize. Sotva se oblast začala z těchto důsledků vzpamatovávat, propuká druhá světová válka a po ní nastupuje k moci komunistická strana.

2. Spojení konfesí

²⁴⁸ Tamtéž

²⁴⁹ Schůze staršovstva 1895-1941, str.111

²⁵⁰ Tamtéž, str.114

Klíčovou otázkou je propojení obou konfesí ve sboru. S výzvou k tomuto propojení přijíždí do sboru v květnu i náměstek synodní rady Kamil Nagy. V červenci se začínají kompletovat seznamy těch, kteří se z horního sboru vsetínského přihlašují do hovězského sboru. Většina helvétů se přihlašuje ke sboru hovězskému, mají své zástupce i v novém staršovstvu, které bylo zvoleno v listopadu 1935.²⁵¹ Směřování k jednotě zde nebylo nijak jednoduché, vzhledem k předchozím dějinám. Skutečná jednota sboru zdaleka nenastala přihláškou. Staršovstvo sboru proto podává na konvent návrh na „skutečné sjednocení evang. H.v.a a.v. ve vsetínském seniorátu. Zároveň nechť všechna staršovstva a faráři jsou vyzváni, aby poučili členy sboru o zásadách čb. Církve a nechť vedou ke skutečné jednotě po všech stránkách (bohoslužeb, zpěvníků, atd.)“²⁵² Situaci dobře popisuje odpověď hovězského sboru na dotazník synodní rady z 26. února 1936. Synodní rada požadovala zprávu, *zda rozhraničení mezi sborem v Hovězí a horním sborem na Vsetíně bylo již plně a definitivně provedeno. Jsou již všichni bývalí údové h.v, kteří bydlejí na území sboru v Hovězí, členy tohoto sboru, platí tam salár a zúčastňují se tam bohoslužeb božích? Vyskytly se snad nějaké potíže při připojení těchto údů k Hovězí?*²⁵³ Sbor odepsal : *Členové patřící k hor. sboru na Vsetíně se ve velké většině přihlásili ke zdejšímu sboru. Ovšem zbylo zde několik jednotlivců, kteří se dále hlásí ke Vsetínu - nejedná se s nimi ani se Vsetínem, poněvadž svým časem i ti přistoupí....Dosud se ke Vsetínu hlásí asi 30 osob - z toho je 5 poplatníků (salárníků), kteří dosud platí na Vsetín asi 100 Kč saláru, který vlastně patří zdejšímu sboru. Farní úřad doufá, že časem, aniž by se zvlášť jednalo, se vše urovná. Je tu ovšem velké nebezpečí před nespokojenci od hor. sboru, kterým se zdá, že se v církvi polutherštjuje a býv. luth. zase se zdá, že se dělají ústupky. Zatím sporů není.*²⁵⁴ Tak situaci popisují archivní dokumenty. Pamětníci vzpomínají, že se některé reformované rodiny velice bránily sjednocení a pěšky chodily na Vsetín na bohoslužby (mezi nejvýraznější rodiny reformované patřily Žárští, Šimčíkovi, Valchářovi, Suří,...) V Hovězí ve škole se také někdy konaly bohoslužby reformované - tyto bohoslužby vykonával příslušný vsetínský farář. To také situaci příliš neuklidňovalo.²⁵⁵

Spory vznikaly, přesně tím způsobem, ze kterých mělo staršovstvo obavy. Bylo zapotřebí dohodnout podobu bohoslužeb, která by byla přijatelná pro obě konfese. O podobu bohoslužeb a zejména o podobu Večeře Páně se vedly spory i ve staršovstvu a to od roku

²⁵¹ Tamtéž, str.118

²⁵² Tamtéž, str.131

²⁵³ Dopis Synodní rady z 26.2.1936, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

²⁵⁴ Dopis Staršovstva evang. s. v Hovězí odpověď Synodní radě na dopis z 26.2.1936), nedatováno, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

²⁵⁵ J.Sívek, také potvrzuje farář M.Gregar – osobní rozhovor s panem farářem Miloslavem Gregarem, 7.6.2009

1935 až do roku 1941, kdy byla přijata podoba vysluhování; a to na schůzi staršovstva z 16. března 1941 - „Nechť všichni klečí, chléb budiž podáván do rukou, kalich přímo do úst.“²⁵⁶ Ne všichni byli ovšem s touto podobou Večeře Páně spokojeni, jak o tom svědčí i korespondence některých starších s farářem a staršovstvem, kde nezamlčují své rozhořčení ze současné podoby bohoslužeb - ... *Milí bratři v Pánu Ježíši, nemyslete že bych se chtěl nějakým velmi rozumným, nebo na Vás vyvyšovati ! vím že jsem velmi malý a nedostatečný v mnoha věcech; ale mě těší když podporován jsem jinými v docílení lepšího, jak ve věcech hmotných, zvláště duchovních mě to těší. Těší mě že mnohé se zdokonalilo, zvláště v Bohoslužbách a zpěvu; ale ještě mě a mnohé bratry, kteří jsme přeloženi ze sboru horního československého ze Vsetína nás rmoutí, že nám není vykonáváno co nám bylo slíbeno; a to je pro mně a pro mnohé bratry a sestry nejsmutnější; a to v přísluhování večeře Páně. Pane seniore a milí bratři, jestli to nepřispůsobíte nebo nemůžete změnit podle našeho přesvědčení a způsobu bývalé církve evangelické reformované, já vůbec se vzdávám býti údem staršovstva a zastupitelstva...Zůstávám vždy ve vašem přátelství a bratrem v Pánu.* Tak psal starší Valchář.²⁵⁷ Tento pořad již ale zůstal přes nechuť některých členů ustanoven a tak byl také ohlášen v nedělních ohláškách - „Staršovstvo vedeno touhou, aby naše jednota duchovní - členové jedné čbr. Evang. Církve - byla zjevena i vnějšně.. Mnohé bratry trápila nejednotnost při vysluhování Sv. V.Páně a přemýšleli kterak provést jednotu. Proto se usnesli na pořádku, který je dohodou, která zavazuje obě strany k ústupkům. Připomínám, že tento způsob, kterým přistupujeme k Sv.V.Páně - zde stojíme či klečíme, přijímáme chléb a víno do úst nebo běříme do rukou je věc adiaforní a ne hlavní - hlavní je to naše vnitřní přistupování a pakliže držíme několikrát vnější způsoby a vnitřně jsme nepřipraveni „odsouzení sobě jíme a pijeme.“²⁵⁸ Účast na Večeři Páně krátkodobě sice poklesla, ale zdá se, že postupně byl tento pořad přijat, protože se další zmínky o tom již nenachází.

Ani další problémy mezi oběma konfesemi zaznamenány nejsou. Mohla to ovlivnit válka, ale spíše se zdá, že konfesijní spory se zde rozvířily hlavně v období slučování obou vyznání a s tím spojené spory o podobu bohoslužeb. Ostatně farář Josef Kovář vzpomíná, že jeho maminka byla reformovaná, kdežto tatínek lutherán a neměli s tím problémy - „tento konfesionální rozdíl jsem však moc nevnímal. Ten uchovávali spíše jen tehdejší vsetínští

²⁵⁶ Schůze staršovstva 1895-1941, str.198

²⁵⁷ Dopis Josefa Valcháře, nedatováno, FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

²⁵⁸ Kniha ohlášek 1940-1942, 23.3:1941, nečíslováno, Archiv FS ČCE Huslenky, II.,6-OK 1940-1942, Ko 6/6,P.č.8

faráři (Skalák - Porubják)²⁵⁹ Pravdou je, že minulost vsetínských evangelických sborů byla co se týče konfesionálních sporů dosti pohnutá, tak pravděpodobně byl hovězský sbor spíše v jejich vleku než sám výrazněji aktivní.

3.Založení mládeže

Dalším důležitým úkolem bylo založit sdružení mládeže. Kovář vzpomíná : „Nedělní škola tenkrát ve sboru nebyla a sdružení mládeže také ne. Nový vítr do sborového života zavanul až s příchodem Říčanova nástupce, jímž se stal Václav Matoulek. Hned bylo založeno sdružení mládeže, v němž jsme se setkávali my mladí rádi. Však nás bývalo okolo dvacíti až i třicet. Pranic nevadilo, že bývalo v méně vhodnou dobu - v neděli odpoledne ve 13 hodin. Dopoledne jsme bývali v 10 hodin na bohoslužbách, a odpoledne - my vzdálenější často bez oběda - jsme trpělivě čekávali na shromáždění odpolední. Rád vzpomínám na ta, pro mě nádherná léta, která zřejmě ovlivnila i mé rozhodnutí studovat bohosloví.“²⁶⁰

Podle dalších zmínek o sdružení mládeže se zdá, že tato novinka nebyla přijímána jednoznačně kladně - Matoulek si často stěžuje na nezájem rodičů i sboru - „máme zde sdružení mládeže. Mám dojem, že ještě velká většina sboru žije v domnění, že je to výmysl faráře. Není, milí přátelé, to je požadavek církve a má to být i požadavek váš. Mě samotnému by bylo lepší, kdyby nebylo. Cítím, že je sdružení podceňováno.“²⁶¹ Později neviděl situaci o mnoho lépe - „Ovšem účast ve sdružení je nepatrná a je toho příčinou nezájem rodičů, kteří nedovedou pochopit velký úkol naší mládeže. Bratří říkáte, že mládež je budoucnost sboru a církve. Ale jaký bude sbor, když mládež se odcizuje a schází jinde?“²⁶² Na podzim 1943 se mládež dokonce neschází. Na počátku roku 1943 to Matoulek shrnuje : „Sdružení mládeže prodělává krušné období a teď na podzim se nescházelo. Je tu jen několik jedinců, kteří chodili, ale celkový nezájem. Je to částečně vina rodičů, kteří místo, co by mládež vedli - je odvádějí. Kolikrát zde byl oznámen nezájem rodičů a nikoho to nebolelo a je nám už celkem mládež lhostejná. Tolik mládeže chodí po zábavách, tolik mládeže chodí po hospodách, váží cestu v nepohodě - ale do sdružení cestu nenašli. Je to vina dospělých, kteří nedbají o další výchovu a pamatujme, že jakou dnes máme mládež, takový budeme mít v budoucnosti sbor.

²⁵⁹ J.Kovář, str.1

²⁶⁰ Tamtéž st.1

²⁶¹ Kniha ohlášek 1936-1938, 21.2.1937, nečíslováno, Archiv FS ČCE Huslenky,II., 4-OK 1936-1938, Ko 4/4, P.č.6

²⁶² Kniha ohlášek 1940-1942, 9.3.1941

..Podporujte a ved'te ke sdružení mládeže!“²⁶³ Podle zachované knihy mládeže se v průběhu let 1941 - 1943 scházelo průměrně 15 - 20 mladých lidí.²⁶⁴ Byla to menší část celé mládeže hlásící se ke sboru, což byl problém, který faráře Matoulka tolik trápil. Na druhou stranu je vidět, že účast byla hojná a že stále bylo dost těch, kteří měli zájem chodit a chodili. Také je vidět, že vždy byl problém s jinými zájmy, které (nejen) mladé lidi odváděly od pravidelné účasti na životě sboru, a že i v době, kterou dnes považujeme za „staré zlaté časy evangelictví“ se s tímto faráři potýkali.

Otázku mládeže a jejího vedení ke sborovému životu chápal Matoulek jak v souvislosti výchovy školní mládeže a konfirmandů tak v důsledku upozorňoval v této souvislosti i na mravní podobu sboru.

Při zápisu ke konfirmačnímu cvičení každoročně apeloval na rodiče, jejich víru a odpovědnost - .. „Ovšem milí bratři, kde konfirmace a osvědčení má být jen zvykem, kde úsilí rodičů a dětí je jen, aby se to odbylo a odbyto bylo, aby to měli už za sebou, kde se hledají cesty k odbytí - tam by se konfirmace neměla konat a děti takových zájmů by se neměly přijímat....Každý člen církve musí znát svou církev věroučně a proto se konfirmace nemůže obejít bez učení - učit se musíme všichni...My se chceme učit znát P.Boha, ale to naše učení nebude záležet jen v tom vědění, ale zdali budeme umět poslouchat P.Boha.“²⁶⁵ Dále upozornil, že schůze konfirmandů se budou konat v neděli, aby se každý mohl dostavit - „V neděli mohou všichni a rodičům to nebude vadit!!.....,Je samozřejmé a nemělo by se to ani připomínat., že každý konfirmand musí pravidelně chodit do kostela. Víím, že někteří se vymlouvají, že jejich děti nemají šaty. Bratři a sestry, přece se známe a taková výmluva by mezi námi neměla být. Vždyť každý nemůže být svátečně oblečen. To by chudáci nemohli nikdy do kostela.P. Bohu nezáleží na šatech, ale na našem srdci. A tak se nestyd'te za své děti, i kdyby snad měly záplatovaný šat a v létě chodily bosy. A konečně chtěl bych připomenout i to, že všechno se musí slušně a řádně vést. Podle řádu je naprosto nemyslitelné, aby jako člen církve k Sv. V.Páně byl připuštěn někdo, kdo má mravní kazy...Prosím vás, dbejte na tuto stránku a uznejte, že zloději a smilníci konfirmováni být nemohou.Všechny vás prosím, abyste v lásce mysleli na mládež, sami je vedli, dávali jim i čas na vzdělávání se v Božích

²⁶³ Kniha ohlášek 1943-1944, 1.1.1944, nečíslováno, Archiv FS ČCE Huslenky, II., 7-OK 1943-1944, Ko 7/7, P.č.9

²⁶⁴ Srv. - Kronika mládeže 1941-1943, Archiv FS ČCE Huslenky, KM 1941-1943, II., K.m. 1/1, P.č.27

²⁶⁵ Kniha ohlášek 1938-1940, 9.3.1941, 9.3.1939, nečíslováno, Archiv FS ČCE Huslenky, II., 5-OK 1938-1940, Ko 5/5, P.č.7

věcech a hlavně se za nás modlili“.²⁶⁶ Takto promlouval k rodičům v březnu 1939. O dva roky později opět zdůrazňuje zásadní význam konfirmace jako utvrzení ve víře, přijetí a potvrzení mladých členů za dospělé údy církve s právem přistupovat k večeři Páně - „...Musíme pak dbát o to, aby členy církve byli jen ti, kteří projeví svou víru v Ježíše Krista a zaváží se dle zásad Kristových žítí.. Musíme dbát o to, aby církev naše byla církví Ježíše Krista, a proto pilně dbát, aby nebyli do ní přijímáni lidé nehodní. A to se týká i konfirmandů. To je bratři a sestry smysl konfirmačního cvičení.“ Poté se ostřeji rozhovořuje o zvyklostním pojetí konfirmace, které panuje u některých členů sboru : „Konfirmační cvičení stalo se pouze zvykem a většinou záleží na tom , aby to bylo odbyto. Stalo se zvykem, že každé dítě musí být přijato - to by se ten otec podíval, aby farář odmítl dítě - to by mu ukázal - jestli b.farář nebude povolný, tož vystoupí z církve. Předem podotýkám, že kdo má tento zvykový zájem, komu je konfirmační cvičení obtíž, kteří rodiče myslí jen to, aby to měly jejich děti za sebou, ať děti raději nepřihlašuje... a jestli si myslíte, že vystoupíte z církve, když vám farář nebude sloužit - pak vystupte teď, neboť z takových lidí se církev neskládá a bude lépe, když bude méně podobných členů. Farář nesmí ustupovat tam, kde jde o věci Boží....Zásady se budu držet i když snad lidé pro své děti či přátele je budou chtít kazit a rušit a farář proto bude napadán a stane se neoblíbeným. Nejde to dál tak jak to dosud šlo. Dospělí členové sboru - jakými mají se stát konfirmandi - musí se chovat jinak než jak se často chovali...Je to něco pěkného co konáme. Všichni společně se musíme vzdělávat v těch Božích věcech. Odpusťte tedy toto slovo ne kritiky, ale slovo, které nám bude vodítkem a starejte se i spolu s farářem o vzdělání dítek Božích v těchto mladých dětech.“²⁶⁷

Konfirmandů přistupovalo mnoho, za Matoulkova působení každý rok okolo 30 - 40 dětí. Matoulek ovšem viděl, že počet není to rozhodující. Výčitka, že konfirmace se stala pouhou zvykovostí, mohla být oprávněná (ostatně i dnes se s tím setkáváme). Je ale třeba vidět i možný jiný způsob zbožnosti, byl to sbor tradiční - lidé konzervativně zachovávali tradice svých předků ve všech sférách života a jen obtížně je opouštěli. Nedostatek pietistické zbožnosti nemusel tak nutně znamenat nezájem. Matoulek to tak ale rozhodně viděl a dával to sboru na vědomí někdy dost nesmlouvavým a nekompromisním způsobem.

4.Problém nemanželských dětí

²⁶⁶ Tamtéž

²⁶⁷ Kniha ohlášek 1940-1942, 4.3.1941

Z předchozích citací bylo znát, jak velký důraz kladl Matoulek na morální a mravní podobu sboru. Již záhy po svém nástupu začal (podobně jako jeho předchůdce farář Říčan) kritizovat vysoký počet nemanželských dětí, častou a hojnou konzumaci alkoholu, a také chybné řády u církevních obřadů (svatby a pohřby).

Problematika nemanželských dětí byla na Valašsku v minulých dobách dost obvyklá a souvisela původně s vyplácením dědických podílů dětem. Chudé domácnosti nemohly často všechny své děti zajistit a tím jim značně ztížily možnost uzavření sňatku. Ještě na sklonku 19. století se rodilo v některých oblastech Valašska až 20% dětí nemanželských. Tato problematika se částečně přesunula i do dalších let, přestože zdaleka ne v tak velké míře. Je pravdou, že na svobodné matky se zde hledělo poměrně tolerantně a nebylo to ani překážkou sňatku. Oba hovězští faráři ovšem tuto situaci viděli velice neradi a často proti ní vystupovali. Nemanželských dětí se nerodilo mnoho - například za rok 1936 to byly tři děti z 33 narozených ve sboru. Matoulek k tomu ohlašoval: „Jistě pokorně přiznáváme, že všichni jsme v hříchu - třeba my mužové se dopouštíme horších přestupků zákona Božího, jenže jich není vidět. Není toto soud nad nešťastnými ženami - má to být výzva k nám všem, aby naše mládež, a nejen děvčata ale i chlapci žili čistotně, je to mravně největší přestupek, pakli myslíme, že takovýmto způsobem se má ukojit láska. Je to připomínka k rodičům - vy rodiče jste zodpovědni za své děti, za to jak mravně je povedete... Naše vina - nás všech, že nedbáme Božího zákona.“²⁶⁸ Většinou byl křest posunut na vzdálenější dobu, aby byl větší čas na přípravu „...když matka nedala nějak najevo lítost nad svým činem“, pouze v případě nemoci dítěte byl křest vykonán ihned. Ale byly i případy, kdy byl křest odepřen úplně (např. když nemanželských dětí bylo více)²⁶⁹

5. Církevní obřady

Další otázkou, která znamenala určitý střet faráře s některými členy sboru, byl pořad církevních obřadů. Největší problém byly svatby. Tradiční veselice, zakončená tancem a popíjením v hospodě, byla pro Matoulka nepřijatelná. „Evangelická svatba nemůže končit taneční zábavou z důvodů duchovních a náboženských... Sám (tj. Matoulek) nemůže a nebude konat svatbu, kde by měla být taneční zábava, neboť nelze spojit i modlitbu a prosbu o požehnání se světáctěním.. Aby pak nevznikaly těžkosti u lidí zvyklých navrhuje, aby na nich bylo požadováno 100 korun a výše za povolení svatby a zaplacení duchovního, kterého

²⁶⁸ Kniha ohlášek 1936-1938, 1.1.1937

²⁶⁹ Schůze staršovstva 1895-1941, str.150

on za sebe deleguje“²⁷⁰Toto opatření se mnoho starším nelíbilo a rozpoutala se kolem toho debata - „Ve svých výpadech byl (jeden ze starších) podporován bratrem kurátorem, který, když bratr vikář poukázal, že jen zčásti zachovává usnesení učiněné za bratra faráře Říčana, řekl : *však se to nikdy nezachovávalo, byl to zvyk a se zvykem se těžko dá co dělat.*“

²⁷¹Nakonec se přijala praxe předem dané zálohy 200 korun před svatbou, která v případě porušení svatebního pořádku propadla církvi. Nezdá se ale , že by tato přísná praxe dokázala porušit tradiční způsob oslav (dodnes takto probíhají).

Sám Matoulek podle vyprávění do hospody rád zašel i „kalíšek“ si vypil a karty zahrál. Zřejmě kvůli jeho radikálním postojům se mu ale tyto jeho záliby předhazovaly - spíše potajmu, ve vesnických řečech. Těchto „legend“ koluje po vesnici dodnes mnoho, kdykoliv přijde na faráře Matoulka řeč.

6.Ohlášený odchod faráře Matoulka - 1937

Knihy ohlášek i zápisy ze schůzí staršovstva z tohoto období (1934 – 1937) jsou plné také zřejmých sporů staršovstva s mladým farářem. Staršovstvu se nepochybně nelíbilo, že mladý kazatel jim (často velmi radikálně) dává najevo, že jejich dosavadní tradice není podle jeho mínění často v souladu s tradicí církve. Matoulek brojí hlavně proti zvykovosti a klade důraz na niterné prožívání účasti ve sboru Páně, které požadoval podepřít následným a viditelným chováním, které by bylo v souladu s vírou. Zdá se, že konflikty vyvrcholily v roce 1937, kdy se farář Matoulek rozhodl pro odchod ze sboru.

Již na počátku roku 1937 je podle ohlášek zřejmé, že ve sboru nebyla dobrá atmosféra a dochází k nepěkným nedorozuměním - „ Milí přátelé, lituji, že s z těchto míst musím zmínit o událostech minulých...činím tak proto, že se zde mnoho mluvilo (urážlivě), bylo zde mnoho informovaných a ve skutečnosti kritizovali věci, o kterých nic nevěděli a činili to tak, jak se

²⁷⁰ Tamtéž, str.118

²⁷¹ Tamtéž, str.120

nesluší“.²⁷² Ohlášky z února 1937 zakončuje slovy : „Konečně k tomu,co tak zvlášť vyniklo v těch dnech, vůči mě v tom slově „ať táhne“ a ve vytloukání oken fary sděluji, že nikdo nemusí mít obavu, že bych chtěl zůstat na obtíž, ale ten čas, kdy bych měl odsud odejít ještě nepřišel.“²⁷³ Tyto útoky na faráře Matoulka dokládá i několik nepěkných anonymů uložených v archivu. Je zřejmé, že svými pevnými a nekompromisními způsoby si Matoulek nadělal nepřátele (není jisté kolik a kdo se ve sporech aktivně podílel, ale pravděpodobně stačilo i několik jedinců na to, aby faráři zneprjemnili jeho práci)

V prosinci byl Matoulek osloven sborem v Zádveřicích (obec nedaleko Zlína). Oznamuje na staršovstvu 31.12.1937 : „Farář oznamuje staršovstvu, že je volán do Zádveřic, kde s ním vážně počítají a že jim dnes musí dát odpověď - jak s nimi dohodl. Bude zde téměř 4 roky a poněvadž pak cítí, že mnozí zde ochabují, pokládá za svou povinnost - je - li on příčinnou úpadku - aby odešel. Ovšem těžko je mu loučit se sborem a proto v poslední chvíli ještě vytyčuje program společné další práce - pakliže staršovstvo společně se sborem chce usilovat o jeho provádění, je ochoten zůstat. Předem však varuje před lehkomyšlným přijímáním neboť nyní kazatelů je dostatek a i když on odejde sbor lehce najde náhradu. Program byl oznámen sboru na Hod vánoční a byla nutnost ho prodebatovat. Není v něm nic nového , neboť většina požadavků v něm byla prováděna. Program spolupráce je :

- 1) Budeme se řídit tím, co nám říká Písmo Sváté a ne tím, jak je to zvyklé nebo nezvyklé
- 2) Pečovat o náležitou úctu a věrnost ke svátostem (aby k Večeři Páně nepřistupovali jsme nehodni)
- 3) Křest svatý není věc samozřejmá. Odepřít křest svatý při druhém nemanželském dítěti. Farář nechť jedná podle čistého svědomí před Bohem.
- 4) Bezpodmínečná účast obou rodičů při křtu Sv. (Křest Sv. je věc otců zrovna tak jako matek)
- 5) konání oddavek dle zavedeného řádu. (tj. s placení zálohy 200 korun)
- 6) Pohřby prosté!
- 7) Pečovat o svěcení neděle, návštěvu bohoslužeb, o kristovskou rodinu. Všimát si výchovy dětí. Rodiče dětem se víc věnovat a s nimi probírat, co oni se učí z těch věcí Božích.

²⁷² Kniha ohlášek 1936-1938, 2/1937

²⁷³ Tamtéž

8) Větší péče o dorůstající mládež. Zájem o sdružení mládeže - tu práci všemožně podporovat - radou, pomocí, svědectvím života. Bojovat proti světáctví. Větší přísnost a kázeň nad dorůstající mládeží. Úsilí o vybudování v budoucnosti sálu pro mládež.²⁷⁴

Tyto body dobře vystihují jak podobu sboru tak Matoulkovy hlavní důrazy. Sbor i staršovstvo chtělo svého faráře udržet a tak byl program schválen. „Tento program si staršovstvo vytyčuje ne k soudu a povýšení, ale k vzájemné lásce a pomoci slabým a ke společnému napravování se a ku prospěchu církve. Zároveň všechna usnesení staršovstva, která odporují tomuto programu pozbývají platnosti. Staršovstvo přijímá tento program a chce se za něj s pomocí boží zasazovat.“²⁷⁵ To je zakotvení určitého předělu a snahy přes minulé rozpory dále pokračovat ve společné práci a životu ve sboru.

6. Život ve sboru

Ke konci třicátých let (asi od roku 1937) se začínají pozvolna zlepšovat hospodářské poměry v obci. Díky činnosti Hospodářského spolku, který pracoval na zalesňování holých vrchů, začíná být výrazný užitek z lesů. Významným pro kraj bylo zbudování zbrojovky v Jasenici (Vsetín). Tím byla poskytnuta řada pracovních míst. Také díky nouzovým pracím, jako byly stavby obecních cest a okresních silnic, stavba železnice z Hranic do Horní Lidče, dochází k dalšímu snižování nezaměstnanosti v celém okrese.²⁷⁶

Sbor nadále tvořili převážně zemědělci a pasekáři. Ostatně poměry dobře vystihuje Matoulkovo povzbuzení, aby se rodiče nestyděli za záplatované šaty svých dětí a chození bosky do náboženství. Situace tedy byla obdobná jako v předchozích letech, kdy příjmy rodiny zajišťovala vlastní zemědělská práce.

Co se týče finanční situace sboru - bylo potřeba navýšit salár, což ve staršovstvu vyvolalo velkou debatu. V březnu 1935 došlo k usnesení - „Úvodem bylo upozorněno na velmi svízelnou finanční situaci sboru a na nutnost, aby sbor pokud možno si své potřeby uhradil sám... Uznána kritická situace hospodářská, ale přece po delší debatě usnesen salár, který by přibližně vyhovoval.“ Sbor měl vybrat ročně 6000 korun.²⁷⁷ O finanční obětavosti členů sboru ovšem svědčí pravidelné sbírky na vsetínský sirotčinec (od r.1919) a také četné

²⁷⁴ Schůze staršovstva 1895-1941, str.161-162

²⁷⁵ Tamtéž

²⁷⁶ OKRES VSETÍN, Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín, 2002, str.135

²⁷⁷ Schůze staršovstva 1895-1941, str.129

sbírky a dary, které se začaly scházet v souvislosti s plánovanou opravou kostela. Bylo potřeba opravit střechu na věži a vnější omítky na kostele. Tyto opravy se pak uskutečnily - a to i přes obtížnost doby - v roce 1940.

7. Sbor za 2. světové války

Druhá světová válka zasáhla samozřejmě do života sboru. V září se sešlo staršovstvo „pod dojmem mobilizace - o čemž svědčila i neúčast mnoha bratří, kteří byli povoláni na vojnu“. Také bylo usneseno „nechat všechny spory (s katolíky) a zase v jednotě spolu pracovat na vítězství evangelia Kristova.“²⁷⁸ Jinak se ale mnoho dokumentů o životě sboru v této době nezachovaly. Nepsaly se (nebo se ztratily) knihy zápisů schůzí staršovstva, ani jiné dokumenty nejsou - pouze sborové ohlášky. Z těch ale vyplývá pouze běžné fungování sboru.

Již před válkou sbor začal s opravami fary a plánoval i opravu kostela. Sbor se usnesl při opravě věže pořídit i hodiny, na které vykonávali členové staršovstva podomní sbírku. Nakonec hodiny sboru věnoval Antonín Pokorný. Také obec sboru přispěla na opravy 6000 korun. Vsetínská Jeronýmova Jednota darovala sboru 2200 korun a synodní rada poskytla půjčku 10000 korun.²⁷⁹ Jinak vše záleželo na obětavosti členů. Bylo rozhodnuto opravit celý kostel zvenku - všechny přípravné a pomocné práce vykonávali členové sboru. Na ty vzpomíná i bratr Jiří Sívek : „V den, kdy na kostele pracovali bratři z Losového a Vrchů došlo k úrazu elektrickým proudem. Na nejvyšším podlaží osekával omítku bratr Jaroslav Kovář, v jehož blízkosti vedly dráty elektrického napětí. Při práci se zachytil jednou rukou elektrického vodiče a nešťastně se i druhou rukou dotkl dalšího drátu. Poblíž pracoval jeho soused Josef Kořenek, který měl část ruky amputovanou. Na ní nosil ochranný kožený obal. Touto rukou jej obejmul a vši silou odtrhl od vodiče. Roztaženým lešením si bratři podávali bezvládné tělo z jednoho patra na další. V tu dobu projíždělo kolem auto německé armády. Vojáci zastavili a odvezli zraněného do nemocnice. Tam brzy nabral vědomí Po několikadenním pozorování byl zdrav propuštěn.“²⁸⁰ Z toho je vidět jak náročná a mnohdy nebezpečná práce to byla. Část této práce byla zničena při osvobozovacích bojích, kdy do zahrady kolem kostela padl dělostřelecký granát, který zničil zeď mezi dvěma okny kostela.²⁸¹

S postupujícími válečnými roky bylo také nutné zvýšit salár - a to tak, že bylo schváleno vybírat částku po čtvrtletí, aby nemuseli lidé dávat celou sumu najednou. Byl tak

²⁷⁸ Tamtéž, str.168

²⁷⁹ Tamtéž, str.191

²⁸⁰ Sto let sboru Huslenky, str.9

²⁸¹ Tamtéž, str.9

započten i osyp a také plat kostelníka. Toto zvýšení se ohlašovalo 3.4.1942 - „Prosím pamatujte, že musíme církev udržet v těchto těžkých dobách a věřím, že ji udržíme jako synové otců, kteří prolévali krev, byli pronásledováni a potom kteří platili v dobách budování převedeno na dnešní dobu snad více.“²⁸² Salár byl stanoven podle příjmů jako 1% -2% hrubého příjmu.

Válka zasahovala do života sboru - rušením některých svátků (Nanebevstoupení Páně,..), příkazy zvonit na různé pro okupanty důležité události (vítězství německého vojska), atd. Vyhlášovaly se také povinné sběry nejrůznějších surovin, rostlin a podobně. Zasáhlo také nařízení zaplombování šrotovníků, máselnic a odstředivek a s tím spojené kontroly po chalupách (lidé je stejně užívali i nadále).

V roce 1940 museli všichni učitelé a státní úředníci (tedy i všichni členové staršovstva) složit slib věrnosti Vůdci a Velkoněmecké říši. Ve sboru v této době vypomáhal již seniorovi Matoulkovi (byl zvolen 1.7.1939) také Josef Kovář, student teologie, který se po zavření vysokých škol vrátil do rodného sboru. Vypomáhal především v kanceláři a v učitelské činnosti.

Mezi členy sboru byla také řada těch, kteří se účastnili odboje proti okupantům a řada z nich také v tomto boji zahynula.

Co se týče odbojových aktivit v obci a okolí, existovala již od počátku okupace síť občanů, kteří nejrůznějšími způsoby sabotovali nařízení nacistů (tisk letáků, společný poslech rozhlasu, ničení telegrafních sloupů,...). Tyto skupiny byly napojeny jak na komunistický odboj, tak na Obranu národa. Přes zatčení řady odbojářů hnutí pokračovala v činnosti. Největší rozmach činnosti souvisí pak se Slovenským národním povstáním. Řada lidí se zapojuje do odboje, je snaha připojit se k ozbrojenému povstání. V Hovězí - v Losovém – byla velmi aktivní skupina bývalého rotného československé armády Josefa Laži. Tato skupina se ve spolupráci s partyzány (oddíl Jana Žižky, sovětský velitel Murzin) dopouštěla častých sabotáží (vyhazování mostů, ničení telegrafních sloupů,...). Skupina byla odhalena a Lažův dům byl vypálen i s jeho obyvateli v dubnu 1945 (5 lidí zahynulo ve sklepě domu).²⁸³

Specifickým způsobem se tyto události dotýkaly pasekářů. „My jsme tu měli partyzány a hned zas Němce“, vzpomíná pan Sívek. Ne všichni partyzáni byli bojovníky za svobodu, pro některé to byla záminka k rabování a násilnostem. Lidé si nemohli vybírat, zda je u sebe skryjí nebo jim poskytnou potravu - na to se jich partyzáni neptali. Poblíž stavení rodiny Sívků také

²⁸² Kniha ohlášek 1940-1942, 3.4.1942

²⁸³ J.Matušů a kol., str.147

byla shozena vysílačka, kterou obyvatelé odevzdali partyzánovi Lažovi.²⁸⁴ Velmi důležité byla také převaděčská činnost pasekářů.. Z údolí Kýchová a Uherská převedli desítky partyzánů. Také se převáděli uprchlí ruští zajatci, kteří se snažili dostat na Slovensko Tato riskantní činnost byla však vyzrazena. „Nikdo to neví, ale je pravděpodobné, že je někdo musel udat, že možná mezi sebou měli udavače. Původně pašovali dobytek přes uzavřenou hranici, to nikomu nevadilo, ale když začali převádět, bylo to už něco jiného“, říká současný obyvatel Uherské Zdeněk Blažek.²⁸⁵ Tak byli v říjnu 1944 zatčeni a odvezeni do koncentračních táborů Martin Šimčík „Král“ se synem, Jan Blažek, Josef Matocha, František Knebl, Josef Varaja, Antonín Hrňa. Většinou všichni zahynuli, přežili pouze ti mladší.²⁸⁶ Rada těch, kteří se účastnili bojů v povstání padli - např. Jaroslav Žárský.

Za války byla povinná práce od obce. Také bylo mnoho obyvatel posláno na nucené práce v rámci totálního nasazení. Na ponižující a krutý přesun do Německa vzpomíná i pan Blažek z Uherské, který byl na pomocné práce odvečen nedaleko města Magdeburg. Po více než dvouleté práci v nejrůznějších odvětvích a oblastech se mu po osvobození Američany podařilo vrátit se domů. Vzpomínky na válečné útrapy nevymizely dodnes.²⁸⁷

Hovězí bylo osvobozeno 3.5.1945 1.československou armádou pod vedením gen.Karla Klapálka.

6. května tak může být v knize ohlášek radostný nápis - „ve svobodné republice“. Tuto radost ovšem kalil ohlášený pohřeb osmnáctiletého Jaroslava Mikulenčáka, kterého zastřelili ustupující Němci při pokusu vyhodit most.²⁸⁸ Na evangelickém hřbitově pak byla obětí války z řad členů sboru odhalena pamětní deska. Byli to Alois Šimurda (učitel, pro spojení s Obranou národa byl roku 1943 popraven ve Vratislavi), Pavel Sívek (odbojář, zahynul v Osvětimi roku 1943), Josef Křupala (odbojář, zahynul v Buchenwaldu, 1945), Jan Blažek (zahynul ve Flossenburgu, 1945) Josef Matocha (zemřel 1944 neznámo kde), Martin Šimčík (zastřelen ve Flossenburgu 1945), Antonín Hrňa (zemřel 1944 neznámo kde) a Jaroslav Žárský (zastřelen 1945).

Mezi oběti obce patří také deset židovských občanů, mezi které patřila také rodina Reissů, kteří vlastnili hospodu naproti evangelické faře.

²⁸⁴ J.Sívek

²⁸⁵ Osobní rozhovor s panem Zdeňkem Blažkem 10.5.2009

²⁸⁶ Tamtéž

²⁸⁷ Osobní rozhovor s panem Antonínem Blažkem, 10.5.2009

²⁸⁸ Kniha ohlášek 1945-1946, 6.5.1945, Archiv FS ČCE Huslenky, II., 8-OK 1945-1946, Ko 8/8, P.č.10

8. 1945 -1948

Velkým problémem, který postihl celou obec a s ní i evangelický sbor byl velký odliv lidí z oblasti. Z obce se během roku odstěhovalo na 200 rodin. Evangelický sbor tak opustilo 30 rodin - asi 140 lidí. „Přejme jim od srdce, aby se jim dobře vedlo a Pán se přiznal i k jejich práci a dal jí stálý prospěch. Přece však nás mrzí, že tak mnozí odešli z obecnství církve a máme strach, že utonou v moři ciziny -nemají se o co opřít. . Přáli bychom si , aby ostatní, kteří hodlají odejít, nezapomněli na obecnství víry a aby při jejich rozhodování to platilo, zda budou tam moci nábožensky žít..... Všem přejeme na²⁸⁹ cestu, aby je provázela milost Boží a požehnání Jeho, aby od nich neodstoupily,“ ohlašoval na počátku roku farář Matoulek s tím, že ještě řada rodin se chystá odstěhovat. Sbor tak oproti předchozím letům čítal 983 členů (rok 1945 - 1124 členů)²⁹⁰ Rodiny se usazovaly především na jižní Moravě, Břeclavsku nebo v severním pohraničí. Odchody následovaly i dalším roce - za rok 1946 odešlo dalších 132 členů - sbor čítal 852 lidí..²⁹¹ Matoulek při této příležitosti vyzýval k věrnému dodržování slova Božího a účast na životě sboru ty, kteří zůstávali. Také předložil výzvu Synodní rady, aby sbory dbali o tyto své členy a nepouštěly je ze zřetele. Farář má tyto členy navštěvovat a udržovat s nimi kontakt.²⁹² Matoulek se tohoto doporučení držel - kontakty udržoval a své členy navštěvoval a v místě jejich bydliště vykonával bohoslužby. „Mnohé z těchto rodin nezapřely své vyznání a i na novém místě se hlásili k církvi, posílili sbory, které zde byly nebo vznikaly...Ale pravdou je, že mnozí se v novém prostředí ztratili a evangelium je přestalo oslovovat“, hodnotí Jiří Sívek. Během dalších let pak vystěhovávání prakticky ustalo, některé rodiny se dokonce vrátily zpět.²⁹³

Matoulek také znovu upozornil farníky na nutnost zvýšit salár. Poměrně zevrubně seznamoval členy sboru s hospodařením církve a upozorňoval na povinnosti sboru vůči církvi. Vysvětloval nutnost zvýšení povinných poplatků. Také seznámil sbor s výší svého platu (- vysvětloval o kolik je menší než plat vysokoškolsky vzdělaného profesora - bylo to o 30000 ročně). Nestěžuje si, jen vysvětluje situaci a upozorňuje, že v době po válce má každý pocit nedostatku a že je třeba se s vděčností za život obracet na Pána Boha. Povinná kvóta sboru činila 26000 korun - bylo to navýšení o 40%.²⁹⁴

18.5.1947 se slavilo 50. výročí sboru.

²⁸⁹ Tamtéž, 1.1.1946

²⁹⁰ Tamtéž

²⁹¹ Tamtéž, 1.1.1947

²⁹² Tamtéž

²⁹³ Sto let sboru Huslenky, str.10

²⁹⁴ Kniha ohlášek 1947-1948, 1.1.1948, Archiv FS ČCE Huslenky, II., OK 1947-1948, Ko 9/9, P.č.11

9.1948 - 1950

O únorových událostech roku 1948 žádný bezprostřední záznam není. V každoročním hodnocení uplynulého roku ale Matoulek řekl : „Prosím pak Vás, abyste se nedali strhnout tím chaosem v myšlení dneška i v cílech lidí a spoléhali se na to základní. Necht' věrnost P.Bohu, jeho příkázáním a Ježíši Kristu provází váš život - Ježíš Kristus necht' svítí na naše cesty a pro všechny členy sboru necht' platí apoštolské - Více sluší poslouchati P.Boha než lidí. V tomto heslu jdeme dál v tomto roce. I pokornou modlitbu, aby P.Bůh nám dal sílu k věrnému svědectví a abychom nepřestali být jeho svědky.“²⁹⁵ Budoucnost ještě prokáže jak hluboce prozíravá prosba to byla.

V obci samotné nebylo před rokem 1948 mnoho komunistických voličů. Až ve volbách roku 1946 se KSČ podařilo oslovit více voličů (560 voličů - oproti tomu získali komunisté ve volbách roku 1938 pouze 169 voličů). Ale drtivě v obci vedla Lidová strana - tu volilo 1146 občanů. Vysoký nárůst hlasů komunistů ve volbách souvisel mimo jiné s vystoupením P.Černockého ze Slatiny (ve Slezsku), který jako kandidát do Ústavodárného národního shromáždění za KSČ přesvědčil mnoho věřících vhodnými citacemi z Bible, kde dokazoval, že křesťanství je realizováno právě v KSČ. Po převratu byla provedena čistka ve vedení obce. Jednotnou kandidátku ovšem nepodpořilo 1076 občanů - ti odevzdali bílé lístky (oproti 1194 občanům, kteří kandidátku podpořili) Tento výsledek komentoval předseda NV Jan Výška takto : „Každý, kdo nevolil obrozenou NF, ať si posype hlavu popelem a řekne - Bože, zhřešil jsem.“²⁹⁶ Ovšem ani tento nesouhlas nemohl zvrátit další vývoj.

Matoulek zdůrazňoval církev Kristovu, která musí být přístupná každému bez ohledu na politické přesvědčení. Zpočátku se zdálo, že přes politické změny se život sboru nezmění. Farář Staněk to po letech zhodnotil : „S jistou bezstarostností posuzovali mnozí to, co se odehrálo po Únoru 1948 v naší společnosti. Svůj přínos pro soužití na vesnici viděla většina v poctivé práci, ochotě nezištně pomoci druhým v nouzi, v pravdivosti řeči i jednání.“²⁹⁷ Tak byla ve sboru bez větších známek vzrušení přečtena vyhláška o zestátnění církve - při návštěvě náměstka synodního seniora Hájka „se staršovstvo k zestátnění církve staví kladně.“²⁹⁸ O své pozemky sbor také nepřišel, protože nesloužily k zemědělské výrobě, jak sboru sdělilo ONV. Pracovníci MNV se také účastnili některých církevních akcí, jako byly

²⁹⁵ Kniha ohlášek 1949, 1.1.1949, Archiv FS ČCE Huslenky, II., OK 1949, Ko 10/10, P.č.12

²⁹⁶ J.Matušů a kol., str.157

²⁹⁷ Sto let sboru Huslenky, str.14

²⁹⁸ Schůze staršovstva 1948-1978, 25.7.1948, nečíslováno,

např. Oslavy výročí upálení Jana Husa. Ale první příznaky omezování začínají pozvolna pronikat i do sboru. Změny nastávají po vyhlášení nových církevních zákonů v roce 1949. To se ovšem již bude týkat působení nového faráře, protože farář Matoulek dává v září 1950 výpověď. Nastoupil do sboru ve Vizovicích, kde 19.5.1973 zemřel.

10. Vznik obce Huslenky 1949

Vznik samostatné obce Huslenky neznamenal žádný významný předěl v životě sboru - došlo prakticky jen ke změně názvu. Vznik obce byl výsledkem dlouhotrvajících sporů občanů o místo nové školy. Po válce se obyvatelé z údolí Huslenky a také obce Zděchova (sousední obec) rozhodli vybudovat si školu vlastními náklady. Posléze padl i požadavek na zřízení vlastní obce. Ta byla po nejrůznějších jednání založena - obec byla oficiálně rozdělena přípisem ministerstva vnitra 14.11.1949. Obec Huslenky tvořila východní část obce Hovězí - většina obyvatel byli evangelíci. Vznik obce je zajímavý tím, že do jisté míry odporoval trendu slučování obcí a jejich přičleňování k městům, jak k tomu po válce docházelo. To bylo bezpochyby umožněno agitací huslenského rodáka Evžena Erban, pozdějšího předsedy České národní rady²⁹⁹

X. Sbor za působení faráře Jaroslava Staňka (1951-1977)

1. Příchod faráře Staňka

Po odchodu Václava Matoulka byl sbor administrován vsetínským farářem Škeříkem (působil v dolním sboru). Staršovstvo se v této době dohodlo na nutnosti opravy fary a farního bytu a vybudování sborových místností v přízemí fary. Plány vypracovával architekt Bareš. Bylo jistě zapotřebí sehnat nového faráře. Již v prosinci 1950 byl staršovstvem zvolen za kandidáta na huslenského faráře brněnský vikář Jaroslav Staněk. Volba nového faráře pak proběhla ve shromáždění 22.7.1951, kdy byl jednohlasně zvolen za třetího faráře huslenského sboru. Při volbě řekl :.. „Mým prvním přáním je, abych kázal Slovo Boží čistě, to znamená, aby byl vždy středem kázání Kristus, nebo jen tak může přijít pravé slovo v pravou chvíli...věřím, že mě budete v tomto mém úkolu podpírat na svých modlitbách.“³⁰⁰

²⁹⁹ Partyzánská obec Huslenky, str.7

³⁰⁰ Kniha ohlášek 1951, 29.7.1951, Archiv FS ČCE Huslenky, OK 1951, II., Ko 12/12, P.č.14

ThDr. Jaroslav Staněk

Jaroslav Staněk se narodil 14.6.1925 v Ondrašové u Liptovského Mikuláše. V letech 1944 - 1945 působil jako diakon v Kloboukách u Brna, pak studoval bohosloví v Praze (do roku 1948) a v Edinburgu (1949). Do konce roku 1950 byl vikářem v Brně, pak působil v Huslenkách - nejprve jako vikář, po farářské zkoušce v dubnu roku 1951 jako farář - a to až do roku 1977, kdy odchází do Vsetína jako farář dolního sboru. V letech 1977 - 1989 se stal seniorem Východomoravského seniorátu. V roce 1993 odešel do důchodu, ale stále neúnavně pracoval a kázal po okolních sborech. Zahynul tragicky 15.6.1998 na následky zranění, která utrpěl při dopravním neštěstí na železničním přejezdu v Huslenkách nedaleko kostela, kde dlouhých 27 let působil.

Jaroslav Staněk kromě práce sborové také působil odborně v oblasti teologie Nového Zákona - vypracoval komentáře k pastorálním epištolám. V roce 1980 promoval na Komenského bohoslovecké fakultě.

V roce 1951 uzavřel sňatek s Olgou Bolzanovou, s níž měl tři dcery : Reginu (1955), Ester a Noemi (1958).

2.Počátky působení Jaroslava Staňka - do roku 1952

Jedním z prvořadých úkolů, který nového faráře čekal byla přestavba fary, s kterou začal hned po svém nástupu. „Přestavba fary byla na tu dobu enormní úkol“, vzpomíná paní farářová Staňková, která se do Huslenek přistěhovala na jaře 1952, „vyřídit na úřadech stavební povolení a shánět materiál, kterého byl katastrofální nedostatek.“³⁰¹ Problémem byly samozřejmě také obrovské finanční výdaje, které stále narůstaly. Sbor získal nejrozličnější půjčky - ze Synodní rady, Jeronýmovy jednoty i od státu - a byl tak zadlužen sumou 652 189 korun.³⁰² To i přes vysokou finanční i osobní obětavost členů sboru, kteří přispívali do podomních sbírek na opravu fary a účastnili se zdarma potřebných prací. Každá rodina měla zdarma odpracovat 60 hodin na stavbě fary. „Pro sborovou práci jsme nutně potřebovali sborový sál. Zatím se konaly jen bohoslužby, staršovstvo a mládež se scházelo v tzv. kruchtě, malé místnosti vzadu za oltářem, kde bylo také uskladněno různé nářadí.“ Také se počítalo se zavedením nedělní školy a biblických hodin, které se měly konat v nově postaveném sále. Ani

³⁰¹ Dopis paní Staňkové z 6.7.2009, soukromý archiv, str.1

³⁰² Schůze staršovstva 1948-1978, zpráva o hospodaření sboru za rok 1951

byť farář nebyl hotový, chyběly dveře a různá zařízení. Nebyla zavedena pitná voda, pro tu se muselo chodit na „rynků“- to byl pramen vyvěrající pod kopcem Hřebíkem.³⁰³

Jak vlastně vypadal sbor na počátku padesátých let? „Když jsem na podzim roku 1950 přišel do sboru, byl huslenký sbor převážně zemědělský a pasekářský. Skrovné zemědělství živilo celé rodiny. Nejvýše jeden z rodiny dojížděl za prací na Vsetín. Nedělní bohoslužby, biblické hodiny, byly nejen jádrem sborového života, ale vpravdě i jedinou kulturou. Nebylo kina, rádií. Četbou byl evangelický kalendář, Písmákův deník a někde postila. Po bohoslužbách se setkávali příbuzní a známí k vzájemnému pohovoru a sdělení malých či větších novinek. Do shromáždění chodily celé rodiny, jeden člen zůstával doma hlídat“, tak po letech vzpomínal farář Staněk na svůj sbor.³⁰⁴ Hlavně pasekáři žijící na odlehlých pasekách, kam nevedla ani žádná cesta, byli stále velice chudobní. Na své dětství prožité na pasekách vzpomíná i paní Šimarová (rozená Kovářová, neteř faráře Kováře) : „Hodně jsme se napracovali. Půda byla málo úrodná. Jedlo se to, co se vypěstovalo. Obilí a pohanku jsme mleli na „žrnu“(kamenný mlýnek poháněný šlapáním) Z toho se vařila „pohančaná kaše“ a také se z toho pekly chleba. Nejvíce bylo brambor – „zemáků“- ty se přidávaly i do chleba , někdy společně s „vrabčinkami“(plané třešně). Chleba se jedl stále. K večeři byly většinou brambory s kyškou (kyselé mléko). My děti jsme obvykle po škole dostaly k jídlu sytější zeleninovou polévku a šly jsme pást nebo na pole. Hodně se také na přilepšenou sušilo ovoce - sušilo se v sušárnách na dřevěných prýčnách, pak se z něj vařila povidla. Více jídla bylo jen na Vánoce, kdy se pekly makové bábovky a vánočka.“³⁰⁵

Po válce se podstatně zlepšila lékařská péče o obyvatele. V obci je lékař, probíhá očkování, lepší výživa. Po válce postupně klesá kojenecká úmrtnost, která byla v předchozích letech velmi vysoká (děti tvořily každoročně skoro polovinu všech pochovaných v evangelickém kostele).

Obyvatelé byli nejvíce zasaženi pokusem o kolektivizaci jejich pozemků, zejména pasekáři, kteří se odmítali podříditi.

Pokus založit JZD se několikrát nezdařil pro malou ochotu místních zemědělců.. Přípravné výbory JZD fungovaly, ale nedařilo se přesvědčit dostatek lidí ke vstupu - většina členů přípravného výboru ani nebyli zemědělci (takže když byl například zatčen a zbaven majetku hovězský sedlák Milan Matuší, zůstal jeho majetek nakonec úplně zpustlý, protože

³⁰³ Dopis paní Staňkové, str.1

³⁰⁴ Sto let sboru Huslenky, str.14

nikdo z členů výboru ho nemohl převzít). Se založením JZD ke konci 50.let se postupně začala měnit i podoba sboru.

Činnost přípravného výboru JZD nepostihovala sbor pouze jako jednotlivce, ale zasáhla do života sboru jednou důležitou událostí. Paní Staňková to popisuje takto : „Ve svém budovatelském úsilí jsme si ani příliš neuvědomovali stoupající napětí ve veřejném životě. Připravovala se kolektivizace vesnice a na členy sboru začal doléhat nemalý nátlak...Do rodin začala docházet 4-5 členná komise složená ze zástupců Národního výboru, okresu a KSČ a přesvědčovala lidi, aby se stali členy družstva. Velkým zásahem do našeho života bylo pozvání mého muže do zasedání této komise , kde ho vyzvali, aby chodil s touto komisí do rodin a uplatnil svou autoritu v přesvědčování lidí ke vstupu do JZD. Spolupracovat na náboru do JZD manžel rázně odmítl, i když počítal s neblahými následky. A ty se brzy dostavily. Na podzim roku 1952, po 7 měsících našeho společného života na faře, přišel povolávací lístek do vojenské služby. Nastoupil tuto službu v říjnu a byl poslán až do Vimperka, zřejmě z trestu, aby byl co nejdál od domova. Byl to bolestný zásah do našeho manželského i sborového života. Na vojně měl těžkou službu u dělostřelectva, tvrdý život v třeskuté zimě v šumavských horách. Já jsem zůstala sama v nehotové faře, s velkou bolestí v srdci, ale i s pevným odhodláním věnovat všechny své síly sboru.“³⁰⁶

3. Během nepřítomnosti faráře -1952 -1954

Sbor se tuto možnost připravoval. Staršovstvo pověřilo dva presbytery jako předčitatele kázání, kromě toho měla kázání zajišťovat také výpomoc farářů ostatních sborů. Administraci převzal senior Pavel Škeřík, hlavní a takřka veškerá práce však padla na mladou paní Staňkovou (v roce 1952 jí bylo 22 let). Na její obětavou a neúnavnou práci vzpomínají s respektem snad všichni pamětníci. Paní Staňková byla povolána jako sborová sestra (v listopadu 1953). Podle její povolávací listiny byla pověřena - zajistit kazatele, popřípadě číst kázání, vyučováním náboženství ve školách, vést nedělní besídku, mládež i biblické hodiny, vedením sborové agendy, pořízením kartotéky (navštěvovat rodiny), organizací prací při opravě fary.³⁰⁷

Paní Staňková pokračuje ve vzpomínkách : „Bohoslužby jsem zajišťovala zvaním okolních farářů, případně ordinovaných presbyterů. Pokud to nestačilo, pomáhala jsem sama čteným kázáním Návštěva bohoslužeb byla vysoká, vždy do sta lidí. Čím více lidé cítili tlak

³⁰⁵ Osobní rozhovor s paní Janou Šimarovou, 3.3.2009

³⁰⁶ Dopis paní Staňkové, str.1-2

zvenčí a ohrožení svých dosavadních jistot, tím více hledali posilu ve společných shromážděních. Převzala jsem vyučování ve školách „na Huslenkách, na Bařinách, v Hovězí, v Dinoticích, v Novém Hrozenkově, ve Velkých Karlovicích, a za seniora Škeříka i v Janové a v Ústí - 29 hodin týdně, vše vlakem nebo pěšky (autobusy tenkrát u nás nejezdili).

Náboženství bylo na základních školách povinné, někde jsem učila plné třídy, v tom případě tam byly zavedeny dvouhodinovky. Učilo se i v prvních ranních hodinách...Učila jsem i konfirmandy, kladla jsem na ně poměrně velké nároky, kterým se bez protestu podřizovali a učili se. K vyučování jsem měla potřebnou kvalifikaci (studium na pedagogické fakultě UK a katechetickou zkoušku u synodní rady). Ke confirmaci v květnu 1953 se manželovi podařilo získat dovolenku, takže mohl přijet a confirmaci vykonat....³⁰⁸ Ve vyučování náboženství podle vyhlášky z roku 1952 se změnily podmínky - k vyučování náboženství musely být děti předem přihlašovány a škola zdůrazňovala nepovinnost tohoto předmětu. Tato vyhláška byla v kostele ohlášena s tím, že „záleží tedy na rodičích samých, aby se rozhodli, zda dostojí svým povinnostem jako v pravdě věřící křesťané a uvědomělí členové českobratrské církve evangelické a své děti k vyučování náboženství přihlásí, či nikoliv. Připomínáme jim se vši bratrskou otevřeností a upřímností takto jejich povinnost a odpovědnost.“³⁰⁹ Je tedy vidět, že účast na výuce náboženství ve škole se stále bralo jako něco samozřejmého až povinného. Až později se začaly projevovat důsledky opatření. Paní Staňková tyto projevy spatřuje spíše od poloviny 50.let.

Práce na stavbě sborových prostor pokračovaly. I přes zadlužení sboru se úspěšně vedly k cíli. Staršovstvo vyzývalo k příspěvkům do sbírek, byl také zvýšen salár, a to na 30 korun na dospělé osobu (tedy ne na rodinu) a dále byli členové sboru zavázáni k dalším bezplatným 40 hodinám práce - „...patří k řádu Kristovy církve, aby rostla ve vzájemné pomoci a rozdělení břemen....Na takovém díle se měří naše láska ke sboru a k Božím věcem. Hled'me, bratři a sestry, abychom na konci byli všichni nalezeni ve svém díle věrní“, apelovala jménem staršovstva paní Staňková.³¹⁰ Tyto výzvy splnily svůj účel a 30.8.1953 byl otevřen sborový dům.

Díky novým prostorám se mohly začít scházet učitelé nedělní školy (většinou starší mládežníci) a mohlo se začít s nedělní školou. Tato škola začínala ve tři čtvrtě na devět a chodívalo až 80 dětí, kteří se pak i účastnily s rodiči kostela. Začaly také biblické hodiny. „Na

³⁰⁷ Povolávací listina, Archiv FS ČCE Huslenky, III.C, I/1-2

³⁰⁸ Dopis paní Staňkové, str.2

³⁰⁹ Kniha ohlášek 1952-1953, 24.8.1952, Archiv FS ČCE Huslenky, II., Ko 13/13, P.č.15

³¹⁰ Tamtéž, 19.4.1953

podzim jsme zahájili biblické hodiny, na které jsem se pečlivě připravovala : biblické výklady, témata z církevních dějin a z věrouky. Chodilo kolem sto lidí, přicházeli i z velkých vzdáleností na sedmou hodinu večer, když doma skončili s prací ve chlévech. Tenkrát ještě nebyla televize, takže biblické hodiny byly událostí v týdnu, lidé chodili rádi i ve sněhu a mrazivém počasí.“³¹¹

Také účast na mládeži byla hojná, na to vzpomínají i všichni tehdejší členové. Také paní Staňková vzpomíná s láskou : „Velkou oporou v té době mi byla mládež. Bylo jich 30 - 40, jeden čas jsme se rozdělili na dvě skupiny. Každý pátek měli své schůzky na něž si zčásti připravovali i sami biblický program podle pomůcek Synodní rady. Protože všichni byli doma vedeni k práci, nebylo zatěžko získat je pro sborové brigády.....V neděli odpoledne jsme někdy chodili na vycházky po okolních kopcích. Jindy jsem za pomoci dvou starších sduženců navštěvovala rodiny. Během těch dvou let manželovy nepřítomnosti jsem navštívila všechny domy a pořizovala důkladnou kartotéku.“³¹²

Práce, kterou vykonávala paní farářová Staňková v tak nelehké době byla obdivuhodná a oprávněně je dodnes členy sboru vděčně vzpomínána. I po návratu manžela z vojny nepřestávala pro sbor obětavě pracovat.

4.Sbor do konce 50. Let

Stavební úpravy

Staněk se do sboru vrátil v roce 1954. Stále se pokračovalo v opravách fary i kostela. Sborové místnosti byly zhruba hotové, zbývaly drobnější práce. Sbor ale zůstal zadlužen a po měnové reformě se finanční situace samozřejmě ještě zhoršila. Sborové příjmy se ztenčily - již tak ne příliš majetní členové sboru (a těch byla většina) nebyli po měně schopni dávat hotové peníze (podle vzpomínek řady pamětníků). Další výdaje znamenala oprava interiéru kostela. Ta byla umožněna darem ze Synodní rady v hodnotě 20000 korun.³¹³ Úpravy se týkaly oltářního prostoru kolem kostela. Těmito úpravami byl pověřen architekt Bareš.

Kolem těchto úprav se vedla zajímavá jednání ve staršovstvu, která ukazují, jak se členové stavěli k otázkám výzdoby kostela a co pro ně znamenala. Bylo schváleno převezení velkého oltářního obrazu z chrámu Páně u Salvátora v Praze. Tak byl nahrazen menší obraz a symbol kalicha s Biblí. Velmi těsně bylo schváleno odstranění křížifixu na oltáři - hlasovalo 15 starších, z toho 8 bylo pro odstranění, 2 proti a 5 se zdrželo hlasování. Ti, kteří byli proti

³¹¹ Dopis paní Staňkové, str.2

³¹² Tamtéž

odstranění jako důvod uvedli : je důležité to, co postavili předkové, krucifix ani nevadí ani neslouží (neklaní se mu), staršovstvo nechce v tomto rozhodovat za sbor a konečně tu byl i strach z úpadku sboru, kdyby byl krucifix odstraněn. Staršovstvo ovšem rozhodně zamítlo - proti hlasu faráře - vybudovat před oltářem stůl Páně. Argumentem bylo především to, že by to mohlo vést k pozdějšímu odstranění oltáře.³¹⁴ Největší obavy tedy byly ze změn, které by byly tak závažné, že by mohly znamenat a zapříčinit odliv lidí ze sboru - tak to alespoň starší zřejmě cítili. Při odstranění původního obrazu se zjistilo, že pod ním je zachováno zobrazení Desatera (s luterským rozdělením) na dvou deskách. Možnost, aby zůstala tato původní výzdoba ale nenalezla ve sboru většího zastání a na druhou stranu vzbudila mnoho odporu, a tak zůstalo při původním rozhodnutí. Obraz byl přivezen z Prahy během léta 1955.

Otázka křtu

V průběhu tohoto období se objevil problém, který znamenal ve sboru mnoho debat a rozporů. Byla to otázka křtu. Běžná praxe sboru byla, že křty neprobíhaly v rámci bohoslužeb. Otázka, kterou zřejmě v biblických hodinách otevřel farář Staněk, se začala objevovat i v rámci schůzek staršovstva asi od roku 1954. Staršovstvo nedosáhlo jednoznačného rozhodnutí v této otázce, proto se ani nepředložila sborovému shromáždění. Staněk ovšem chtěl tento způsob prosadit, požádal proto o křest ve shromáždění pro svou dcerku Reginu (1955). Staršovstvo tento způsob povolilo, ovšem s poznámkou, „že tento způsob neznamena změnu v dosud stávajících pořádcích křtů v našem sboru.“³¹⁵ Postupně se objevovalo více žádostí o křest ve shromáždění. Na začátku roku 1957 se sešlo staršovstvo aby tuto otázku důkladně prodiskutovalo. Po delších rozhovorech se usnesli na tom, že pokud někdo požádá o křest ve shromáždění, bude mu povolen. Pro tento návrh se vyjádřilo 9 členů. Farář Staněk byl jednoznačně pro křest ve shromáždění, stejně jako čtyři další presbyteri. Jejich argumentace byla - ve sboru je více svědků závazku, křest bude brán více vážně. I Večeře Páně se slouží ve shromáždění, tak proč ne i křest. I v ostatních sborech se to osvědčilo. Další sice měli pocit, že by to průběh bohoslužeb mohlo narušit, ale na přání rodičů by křest ve shromáždění povolili. 5 presbyterů se postavilo jednoznačně proti. Poukazovali na to, že by křest měl být jednotný, jeden způsob pro všechny. Měli dojem, že ten, kdo touží po křtu ve shromáždění, se ve skutečnosti chce vytahovat. Viděli v tom neupřímnost, zvláště u lidí, kteří by nebyli

³¹³ Schůze staršovstva 1948-1978, 3.3.1954

³¹⁴ Tamtéž, 5.6.1955

³¹⁵ Tamtéž, 15.10.1955

pravidelnými návštěvníky bohoslužeb. Jejich hlavním argumentem nakonec bylo - nechat při starém.³¹⁶

Synod ale schválil, jak Staněk připomínal, křest ve shromáždění. V ohláškách pak vysvětloval shromáždění, proč je důležité křtít ve shromáždění : „Při křtu je dítě totiž přijímáno do sboru a sbor tedy má být křtu přítomen...Celý sbor běře při tom na sebe zodpovědnost, že vynaloží všechno úsilí na křesťanskou výchovu dítěte, i když by rodiče v této výchově selhali...Je nám také znovu zvěstován závazek poslušnosti Kristu, kterou musíme osvědčovat svým životem. Je tedy křest právě tak jako sv. Večeře Páně svátostí obecnství sboru...“³¹⁷ Někteří členové staršovstva podali proti usnesení Synodu protest. Synodní rada v červnu odpověděla, že při přihlídnutí k dosavadní tradici sboru se křest ve shromáždění nemá zavádět najednou ale postupně podle přání rodičů. Členové staršovstva mají v tomto smyslu také působit na rodiče.³¹⁸ Spory o křest trvaly ještě déle, než se postupně vžil křest ve shromáždění. Pro mnoho lidí ze sboru to byla nevídaná novinka, na kterou si těžko zvykali. Častým argumentem byla i otázka praktická - např.nedostatek šatstva. Hodně lidí také mělo obavy, aby si ostatní nemyslí, že se nějak vytahují. Ještě v letech osmdesátých se křtilo i mimo sbor, ale většinou převládl křest ve shromáždění.

Úsilí o prosazení křtu ve shromáždění bylo celkově bojem proti přílišnému pojmání svátostí a života víry zvykově. V tom kladl důraz i na confirmaci - Staněk vyzýval k hlubšímu pojetí confirmace, ne pouhému kladení předem naučených otázek a odpovědí. Chtěl vést s confirmandy rozhovor o věcech víry. Většina staršovstva zůstávala opatrná.

Lidé a doba

Ve sboru začínaly být patrné výsledky „vědomé a důsledné ateizace“, jak o tom hovoří farář Gregar.³¹⁹ Tlaky samozřejmě pociťoval farář a jeho rodina. „Na faře jsme teď museli počítat s častými překvapivými návštěvami církevního tajemníka, který nás přicházel kontrolovat. Přicházely i kontroly SNB, museli jsme předkládat všechny rozmnožené texty, většinou otázky pro confirmandy, vyučovací pomůcky a vánoční programy pro děti. Později přicházeli i pracovníci STB, to znamenalo veliké napětí. Opakovaně naléhali na manžela, aby jim podepsal spolupráci, čemuž on statečně odpíral, i když byl několikrát povolán k výslechu na STB. Státní správou byl manžel potrestán ještě dvakrát. V roce 1956 a 1958 byl povolán na

³¹⁶ Tamtéž, 13.1.1957

³¹⁷ Kniha ohlášek 1956-1958, 2.1.1957, Archiv FS ČCE Huslenky, II., Ko 16/16, P.č.18

³¹⁸ Schůze staršovstva 1948-1978, 16.6.1957

³¹⁹ Osobní rozhovor s panem M.Gregarem, 7.6.2009

šestitýdenní vojenské cvičení, protože upadl v nemilost pro pohřební kázání, když příležitostně na přání rodiny pohřbíval člena KSČ.³²⁰

Velkým zlomem v životě sboru se ukázalo být založení JZD v roce 1958. Počátky JZD v Huslenkách byly dosti neslavné, hlásilo s k němu asi 49 zemědělců. I brožurka „Partyzánská obec Huslenky“ z roku 1985 přiznává v podstatě neúspěchy JZD prvních deset let. Hovoří se tu o nedostatku financí zkušeností ba i nadšení. Mnoho hospodářů pak spíše odcházelo do jiných zaměstnání, a tak v JZD zůstávaly spíše jejich ženy.³²¹ Do JZD nevstupovali hlavně pasekáři. Odmítali opustit svou tradiční obživu. Stát se jim za to pomstil výměnou pozemků. Za jejich obdělávané pozemky kolem stavení jim přiděloval zanedbaná a kamenitá pole vzdálená mnohdy i několik kilometrů. Z úrody se musely odvádět vysoké dávky. Také byla pečlivě evidována veškerá domácí zvířata a bylo nutno odvádět dávky - vejce, sádlo, máslo, atd. Velice tvrdě to dopadlo především na děti pasekářů, kterým k dosavadní dřině přibyla i povinnost zaměstnání.³²² Tradiční život vesnice byl postupně rozbit. To postupně postihovalo i sbor. Účast na bohoslužbách i biblických hodinách začalo postupně klesat - i když zvolna a mírně. „Mnoho členů sboru muselo jít za prací do průmyslu. Setkání se sekulárním prostředím ovlivnilo jejich myšlení i životní styl. S kolektivizací spojená ideologie komunismu způsobila vážné trhliny jak v rodinném tak i sborovém společenství. Řada rodin se sboru odcizila. Avšak rodiče nepřestávali posílat své děti do nedělní besídky, na vyučování náboženství, ke confirmaci.“³²³ V tomto období se ještě důsledky této ateizace neprojevují tak masivně jako v pozdějších letech. Kořen velkého odlivu, k němuž došlo během hlavně 80. let je ale nutno hledat již zde.

Dalším opatřením, které znamenalo omezení života sboru bylo plánové postavení přehrady, tak jak bylo naplánováno v roce 1952. Přehrada měla stát v části obce, kde se nachází kostel, ten měl být společně s okolními pozemky zaplaven. Než od tohoto plánu bylo upuštěno, bylo na dlouhá desetiletí zakázáno vystavovat nové domy. To samozřejmě neblaze narušilo jak život obce tak i život sboru. Mnoho lidí se muselo stěhovat z obce a tím se často zpřetrhaly svazky se sborem. Všechny tyto snahy státní správy postupně omezovaly působení huslenského sboru. Také byl na lidi činěn nátlak k výstupu z církve. Nebylo přesně jasné.,

³²⁰ Dopis paní Staňkové, str.3

³²¹ Partyzánská obec Huslenky, str. 38

³²² Osobní rozhovor s paní Šimarovou, 3.3.2009

³²³ Sto let sboru Huslenky, str.14

kolik lidí vystoupilo, protože výstup byl hlášen na ONV a podle Staňkových slov o tom sbor nebyl informován.³²⁴

Během padesátých let se přesto stále lidé scházeli v hojných počtech. Na nedělních bohoslužbách se schází průměrně 180 lidí (toto číslo je hodně vysoké i díky hojné účasti na svátečních shromážděních - kolem 400) Biblické hodiny se konají vždy do začátku jarních zemědělských prací. Průměrná účast je okolo 120 lidí. „A tak jsou biblické hodiny velikou příležitostí pro růst sboru. V nich se shromažďujeme jako jedna rodina, ke společnému hledání lepších cest - osobních i sborových.“³²⁵

Také nedělní besídka pro děti byla přijata se zájmem. Účastní se jí okolo 100 dětí. Vyučují ji mládežníci - děti jsou děleny podle věku do skupin. Koná se vždy před kostelem, děti pak chodí do kostela s rodiči.

Mládež se schází ve dvou odděleních. Mladší, hned po konfirmaci, a starší oddělení. Dohromady okolo 50 mladých lidí. Farář je vede k tomu, aby si sami chystali program a učili se vykládat Písmo. Kromě toho se účastní i různých seniorátních schůzí mládeže i vzdělávacích programů. „Tím chceme vést sbor pro budoucnost k tomu, aby se uplatňovalo mezi námi všeobecné kněžství, aby nám vyrůstali biblicky připravení presbyteři, a aby těžít z bohatství Písma dovedli mnozí údové samostatně.“³²⁶ Přes poměrně hojnou účast upozorňuje Staněk, že aktivní mládež je pouze menší část skutečného počtu mladých lidí ve sboru. Staněk upozorňuje v této souvislosti : „Jako bychom byli příliš spokojení se vším, co ve sboru máme , ale pomalu nám to přestávalo být vzácností. Nestačí se dívat s uspokojením na pěkně rozvinutý sborový život, ale je třeba, aby každý zaň cítil osobní zodpovědnost.“³²⁷

5. 60.léta

Na počátku roku 1961 se volilo nové staršovstvo - skládalo se většinou ze starších minulého období. Při předchozí volbě roku 1954 farář navrhoval do staršovstva i ženy, protože konstatoval, že ženy ve sboru zastávají vedoucí úlohu a tvoří většinu živého sboru. Ani v roce 1954 ani v roce 1961 se ale ženy do staršovstva ještě nedostaly.³²⁸ Ostatně při debatě ve staršovstvu roku 1951 se staršovstvo usneslo , že nesouhlasí s ordinací žen, „neboť praktické důvody převažují nad biblickými.“³²⁹ Blíže tuto myšlenku nerozváděli, ale evidentně nepovažovali ženy za způsobilé k těmto úkolům.

³²⁴ Záznamy o sboru – 1954, II., Z/54, III-C-3/1

³²⁵ Schůze staršovstva 1948-1978, 10.6.1956

³²⁶ Schůze staršovstva 1948-1978, 11.11.1954

³²⁷ Tamtéž

³²⁸ Tamtéž, 12.2.1961

³²⁹ Tamtéž, 10.6.1951

Při příležitosti zvolení nového staršovstva podal farář zprávu o stavu sboru a o úkolech nového staršovstva. Zpráva je zajímavá tím, že na rozdíl od vizitačních zpráv, které vždy udávají čísla - a ta byla dlouho velmi uspokojivá - postihuje (kriticky) obraz sboru, jak se faráři jevil. „Sbor - po vnější stránce prosperující. Klady : láska ke sboru, obětavost. Záporny : 1) malé jádro sboru, málo misijní průbojnosti; 2) nejasnost víry - protože nedostatečný vliv Písma, v tom nedostatek osobní zbožnosti i modlitebního života, 3) málo příkladů strhujících k dobrému; 4) nečistota srdcí, škodolibost; 5) skrytá osobní pýcha, urážlivost a dotěrnost; 6) vzájemná neupřímnost; 7) ve výchově málo pomáhá rodina; 8) nedostatek církevních pracovníků. Úkoly starších : zodpovědnost za život sboru, nevymlouvat se; co jsem udělal? Jak pomohl? Kde uškodil? - 1) Poddávat se vlivu Božího Slova, modlitby; 2) předcházet příkladem - ve všem : bohoslužby, schůze staršovstva - na 100%; být strážným - ne policajtem, ne lhostejným, ne tvrdý a necitelný; 4) Zodpovědnost před světem : prokázat, že tmářsky nic netvoříme, že pomáháme budovat solidně, bez postranních úmyslů a nároků na uznání; 5) Návštěva biblických hodin - povinná účast; 6) Pravidelně oznamovat nemocné v okrsku bratru faráři.“³³⁰ Přes uspokojivé fungování sboru tu Staněk vidí řadu nedobrych věcí - vedle osobnostních nešvarů hlavně nedostatečný vliv Písma pro osobní život. Upozorňuje starší, že právě toto mají oni nejvíce dosvědčovat a nejvíce v tomto jít příkladem. Tento poukaz asi mnozí v tomto rozboru tolik nezachytili (nebo jim přišel urážlivý), neboť se zdá, že zpráva spíše členy staršovstva popudila - „Po přehledu situace a úkolech starších byl rozhovor, který však pro nevěcnost musel být ukončen. U některých bratří se zpráva bratra faráře nesetkala s porozuměním, ale se všelijakými nejapnými a skrytými narážkami.“³³¹

Ale právě tento důraz kladl Staněk na první místo ve všech svých výročních zprávách z tohoto období - každý je svědek Kristův, každý úd sboru to musí být schopen kdykoliv a kdekoliv osvědčit, jinak za sborem nebude život, ale jen živoření. Valašské sbory mohou být svou mohutností nadějí pro sbory slabší - ale pozor, aby to nebyl klam, aby sbor měl skutečně pevný základ, „aby až zavěje ostřejší vítr se i u nás nevyprázdnily kostely, sborový život“, upozorňuje. Sbor může vykazovat dobré statistiky, ale co je za nimi, osvědčí budoucnost.

Podle nové revize kartotéky čítal sbor 1055 členů. Průměrná účast při bohoslužbách byla v 60.letech asi 150 lidí..

Dochází ale k poklesu dětí přihlášených do vyučování náboženství - rok od roku se hlásí méně dětí. Proto farář upozorňuje rodiče, že o to více je třeba dbát na docházku dětí do

³³⁰ Tamtéž, 112.2.1961

³³¹ Tamtéž

nedělní besídky. Mládež se také schází v menším počtu - průměrně okolo 15 lidí. (Zde je ovšem třeba vidět i změnu v počtech - předchozí ročníky byly velmi silné, narozdíl od dalších) Také se snažil o vzdělávání rodičů pomocí neformálních schůzí mladých rodičů na faře. Ke konci 60.let náboženství ve školách navštěvovalo asi 90% dětí ze sboru. Na biblických hodinách volil zajímavá a aktuální témata (Víra a věda,...), také někteří projevovali zájem o studium Bible, ke kterému se občas ve větším kroužku scházeli..Je pravdou, že došlo k poklesu návštěvnosti- asi na 40 lidí.³³²

Farář Staněk také navrhoval vysluhování Večeře Páně i na jiné svátky, což nebylo přijato. K Večeři Páně ostatně nikdy nechodilo celé shromáždění. Bylo to ovlivněno jiným pojetí Večeře Páně - byli zváni ti, kdo se náležitě připravili (tak se to vždy předem ohlašovalo před vysluhováním Večeře Páně, které bylo zařazeno až po přímluvných modlitbách).

³³³Celkově je vidět snaha o zniternění a prohloubení zbožnosti a vůbec života lidí ve sboru, tak aby byli schopni ve své víře čelit nepřízni doby.

V této době také farář seznamuje členy staršovstva s **výsledky 2.vatikánského koncilu**. Vztahy s katolíky zůstávaly v podstatě nezměněné. Nejvíce byly potíže při smíšených sňatcích (nebylo jich mnoho) a pak v otázce výchovy dětí. Také v běžné náboženské praxi se vedly časté spory - „My jsme vždy drželi Velký Pátek. Neděli také - ale občas bylo nutné pracovat. Na Velký pátek se pracovat nesmělo. Katolíci naopak na Velký pátek na polích pracovali“, tak vzpomíná na soužití s katolickými sousedy paní Šimarová.³³⁴Vzájemnou nedůvěru a averzi pěstovanou po mnoho let nebylo možno tak rychle překlenout - „(Bratr farář) je však přesvědčen, že právě zde na Valašsku, kde vlastně protireformace skrytá nikdy nepřestala - si nesmíme dělat velké naděje; není možné snadno překonat símě nenávisť, zlosti a zlé vůle najednou - bude trvat snad generace, než právě zde dojde aspoň ke snášenlivému snažení mezi oběma církvemi.“³³⁵ Staněk pak zdůraznil, že právě evangelíci by měli první udělat vstřícný krok - ne jako výraz rezignace nebo uznání chyb, ale jako opětovné tlumočení čistého Božího slova. Zdůraznil, že každá strana má své zvláštní obdarování, kterým může druhé obohatit. Na druhou stranu upozornil na nebezpečí mocenského ovládnutí, o které může jít katolické církvi vůči evangelíkům. Tato otázka vzbudila mezi staršími zvláštní ohlas a velkou debatu, jaké možné změny to v praxi přinese.

³³² Kniha ohlášek 1960-1962, 28.1.1962, nezařazeno

³³³ Kniha ohlášek 1960-1962

³³⁴ Osobní rozhovor s paní Šimarovou, 3.3.2009

³³⁵ Schůze staršovstva 1948-1978, 2.2.1964

³³⁶ Následující vývoj však neukázal nic, co by svědčilo o nějaké větší možnosti a snaze pěstovat zde ekumenické vztahy. Ty snad může symbolizovat do budoucna kříž před evangelickým kostelem, přinesený sem velkou vodou ve 20. letech a přestavěný v roce 1962.

Oprava kostela

Bylo nutno přikročit k opravě kostela . Šlo o opravu venkovních omítek a také opravu střechy, neboť do kostela zatékalo.. Dále byly nutné některé drobnější opravy interiéru a také výměna dveří a oken, které byly již částečně ztrouchnivělé. Sboru byla oprava povolena na rok 1962. Bylo rozhodnuto, že práce budou provedeny brigádnicky, každá rodina se zavázala odpracovat 40 hodin. Všech 47 oken, které bylo potřeba vyrobit vyměnil a vyrobil farář Staněk (do oken byla zabudována barevná skla podle návrhu architekta Šlapety) ³³⁷ V průběhu oprav se vyskytla velká spousta komplikací a rozpočet byl skoro dvojnásobně přesažen. Kvůli rozšiřování silnice bylo potřeba nově oplotit celý prostor kolem kostela, dále opravit poničený balkon a okapy fary. Opravy byly možné díky církevním darům a půjčkám a také díky obětavosti členů sboru, ať už při podomních sbírkách na kostel (které vynesly přes 50000 korun) nebo při brigádnických pracích. Neustálé změny rozpočtu, které byly způsobeny měnícími se podmínkami jednotlivých podniků spolupracujících na opravě kostela, vzbudily určitou nelibost u Synodní rady, která sbor žádala, aby již v nejbližších letech žádné opravy neprováděl. ³³⁸ Sbor zůstal dlužný částku 150 000 Synodní radě, 100000 korun sboru v Kroměříži a menší částky jednotlivcům, kterou se zavázal v pravidelných intervalech splácet. Nově opravený kostel byl slavnostně otevřen 20.10.1963.

Rok 1968

Obrodný proces, který probíhal v celém Československu, byl v Huslenkách a celém okolí vnímán především z hlediska náboženského. Na veřejných schůzích v obci se diskutovalo o uplynulých letech a protináboženské agitaci. Docházelo i k opouštění JZD. Také ve sboru se debatovalo o nastalých změnách a o jejich důsledcích. „Blýská se na lepší časy“, hodnotil Staněk vývoj, „nikdo za odlišný názor není a nesmí být šikanován a odsuzován, říci své přesvědčení - aniž bych se bál, že to bude mít zlé důsledky pro mé děti....Bude to jistě dlouhodobý proces, protože škody, které vznikly v morálním charakteru nás všech - a zvláště v mladé generaci - se budou těžko léčit...Nevíme, jak se to vše projeví v životě církve a církví, církve jistě budou zápasit o to, aby každý jejich krok a každé slovo nebylo hlídáno - aby i ve školách byl dán důstojný prostor pro vyučování byť nepovinného náboženství, aby se našel

³³⁶ Tamtéž

³³⁷ Tamtéž, 11.8.1963

dostatek papíru pro tisk zpěvníků, Bible a náboženské literatury. To je minimum, co církve napříště žádat mohou - vše ostatní - pravá svoboda, pevnost charakteru, tolerance - to církvi nemůže být dáno z vnějšku - ale z moci toho, který je základem naší naděje - Ježíše Krista.....Přijde doba, kdy se lidé budou ptát po smyslu života, po jeho hloubce uprostřed vnitřní prázdnoty - jdeme k této době -bude církev připravena dát jim odpověď?..Z tohoto pohledu se dívejme na uplynulý rok ..“³³⁹ „Pro církev nenastává doba klidu, ale nové opravdovější práce, jak na půdě sborové, tak i ve veřejném životě. Církev by neměla scházet tam, kde se jedná o dobrou a spravedlivou věc. Je nutné vycházet ne z mocenské pozice církve, ale z pozice víry, která vidí vše jasněji a nadějně se dívá kupředu.“ Tak hovoří I farář Staněk na staršovstvu 13.3.1968.³⁴⁰

Naděje na změnu byly ovšem zmařeny příjezdem okupačních vojsk. Tato událost všechny velice vzrušila a zasáhla. „Dosud se nedá říci nic o tom, jak vývoj bude u nás pokračovat. Pro církev i naše sbory to znamená i nadále pracovat ve věrnosti evangelia, to jest bránit se pocitu beznaděje.“, připomínal Staněk v září.³⁴¹ Dále pak hodnotil uplynulé události: „Na minulý rok snad nikdo z nás nezapomene. Byl to rok velkých nadějí nejen pro život našeho národa, ale i pro naši církev a naše sbory. Slovo svoboda ve všech oblastech se stalo smyslem většiny lidí...V neposlední řadě šlo i o svobodu víry.... To vše se nemohlo hluboce nedotknout i našeho sboru...Než jsme si však mohli uvědomit změny, které - jaro 1968 - přineslo, přišel srpen 1968 a národ se ocitl na okraji propasti. .. Jako křesťané se musíme alespoň pokoušet vidět i tuto událost ve světle Písma.Jestliže vyznáváme Ježíše Krista, musíme vidět i temné mocnosti, které jsou jím již přemoženy a nemají poslední slovo. 21.srpna vzaly na sebe tyto mocnosti konkrétní podobu a jména. Řetězec násilí a zla a hrůz měl být rozlit po celé naší vlasti. Setkaly se s něčím, nač nebyly připraveny. .. Jistě bude úkolem historiků vystopovat, z jakých pohnutek vyrůstal postoj českých a slovenských lidí. My se snad smíme odvážit říci, že v té chvíli to byl krok na cestě k Božímu království, k jeho vítězství a pokoji, třebaš na této zemi k pokoji nedokonalému a vítězství krátkodobému. Nám křesťanům by mělo toto datum připomínat, abychom stále znovu všude tam, kde je naše místo, chtěli vidět očima víry nejen tzv. tvrdou realitu, ale zároveň realitu Boží, Boží království v Ježíši Kristu nad všemi druhy zotročení, dar pravé svobody pro druhého i jedinečnou možnost a příležitost : vidět lidskou tvář jediného a pravého člověka Ježíše Krista.

³³⁸ Dopis Synodní rady z 13.8.1963, Archiv FS ČCE Huslenky, III.,S.čbr.8/8,P.č.59

³³⁹ Záznamy o sboru – 1967, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁴⁰ Schůze staršovstva 1948-1978, 13.3.1968

³⁴¹ Tamtéž, 1.9.1968

Proto není namísto resignace, lhostejnost.³⁴² Také další měsíce probíhaly ve staršovstvu debaty a padaly časté dotazy na situaci v zemi. Pozvolna ale docházelo k utišení situace jako v celé zemi.

6. 1970 - 1977

V sedmdesátých letech se začínají projevovat důsledky dlouhotrvajícího pozvolného nátlaku ze strany státu. Projevovalo se to pomalým ale trvalým poklesem účasti na nedělních bohoslužbách.

Také mladší generace pomalu přestávala být více ve sboru zastoupena. Farář Staněk proto stále apeloval na rodiče, aby posílali své děti na vyučování náboženství. Na členy sboru byl často ze strany školních pracovníků vykonáván tlak, že děti navštěvující náboženství nebudou moci z náboženských důvodů studovat. K tomu Staněk připomínal, „že pro rodiče, kteří se děti neodvážili přihlásit, se naskýtá možnost nekontrolovatelnosti či určité anonymity v nedělní besídce, kam mohou děti poslat - a že této možnosti je využíváno jen v málo případech, že jde často o výmluvu.“³⁴³ Tento problém se zhoršoval rok od roku. Farář vysvětlil, že bránění přihlašování dětí do náboženství je porušování zákonů ze strany školy a že rodiče proti takovému jednání mohou vznést protest. Staršovstvo bylo toho názoru, že nikdo se takového kroku neodváží. Staněk prohlásil, že v tom případě je nutné připravit se na nové formy výuky dětí, která by se přesunula do sborových místností a do nedělní besídky.³⁴⁴

Školy se i jinak snažily všemožně vyučování náboženství bránit - přesouvání hodin, vřazování kroužků, atd. Také se změnily podmínky přihlašování - namísto na faře se musel vyplňovat formulář a odevzdat přímo řediteli školy. Atmosféru dobře vystihuje tón dopisu církevního tajemníka ONV Jana Fizka - „, Upozorňuji pány duchovní, aby zejména v období přihlašování dětí do výuky náboženství nepodnikali samostatné akce k přihlašování dětí do náboženství, např. aby nemnožili vlastní přihlášky, nevedli psychický nátlak na věřící a pod...“

³⁴⁵Tyto všechny nepříjemnosti vedly k postupnému odlivu dětí. V roce 1977 státní správa nepovolila výuku náboženství na žádné škole z důvodu malého počtu přihlášených dětí.

³⁴⁶Došlo tedy na to, že výuka se soustředila pouze do nedělní besídky.

„Kdyby údobí nepřízně veřejnosti netrvalo dlouho, byla by naděje, že se trhliny brzy zcelí. Nestalo se tak. Desítky let nepřinášely naději na změnu. Jak však mohly děti, mládež

³⁴² Záznamy o sboru -1968, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁴³ Schůze staršovstva 1948-1978, 2.7.1973

³⁴⁴ Tamtéž, 9.6.1974

³⁴⁵ Dopis Jana Fizka z 20.8.1973, Archiv FS ČCE Huslenky, I-C-3/8

³⁴⁶ Kniha ohlášek 1977, 25.9.1977, nezařazeno

odolávat atheistické propagandě ve škole i na veřejnosti, když doma nenalézaly osvobodivé slovo víry. Tak se dlouhá a nesnadná doba těžce podepsala též na tradičním náboženství“, hodnotí Staněk později.³⁴⁷ Také na členy sboru zastávající nějaké veřejné posty (učitelé..) je činěn nátlak, aby se z církve odhlásili. Nechávali jim podepsat tzv.odhlašovací lístky, které pak církevní tajemníci zasílali farářům.³⁴⁸

Odchod faráře Staňka

Po odchodu vsetínského faráře Škeříka do důchodu byl Staněk požádán, aby se stal jediným kandidátem na místo faráře v dolním sboru na Vsetíně. Toto oznámení vzbudilo u staršovstva v Huslenkách údiv a zneklidnění. Staněk uvedl, že po 26 letech práce na jednom místě je to pro něho jediná možnost začít pracovat jinde. Vsetín byl pro něho ideální z rodinných důvodů (zaměstnání manželky,..). Zároveň přislíbil, že bude sbor administrovat dokud nenajde nového faráře.³⁴⁹ 30.10. 1976 byl zvolen za faráře na Vsetíně a zároveň i seniorem východomoravského seniorátu.

„Když jsem po 27 letech práce ve sboru odcházel, byla to starší a nejstarší generace, která tvořila většinu v nedělních shromážděních. Neměl jsem dobrý pocit, že předávám svému nástupci sbor takto vnitřně ochuzený“, vzpomíná Staněk .³⁵⁰ Sbor byl Staňkem administrován další dva roky, než byl povolán vikář Miloslav Gregar z Velké Lhoty u Dačic. I v následujících letech však ve sboru kázával, hlavně po svém odchodu do důchodu. Paní Staňková končí své vzpomínky na huslenský sbor : „...jsem za dobu strávenou na Huslenkách nesmírně vděčna a stále mám v paměti, kolik snahy, námahy i lásky jsme s manželem během těch 27 let sboru věnovali.“³⁵¹

XI. Sbor za působení Faráře Miloslava Gregara (1979 – 2006)

1. Úvod - PhDr. Miloslav Gregar

Miloslav Gregar, čtvrtý huslenský farář, se narodil v České Třebové 17.11.1939. V letech 1957 - 1962 studoval Komenského bohosloveckou fakultu v Praze. Poté působil jako vikář v Telči, od roku 1967 pak ve Velké Lhotě u Dačic. S manželkou Martou (roz. Kuřimskou) mají tři děti - Pavla (1967), Irenu (1968) a Janu (1972). Gregar byl zvolen 2.9.1979 za huslenského faráře.

³⁴⁷ Sto let sboru v Huslenkách, str.14

³⁴⁸ Osobní rozhovor s panem M.Gregrem, 7.6.2009 – pozn. Několik těchto lístků je nezařazeno také ve sborovém archivu

³⁴⁹ Schůze staršovstva 1948-1978, 24.10.1976

³⁵⁰ Sto let sboru Huslenky, str.14

³⁵¹ Dopis paní Staňkové

2. 80.Léta

Jak hodnotil Gregar sbor bezprostředně po svém nástupu? Ve své zprávě zdůraznil tradičnost sboru. Klad viděl především v důrazu na církevnost. Na druhou stranu poukazyval na to, že tradiční sbory mají tendenci dívat se jen do minulosti - a to viděl jako záporný prvek v myšlení sboru; je třeba dívat se do budoucnosti.³⁵² Farář Gregar také po svém nástupu upozornil sbor na podobu evangelických sborů v Čechách. Tam byla ateizace provedena rychleji a důsledněji a jejich situace byla horší. Zdůraznil ale, že s těmito důsledky musí počítat i huslenecký sbor. Bylo třeba připravit se na větší a trvalý odliv lidí. Tato připomínka se u některých členů staršovstva setkala s rozhodným nesouhlasem, jak později vzpomínal Gregar.³⁵³ Nicméně tato situace postupně nastala v průběhu 80. let.

Již v první polovině 80. let dochází k poklesu počtu účastníků bohoslužeb. (Průměrná účast byla v roce 1985 60 lidí - při počtu členů sboru 937). To je ale stále poměrně velká účast. K většímu poklesu dochází ale při návštěvách biblických hodin. Tam dochází k poklesu až na průměrně 10 lidí (někdy se sešlo i méně). To je velký propad, nad kterým se farář Gregar každoročně pozastavuje ve svých výročních zprávách. Problém vidí v celkové atmosféře ve společnosti, v nechuti ke společnému shromažďování.: „Někdy slyším, zvláště když se setkám se členy sboru, kteří nechodí pravidelně nebo dokonce vůbec do sboru, že se modlí a vůbec dbají na to, aby zůstali křesťany ve své samotě. Naše víra je sílena při společných shromážděních, opouštět je znamená po čase se dostat na opačnou stranu - mezi ty lhostejné a nakonec i mezi bezvěrce“, upozorňuje Gregar.³⁵⁴ „Účast na bohoslužbách patří k základním rysům naší zbožnosti.. Vnitřní život sboru se soustřeďuje na bohoslužby, zvěstování Slova, na svátosti. Jakkoli se může tato činnost zdát v našem světě „nepraktická“, zbytečná - a evangelíci byli odjakživa „praktičtí“ - pak si uvědomme, že je to vlastní poslání církve: zvěstovat evangelium, vyznávat jméno Ježíše Krista, oslavovat veřejně Hospodina, Otce Ježíše Krista... Před Božím trůnem nebudeme skládat účty z toho, kolik brigádnických hodin jsme odpracovali, jak jsme se angažovali na veřejnosti za prospěšné věci, ale předně z toho, zda jsme jako církev využili všech možností ke slavení Božího jména.“³⁵⁵ Tento apel na společenství církve se objevuje stále, je z toho patrná velká bolest sboru v podobě úbytku při účasti na pospolitosti sboru.

³⁵² Záznamy o sboru – 1980, C

³⁵³ Osobní rozhovore panem M.Gregarem, 7.6.2009

³⁵⁴ Záznamy o sboru -1985, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁵⁵ Záznamy o sboru -1986, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

Podoba bohoslužeb se změnila ve smyslu pořadu typu A Agendy ČCE - zavedl se úvodní pozdrav, přímluvná modlitba po ohláškách a slovo poslán. Večeře Páně se slavila s pozdvihováním chleba a vína a vysluhovala se po druhé písni. Problémem bylo různé vysluhování v kostele a na faře. Ve farním sále se neklečelo, zatímco v kostele ano. To vedlo i k různému vnímání svátosti - v kostele a v modlitebně. Mělo to i praktické důvody. Pro mnoho starých lidí byl již problém pokleknout a pak vstát - dávali tedy přednost vysluhování Večeře Páně v sále. Tato rozdílná praxe trvala až do roku 2001, kdy se poprvé pro hosty z mládeže seniorátu vysluhovalo vestoje. Pak u toho již zůstalo.³⁵⁶ Rozdílná podoba bohoslužeb trvala (a dosud trvá) v otočení se k oltáři při modlitbách v kostele. Gregar navrhoval (stejně jako jeho předchůdce Staněk i jako jeho nástupce Jiří Palán) nainstalování stolu Páně do kostela - a neuspěl (jako oba jmenovaní). Večeře Páně se ve výjimečných případech vysluhovala i v domácnostech (pro staré a nemocné). Uchytila se dobrá tradice sborových nedělí - kdy se schází staří členové sboru, kteří již pravidelně do kostela nemohou chodit - je vysluhována Večeře Páně a koná se beseda s přednáškou (dvakrát do roka). Také podoba pohřbů se změnila - především se začíná vytrácet tradiční pohřeb od domu.

Výrazně vzrostl počet smíšených sňatků - většinou s římskokatolickými věřícími. Gregar na to upozorňuje v souvislosti vytrácejícím se pocitem evangelictví u mladé generace. Souvisí to jak s dobou, která otázky víry zcela odsouvá, ale i s posilujícím vlivem ekumenického povědomí. Upozorňuje ale, že toto povědomí je více rozvinuto právě u evangelíků než u ostatních církví. Důsledkem tedy bývá často přestup k jiné církvi.³⁵⁷ Bolestí je také problém „diaspory“, jak o tom hovoří Gregar. Sbor se soustředí na obec Huslenky - ostatní obce se dostávají více na okraj - především obce okolo Velkých Karlovic.³⁵⁸

Nedělní besídka je dětmi navštěvována celkem pravidelně. Zásahu na tom měla i Marta Halašová - Zemánková, která s dětmi i mládeží ve sboru pracovala (později vystudovala teologii a nyní působí jako farářka v Praze) Problémem ale zůstává výuka dětí. Náboženství na školách nevyučuje pravidelně - od roku 1983 se ve škole nevyučuje pro nedostatek přihlášených dětí. Proto se děti mají scházet na faře. Ale účast není příliš hojná - to se pak projevuje propastí mezi nedělní besídkou a konfirmací - „dětí nemají ve sboru zakotvení“.³⁵⁹ Dlouhodobý nátlak na rodiče vedl postupně k tomuto odcizování. Někteří

³⁵⁶ Osobní rozhovor s panem M.Gregarem, 7.6.2009

³⁵⁷ Záznamy o sboru -1986, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁵⁸ Osobní rozhovor s panem M.Gregarem, 7.6.2009

³⁵⁹ Záznamy o sboru -1986

rodiče měli i obavy posílat své děti na faru, aby neměly problémy - dokonce zakazovaly svým dětem kamarádit s dětmi faráře Gregara - „až takové to tehdy bylo“, vzpomíná Gregar.³⁶⁰

Ani mládež se neschází v hojném počtu. Nejsou již často další mladí lidé, kteří by navázali. Projevuje se tak generační problém sboru.

Tvář vesnice se změnila. Sbor již není „zemědělský“ - přesto však tradičně je účast na sborovém životě poznamenána sezónností - to se projevuje jak v účasti na bohoslužbách, tak v pořádání biblických hodin -proto Gregar často upozorňuje, že „naše křesťanská víra není jen záležitostí na zimu, kdy příroda spí.“³⁶¹ Mnoho lidí se odstěhovalo, ale přicházejí i noví lidé do vesnice. Ti však již o sbor většinou zájem nemají - sbor je získat nedokáže.

Stále velkým kladem sboru zůstává velká obětavost - především finanční. Sbor i přes nerůznější výdaje při opravách svých budov hospodaří bez dluhů. Také při brigádnické práci se sejdou členové sboru - přestože jejich počet klesá - začínají to být jedni a ti samí lidé.

„Církev se nám mění před očima“, ohlašoval Gregar v únoru 1989, „Uvědomujeme si, že dost dobře nemůžeme počítat se všemi, kteří jsou dnes ještě v kartotéce. Odvahu k vyznání si člověk nekoupí. Kdo čeká na zvláštní poměry, na proměny společenského života a chce s nimi spojovat své vyznáním ten se obvykle nedočká. Vždycky najde dost důvodů pro to, aby si řekl - ještě není ten nejlepší čas.“³⁶² Tato slova později osvědčí svou pravdivost - když skutečně ke společenské změně dojde.

3. Po roce 1989

Na pád komunistického režimu se dívalo mnoho lidí ve sboru s nadějí - že opět přibude lidí do kostela a sborový život bude bohatší. Tento předpoklad se nevyplnil. Minulé svazky byly již zpřetrhané, rozbité, nebyl důvod je obnovit - „Svobodu mohou vnímat jen ti, kdo minulost pocítovali jako břemeno, jako jeho tíhu. Ten, kdo přivykl, kdo se stal lhotejným k Božím věcem, ten tu svobodu nevyužije. Naopak nyní ji bude vnímat jako břemeno: musí se nyní rozhodovat sám. Dříve to měl vlastně jednodušší, rozhodovali za něho druzí.“³⁶³ Na rozdíl od katolické církve se masivní návrat členů do sboru nekonal. Kromě předchozích důvodů spatřuje jako další a hlavní příčinu farář Gregar v evangelické eklesiologii.³⁶⁴ Zatímco katolická církev zprostředkuje spásu, církev v evangelickém pojetí je především společenství.

³⁶⁰ Osobní rozhovor s panem M. Gregarem, 7.6.2009

³⁶¹ Záznamy o sboru -1986

³⁶² Záznamy o sboru – 1989, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁶³ Záznamy o sboru – 1990, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁶⁴ Osobní rozhovor s panem M.Gregarem, 7.6.2009

Toto společenství musí být zakotveno v Ježíši Kristu, ve Slovu Božím, jak nám ho zprostředkuje Písmo. Jestliže Písmo přestává být středem našeho společenství, ztrácíme základní zakotvení sboru. „Stačí, když církev bude církví - tedy otevřeným společenstvím věřících lidí v Krista, které náleží Bohu.“³⁶⁵

V průběhu 90. let sbor procházel různými závazky a úkoly. Podařilo se obnovit vyučování dětí ve školách, také nedělní besídka vzrostla i počet konfirmandů.

Práce s mládeží zůstávala problémem největším, a to i přes celá léta devadesátá a na přelomu století. Ve vizitační zprávě z roku 2003 to staršovstvo uvádělo jako zásadní problém. Důvodem je, že zmizela tradiční rodinná pouta, která udržovala mladé lidi ve sboru.

Proběhla také větší oprava kostela. Při opravě věže došlo v plechovém kalichu k nálezů staré lahve převázané drátem. Původní domněnka, že se jedná o archivní slivovici padla, když byly uvnitř nalezeny listiny o opravě kostela ve 40. letech. Na jedné straně byl ruční nápis z 18.5.1940, že došlo k opravě kostela, při níž byl zhotoven nový kalich a kříž. Na druhé straně je poznámka, že vůdce Hitler postupuje do Holandska a chce obsadit Belgii a také, že prezidentem protektorátu je Emil Hácha.³⁶⁶ Ve věži se také vyskytuje kolonie vzácného netopýra velkého, kterou chodí pravidelně dokumentovat ochranáři.

XII.Závěr

Farář Gregar odešel do důchodu v roce 2006. Žije i se svou manželkou na Vsetíně. Ve své poslední zprávě konstatuje o poklesu členů: „Jaká je církev, která se početně zmenšuje? Má vůbec nějaký výhled? Nauky o misii jsou jedna věc, druhou tváří je syrová skutečnost.“

Od prosince 2006 působí v Huslenkách farář **Jiří Palán** (narozen 17.5.1981). Po třech letech působení hodnotí podobu sboru: „Sbor je v každém slova smyslu tradiční. Tradice představuje na jednu stranu nebezpečí - a to v tom, pokud by představovala pouze vzpomínku na minulost, nebo jenom utvrzení příslušnosti ke sboru ve smyslu kulturním nebo politickém, či pokud by se pro někoho stávala alibi k vlastní neúčasti na sborovém životě. Výhodou tradice bylo, že sbor měl své pevné místo v rámci obce a místní společnosti, které nemusel před širší veřejností složitě obhajovat. Je ovšem možné, že v současné době prochází sbor určitým přelomovým obdobím, kdy tato tradice již přestává být samozřejmostí. Zejména mladší generaci již nestačí přijímat víru svých rodičů a prarodičů, což u některých

³⁶⁵ Záznamy o sboru – 1993, Archiv FS ČCE Huslenky,II., Z/54, III-C-3/1

³⁶⁶ Naše Valašsko – 20.8.2004

vede nezájmu a ochladnutí, ale u některých to naopak znamená nový hlubší zájem.“³⁶⁷

Průměrná účast na nedělních bohoslužbách je asi 30-40 lidí (o velkých svátcích a pohřbech je účast vyšší – 200 lidí). Biblické hodiny i besedy pro seniory se konají, i když v poměrně malých počtech. Nedělní besídky dětí se konají, na jejich výuce se podílí i mládež.

Sbor je hospodářsky soběstačný, plní všechny povinné církevní odvody. Na větší investice (jakou byla například výmalba interiéru kostela v roce 2008) žádá o dotace.

Evangelický život obyvatel zapadlého valašského koutu urazil od svých počátků dlouhou cestu. Prošel dobami krutého pronásledování, úpadků, euforiemi, ochladnutí i nezájmu. V jakém rozpoložení se nachází nyní, záleží pouze na věřících. Někdo vzpomíná na zašlou slávu, na plné kostely a obrovské sborové slavnosti. Někdo chodí jen ze zvyku a nemá hlubší zájem o život ve sboru. Někdo se děsí prázdných lavic a budoucího zániku. Někdo znovunachází cestu do sboru, kdysi tradičně v rodině pěstovanou a pak opuštěnou. Přístupů a pozic je mnoho, jako nikdy ani dnes neexistuje jednotná podoba smýšlení. Ale většina těch, kteří navštěvují bohoslužby hledí do budoucna s nadějí – „Není nás mnoho, ale dokud tu je zaseté seménko, tak tu život sboru nezanikne.“³⁶⁸

³⁶⁷ Osobní rozhovor s J.Palánem, 22.10.2009

³⁶⁸ Osobní rozhovor s paní Hrbáčkovou, 7.4.2009

Použitá literatura

- Bohuslav Burian, Ilja Burian: Dějiny protestantismu na Vsetínsku, vl. náklad Horního sboru Vsetín - IRISA v.d.i., Vsetín 1993
- Bohuslav Burian: Toleranční kazatelé na Valašsku (1781 - 1861), OSVĚTA, Valašské Meziříčí 1938
- Zdeněk Jan Medek: Na slunce a do mrazu, KALICH, Praha 1982
- František Bednář: Zápas moravských evangelíků o náboženskou svobodu v letech 1777 - 1781, Nákladem královské české společnosti nauk v Praze tiskem dr. Ed. Grégra a syna v Praze, Praha 1931
- Kateřina a Pavel Křivohlaví: Dřevěný toleranční kostel ve Velké Lhotě, Občanské sdružení Dům na skále, Velká Lhota 2003
- Ladislav Baletka: Památce Jana Maniše z Ratiboře, bojovníka za svobodu víry, Státní okresní archiv Vsetín, Vsetín 2001
- G.A.Říčan, strojopis o dějinách sboru na Hovězí, Archiv FS ČCE Huslenky
- Jiří Sívek: Paměti evangelického sboru v Huslenkách, rukopis, soukromý archiv J.Sívka
- Sto let sboru Huslenky, FS ČCE, Huslenky 1997
- Jan Matušů a kolektiv: Víťajte na Hovězí, OÚ v Hovězí, Hovězí 2004
- OKRES VSETÍN, Hvězdárna Valašské Meziříčí, Muzejní vlastivědná společnost v Brně, Okresní úřad Vsetín, 2002
- Jan Rous: Valaši v boji za svobodu, LUBINY, Valašské Meziříčí 1931
- Fr. Dostál: Valašská povstání 1620 - 1644, Vsetín 1966
- Lad.Baletka a kolektiv: Partyzánská obec Huslenky, MNV Huslenky, Huslenky 1985
- Kronika rodu Sívků, rukopis, soukromý archiv Jiřího Sívka
- Církev v proměnách času 1918 - 1968, KALICH, Praha 1969
- BIBLE, ekumenický překlad
- Naše Valašsko 5/2009, Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně
- Archiv FS ČCE Huslenky
- Dopis paní Olgy Staňkové, Olomouc 7.6. 2009
- osobní rozhovory s členy sboru a bývalým farářem M. Gregarem